

Hrabová

v čase první světové války
a formování samostatného
Československa 1914–1919

Martin Slepíčka

**Hrabová v čase první světové války a formování
samostatného Československa 1914–1919**

Vojáci československých legií v Rusku v zákopech u Zborova v létě 1917

*„Občané Hrabovští! Oznamuji Vám radostnou zvěst,
že Rakousko padlo a byl vyhlášen samostatný svobodný
československý stát. Vlady se ujal Národní výbor v Praze
a vydal první zákon: Všechny zákony zůstávají v platnosti.
Válka je skončena! Ať žije Národní čsl. republika!“*

Vyhlaška bubnovaná obecním sluhou Řehou v Hrabové 29. října 1918 ráno

Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919

Martin Slepíčka

Recenzenti: doc. PhDr. Petr Popelka, Ph.D. (Katedra historie FF OU)
PhDr. Jan Saheb, Ph.D. (Zemský archiv v Opavě)
Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D. (Slezské zemské muzeum)
Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D. (Zemský archiv v Opavě)

Publikaci vydalo statutární město Ostrava – městský obvod Hrabová
v Ostravě roku 2018 u příležitosti oslav 100. výročí vzniku samostatného
československého státu

© Autor: Mgr. Martin Slepíčka

© Statutární město Ostrava – městský obvod Hrabová, 2018

ISBN 978-80-907100-6-1

Obsah

- 6 Úvodní slovo starosty
- 7 Předmluva autora
- 8 Prolog – k událostem starších hrabovských dějin
- 25 Hrabová v době modernizace na cestě k první světové válce 1848–1914
- 36 Hrabová v roce 1914, vypuknutí první světové války a její dopady na obec
- 48 Hrabová uprostřed válečných událostí, hospodářská situace a každodenní život obyvatel za první světové války
- 62 Hrabovští muži za první světové války – významní občané a vojáci v rakousko-uherské armádě a československých legiích v Rusku, Itálii a Francii
- 105 Mezinárodní situace, směřování k samostatnému státu a ohlas vzniku Československa v Hrabové
- 115 Hrabová po vzniku nové republiky do prvních komunálních voleb v červnu 1919
- 121 Epilog – k poslednímu hrabovskému století
- 130 Seznam pramenů, literatury a vyobrazení
- 141 Rejstřík jmenný a místní
- 149 Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919
- 151 Hrabová at the time of World War I and formation of independent Czechoslovakia 1914-1919
- 153 O autorovi

Úvodní slovo starosty

S radostí, ale také patřičnou úctou k minulosti jsem si přečetl knihu Martina Slepíčky o tom, jak poznamenala první světová válka život v naší obci. Po nekonečných čtyřech válečných letech plných bolesti, utrpení a strádání přineslo osvobození od rakousko-uherské nadvlády období prosperity první republiky. Napadaly mne přitom různé myšlenky, například vzpomínky na rok 1989. Mnozí si pamatujeme euforický listopad toho roku, a proto si dokážeme představit veselí, které vládlo na konci října a v listopadu 1918. Ukončení válečného konfliktu bylo umocněno budováním samostatného státu.

Martin Slepíčka po úvodní exkurzi do nejstarších dějin obce tentokrát přináší detailní pohled na každodenní život a představuje také hrdiny té doby. Život v Hrabové zasadil do kontextu událostí v celé Evropě.

Kdo nezná minulost, nemůže pochopit současnost. I proto je potřebné si historii připomínat a poučit se z ní. Třeba si i díky tomu uvědomíme, jaké jsou naše současné problémy v porovnání s těžkostmi popisované doby. Naší povinností je dělat vše, abychom už nic podobného, jako je období válečných konfliktů, nezažili. Važme si dnešních dní!

Igor Trávníček
starosta městského obvodu Hrabová
v Ostravě-Hrabové dne 14. září 2018

Předmluva autora

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou nová publikace, která byla vydána městským obvodem Hrabová u příležitosti oslav významného výročí 100 let od vzniku samostatného československého státu, k němuž se jakožto k počátku naší moderní státnosti i dnes hrdě hlásíme.

Kniha, jež byla recenzována předními historiky, se v širším kontextu mezinárodních souvislostí a dějin naší obce věnuje životu v Hrabové během přelomových událostí první světové války, rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku Československé republiky. Publikace splňující přísná kritéria vědecké práce byla připravována dle citační normy Katedry historie FF OU a reflektuje dosažený stav bádání, inovuje závěry starších prací a přináší řadu dosud nepublikovaných informací.

Na závěr chci poděkovat panu starostovi Igoru Trávníčkovi a Radě městského obvodu Hrabová za podporu, bez níž by tato hodnotná publikace nevznikla. Dále děkuji recenzentům, pracovníkům Archivu města Ostravy, Mgr. Jiřímu Slepíčkovi, Mgr. Sylvě Zientkové, Marii Rozehnalové, Jaroslavě Adámkové, Marii Stárkové a všem dalším za nezištnou pomoc s přípravou publikace.

Mgr. Martin Slepíčka
autor a předseda Komise letopisecké RMOB Hrabová
v Ostravě-Hrabové dne 15. září 2018

Prolog – k událostem starších hrabovských dějin

Hrabová, která je po složitém správním vývoji ve 20. století od roku 1990 jedním ze samosprávných městských obvodů statutárního města Ostravy, se rozprostírá v historickém prostoru severovýchodní Moravy v oblasti tzv. moravského klínu mezi řekami Odrou a Ostravicí, jež protéká přímo katastrem Hrabové směrem na sever k Moravské Ostravě.¹

Kolonizace Ostravska a první zmínky o Hrabové

Přesné okolnosti založení Hrabové nejsou díky chybějícím písemným i hmotným pramenům známy, nicméně díky širšímu kontextu procesu kolonizace oblasti dnešního Ostravska a zmínkám v testamentu olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku lze konstatovat,² že Hrabová vznikla někdy v průběhu první poloviny

¹ Srov. SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin Hrabové do roku 1538*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 11. K nečetným archeologickým nálezům na území Hrabové více tamtéž, s. 11, 24–25; MORAVEC, Z. – ZEZULA, M.: *Území Ostravy v době nepsané minulosti a na prahu středověku*. In: PRZYBYLOVÁ, B. a kol.: *Ostrava. Historie / kultura / lidé*. Ostrava 2013, s. 21–22.

² Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále ZAO, pob. Ol.), fond Arcibiskupství Olomouc, sign. ClA9, inv. č. 788. Nejnovější edice Brunova testamentu viz PSÍK, R.: *1267 závěť Bruna ze Schauenburku, olomouckého biskupa*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 9–15; SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů k dějinám Hrabové z let 1267–1781*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 401–403.

13. století v době před Brunovým nástupem do úřadu olomouckého biskupa v roce 1247.

Prokazatelný zájem olomouckého biskupství o oblasti polsko-moravského pohraničí v této době dokládají územní zisky Osoblažska³ a pravděpodobně i moravské části dnešního Ostravska během episkopátu olomouckého biskupa Roberta I. (1201–1240).⁴ Právě tehdy dle všeho kolonisté domácího původu, kteří přišli z moravského vnitrozemí, jak tomu naznačuje staročeský základ místního pojmenování Hrabové dle místa, kde rostly habry,⁵ založili hrabovskou osadu.

V testamentu olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku sepsaného k 29. listopadu 1267,⁶ v němž se objevuje první písemná zmínka o Hrabové (*Grabowe*) potvrzená recentním historickým bádáním i závěry odborného historického kolokvia konaného 12. října 2017 v Rožnově pod Radhoštěm,⁷ se s Hrabovou již

³ BOČEK, A. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II* (dále CDM II). Olomouc 1839, č. 230, s. 251–252.

⁴ ROHLOVÁ, E.: *Středověká Ostrava, 1267–1437*. In: PRZYBYLOVÁ, B. a kol.: *Ostrava. Historie / kultura / lidé*. Ostrava 2013, s. 26–27; ANTONÍN, R.: *Ostrava středověká. Poddanské město v politickém vývoji vrcholného středověku*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 18.

⁵ SLEPIČKA, J.: *Místní jména v Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 364.

⁶ Viz pozn. 2.

⁷ K recentnímu historickému bádání, které se vrátilo k tezi, že listinné *Grabowe* z Brunova testamentu (1267) je nutno spojit s ostravskou Hrabovou, viz např. BALETKA, T.: „*Na třetí pak straně Proskovice a Hrabová*“. *Konec jednoho mýtu a nový pohled na stav severovýchodní Moravy ve 13. století*. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 51, 1997, s. 7; HOSÁK, L.: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 2004, s. 708; JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu Franka z Hückeswagenu a statky olomouckého biskupství na severovýchodní Moravě*. In: GALUŠKA, L. – KOUŘIL, P. – MITÁČEK, J. (eds.): *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008, s. 200; JANIŠ, D.: *Hrad*

nakládá jako se „starodávným“ majetkem biskupství („...Grabowe, que sunt ab antiquo circuitu ecclesie nostre“), což potvrzuje skutečnost, že Hrabová patřila k výlučným držávám biskupství ještě před Brunovým nástupem do úřadu roku 1247. Další zmínka v Brunově testamentu („set ville per nos locate“) nám zase podává přesnou informaci, že ves Hrabová byla během Brunova episkopátu lokována, tedy zemědělská půda usazených poddaných byla nově rozměřena a převedena na moderní „německé“ emfyteutické právo s dědičným nájmem půdy.⁸ Tehdejší obyvatelé Hrabové vytvářeli potřebné hospodářské zázemí poddanskému městu olomouckého biskupství Moravské Ostravě, pod jehož pravomoc spadali.

Další poznatky k počátkům Hrabové nalezneme ve dvou exemplářích listin vydaných 2. srpna roku 1297

a město Rožnov v časech středověku. Rožnov pod Radhoštěm 2011, s. 14–15; ROŠOVÁ, R.: *Dřevěné kostely Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava 2014, s. 77; SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 12–15; ANTONÍN, R. – ANTONÍN MALANÍKOVÁ, M.: *Ostrava v síti hospodářských vztahů na moravsko-slezském pomezí*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 78; PSÍK, R.: *1267 závět*, s. 12; SLEPIČKA, M.: *Z počátků a středověkých dějin obce Hrabová do roku 1538. K 750. výročí první zmínky o dnešním městském obvodu statutárního města Ostravy*. In: *Vlastivědný věstník moravský* 70, 2018, s. 33–36. K závěrům rožnovského odborného historického kolokvia, které ve světle již dnes známých poznatků odmítlo neodpovídající, ač tradičně zažitou, tezi spojující první zmínku o Rožnově pod Radhoštěm s Brunovým testamentem (1267) a naopak ji potvrdilo u Hrabové, více např. <https://www.spektrumroznovska.cz/historici-rozbili-mytus-o-roku-1267> (27. 5. 2018); https://zlin.i-dnes.cz/roznov-pod-radhostem-chybně-vyroci-zalozeni-f38-/zlin-zpravy.-aspx?c=A170306_2310283_zlin-zpravy_ras (27. 5. 2018); http://ostrava-hrabova.cz/assets/File.ashx?id_org=81220&id_dokumenty=7843 (27. 5. 2018).

⁸ K tomu více např. SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 12; JANIŠ, D.: *Rozsah*, s. 200; BARCUGH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století obce Hrabová 1297–1997*. Ostrava 1997, s. 5.

samostatně olomouckým biskupem Dětrichem I. (1281 až 1302) a těšínsko-osvětimským knížetem Měškem I. Těšínským.⁹ Obě strany se ve sporu o hranice v Hrabové (*Grabow, Grabov*) zavázaly po proběhlé povodni navržit podél nového toku řeky Ostravice hraniční kopce, avšak v Hrabové a Paskově byly hranečníky zhotoveny ještě na tzv. Závodí dle starého toku řeky, aby nebyly dotčeny tamní pole a lesy olomouckého biskupství („...*agri episcopatus Olomucensis iacent et silve*“).¹⁰ To spolu s faktem, že právo rybolovu na moravské straně držel olomoucký biskup a s tím, že svědkem Dětrichovy listiny nebyl žádný hrabovský biskupský man (leník) značí, že Hrabová byla v závěru 13. století stále přímým statkem olomouckého biskupství.

Pro absenci jakýchkoli písemných pramenů z prvních dvou třetin 14. století zůstává otázkou, kdy se tato skutečnost změnila a Hrabová se podobně jako jiné vsi na severovýchodní Moravě začlenila do lenního systému. Až v letech 1376–1378 se totiž v protokolech lenního soudu olomouckého biskupství několikrát objevují manové a držitelé Hrabové Vichek a Tomáš z Hrabové (*Wichko de Hrabowe, Thomko de Hrabowe*).¹¹

⁹ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. E1a3, inv. č. 938; ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. E1a4, inv. č. 939.

¹⁰ Srov. text jediné kompletní edice a překladu listiny Měška I. Těšínského v SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 403–406.

¹¹ ZAO, pob. Ol., fond Lenní dvůr Kroměříž, sign. Nové číslo 2, inv. č. 361, pag. 35–45; LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. Lehensgerichtsbuch I.* Brünn 1902, s. 63–67, 73, 82. K Hrabové jako samostatnému biskupskému lénu ve 14. století pouze SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 16–18.

Hrabová paskovským lénem olomouckého biskupství

Patrně v posledním dvacetiletí 14. století vzrostl ze strany manského rodu Wolfenberků, sídlícího v Paskově na tamější tvrzi, tlak na další rozšiřování jejich dědičných držav; součástí záměrů paskovského leníka Markvarta z Wolfenberku se stala i Hrabová. Již v roce 1392 totiž Markvart ručil rovněž svými statky v Hrabové (*Alden Grabe*).¹² Na konci 14. století však celá Hrabová stále ještě plně nespadala pod konglomerát vsí se sídlem v Paskově tvořící paskovské léno olomouckého biskupství, neboť po Markvartově smrti přijali jeho synové Jošt st., Václav a Jan z Wolfenberku 12. září 1395 od olomouckého biskupa Mikuláše z Riesenburku v léno pouze část Hrabové („*partem ville Antique Grabouie*“),¹³ jež se nazývala Starou či Velkou Hrabovou v protikladu k mladší Nové či Malé Hrabové (Hrabůvce). Až v roce 1408 přijal Jan st. z Wolfenberku v léno prokazatelně celou Hrabovou (*Hrabowa Antiqua*) a ta se plně začlenila k paskovskému lénu.¹⁴

Další přímá zpráva o vsi pochází z roku 1437, kdy paskovský man Mikuláš z Wolfenberku složil obvyklou manskou přísahu a přijal polovinu Velké Hrabové v léno („*Magna Hrabowa per medium*“).¹⁵ Dne 25. září roku 1444 zase olomoucký biskup Pavel z Miličina (1434 až

¹² BRANDL, V. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII* (dále CDM XII). Brünn 1890, č. 75, s. 62–63. Jediný překlad listiny, která je mj. první písemnou zmínkou o sousední Hrabůvce, do českého jazyka viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 407–408.

¹³ LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. Belehnungsbücher*. Brünn 1902, s. 15.

¹⁴ Tamtéž, s. 25; SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 19.

¹⁵ LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehnungs (Belehnungsbücher)*, s. 43.

1450) povolil pojistit věno na platech poddaných Mikulášově druhé manželce Barboře z Jemelna. Součástí pojistky byl i příjem 1,5 kopy grošů od jednoho hrabovského poddaného Urbana.¹⁶

V roce 1460 pak obdržel Hrabovou lénem Mikulášův syn Jan ml. z Wolfenberku.¹⁷ Po Janově smrti roku 1475 zmítaly celým paskovským lénem olomouckého biskupství dlouhotrvající dědické a vlastnické spory mezi Barborou z Jemelna, Machnou z Wolfenberku a ctižádostivými bratry Benešem ml. a Dobešem Černoorskými z Boskovic, které vyvrcholily mj. kauzou obležení paskovské tvrze roku 1484.¹⁸

Definitivní tečku za dlouhotrvajícími spory o paskovské léno učinil až olomoucký biskup Stanislav I. Thurzo, který v Olomouci listinou z 12. září roku 1499 udělil vrchní právo na Paskov, Hrabovou, Hrabůvku, Novou Bělou, Krmelín a Žabeň Beneši ml. Černoorskému z Boskovic.¹⁹ V této listině se vůbec poprvé uvádí hrabovský panský hospodářský dvůr a rovněž i mlýn („na Veliké Hrabové, s dvorem, s mlýnem“), což nám dává

¹⁶ ZAO, pob. Ol., Lenní dvůr Kroměříž, sign. Nové číslo 7, inv. č. 419, pag. 88; STIBOR, J. a kol. *Dějiny Krmelína*. Brušperk 1997, s. 14; SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 19; SAHEB, J.: *Dějiny Paskova*. Paskov 2017, s. 35; HOSÁK, L.: *Ostrava a její okolí v husitském revolučním hnutí a za jeho doznívání do počátku 16. století*. In: *Ostrava 3. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, 1966, s. 68–69.

¹⁷ LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehnungs (Belehnungsbücher)*, s. 72–73.

¹⁸ K obležení paskovské tvrze nejnověji SAHEB, J.: *Kauza obležení paskovské tvrze v roce 1484. Beneš a Dobeš Černoorskí z Boskovic v zápase o lenní statek Paskov*. In: *Těšínsko 60*, 2017, s. 1–14. K dlouholetým vlastnickým sporům blíže SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 20–21, podrobně SAHEB, J.: *Dějiny*, 39–50.

¹⁹ Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA), fond G2 Nová sbírka, inv. č. 293 (fotokopie); edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 409–410.

prvotní představu o stáří těchto objektů důležitých pro hospodaření šlechty.

Ve stejné listině se také poprvé ve výčtu paskovského léna připomíná rybník („s vodami, s řekami, s lesy, s háji, s rybníkem, s lesem velikým paskovským“), tudíž je možno konstatovat, že se paskovská rybniční soustava konstitovala již v závěru 15. století. V roce 1515 se pak v rámci paskovské rybniční soustavy, jež se později táhla přes celou Hrabovou severojižním směrem, připomíná několik rybníků.²⁰

V roce 1516, kdy Hrabovou drželi společně Jan ml. a Bartoloměj ze Žerotína, odevzdal „konšel“ Jiřík za 25 osedlých²¹ z Velké Hrabové daň sedmi florénů a čtyř grošů;²² Hrabová v té době byla druhou největší vesnicí paskovského léna, přičemž samotný Paskov měl pouze o jednoho osedlého více.²³

Posléze došlo na katastru Hrabové k dalšímu budování rybníků. Je otázkou, nakolik k tomu přispěly opětovné hraniční spory o Závodí na řece Ostravici roku 1531,²⁴ po nichž snad dal dle textu hrabovské pamětní knihy tehdejší držitel paskovského léna Ladislav z Kadaně popud k dalšímu rozšíření paskovské rybniční soustavy.²⁵

²⁰ HURT, R.: *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku. 1. díl.* Ostrava 1960, s. 80.

²¹ Berní jednotka rovnající se jednomu hospodařícímu sedlákovi, čtyřem chalupníkům či osmi zahradníkům.

²² RADIMSKÝ, J.: *Berňová registra moravská z první poloviny 16. století.* In: *Časopis Matice moravské* 76, 1957, s. 336.

²³ Srov. SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 22.

²⁴ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. Elb9, inv. č. 971; ADAMUS, A.: *Sbírka listin k dějinám města Moravské Ostravy.* Moravská Ostrava 1929, č. 48, s. 60–63.

²⁵ Archiv města Ostravy (dále AMO), fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 19 (v této knize je standardně uváděno průběžné číslování stran (pagin) pamětní knihy tužkou dole uprostřed). Srov. SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin*, s. 23.

K 24. červnu 1533 je poprvé zmiňován největší rybník soustavy Pilík,²⁶ v roce 1534 se připomínají též rybníště,²⁷ tj. rybníky s přechodně vypuštěnou vodou, na nichž se mohly pěstovat hospodářské plodiny.

V roce 1538 došlo v Hrabové k zásadní právní změně. Poslední paskovský man olomouckého biskupství Jan Skála z Doubravky a Hradiště směnil s moravským zemským hejtmanem Janem z Pernštejna se souhlasem olomouckého biskupa Stanislava I. Thurza 28. září paskovské léno včetně Hrabové za městečko Dědice s okolními vesnicemi.²⁸ Hrabová tak přestala být lenní vsí olomouckého biskupství a stala se součástí svobodného šlechtického statku – paskovského panství.

Hrabová v předbělohorském období

Hrabová v 16. století prožívala velké období rozvoje. Jak již bylo dříve zmíněno, postupně se rozrůstala paskovská rybníční soustava tvořená panskými rybníky, k nimž se časem přidaly i drobnější rybníky selské přinášející užitek majitelům příslušných gruntů a chalup.

Pravděpodobně ve dvacátých či na počátku třicátých let 16. století byl v Hrabové lidovými tesařskými mistry vystavěn dřevěný kostel zasvěcený patrně již od počátku sv. Kateřině Alexandrijské.²⁹ Toto zpřesněné datování dokládají především dendrochronologické datování

²⁶ HURT, R.: *Dějiny*, s. 97.

²⁷ ZAO, pob. Ol., fond Lenní dvůr Kroměříž, sign. Sla25, inv. č. 321.

²⁸ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. GIIC5, inv. č. 1248; ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. GIIC6, inv. č. 1249.

²⁹ K patrocinium hrabovského dřevěného chrámu blíže SLEPIČKA, M.: *K historii a dřevěné lidové architektuře kostela sv. Kateřiny Alexandrijské*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 174–175.

(dřevo smýceno po 1519–1522)³⁰ a především první nepřímá zmínka o kostele z 30. září 1534,³¹ kdy bylo v listině u Velké Hrabové uvedeno kostelní podací právo, tudíž zde již kostel stál. Z roku 1564 pocházelo úmrtní oznámení nacházející se po pravé straně vstupního portálu do lodi kostela ve znění „*Jíra Holena usnul v Pánu v středu třetí postní léta Páně tohoto 1564*“.³²

Je pravděpodobné, že v hrabovském dřevěném kostele fungovala již od jeho vzniku katolická duchovní správa, kterou k 10. prosinci 1580 dokládá dochovaná odpověď olomouckého biskupa Stanislava II. Pavlovského držiteli paskovského panství Ctiborovi Syrakovskému z Pěrkova.³³ Avšak někdy v průběhu osmdesátých či devadesátých let 16. století do kostela přišli působit členové jednoty bratrské, jak dokládá stížnost olomouckého biskupa Stanislava II. z 30. dubna roku 1597 vytkající držiteli paskovského panství, že na hrabovské faře trpí „heretické predikanty“.³⁴

³⁰ K dendrochronologickému datování přesněji viz tamtéž, s. 172; ROSOVÁ, R.: *Dřevěné kostely*, s. 83; SLEPIČKA, M.: *Kostel svaté Kateřiny Alexandrijské v Ostravě-Hrabové*. Ostrava 2015, s. 29.

³¹ ZAO, pob. Ol., fond Lenní dvůr Kroměříž, sign. Sla25, inv. č. 321.

³² K nápisu psanému v raně novověkém bastardním nápisovém písmu nejasné interpretace blíže ROSOVÁ, R.: *Dřevěné kostely*, s. 81–82; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 31; ROSOVÁ, R. – STRAKOŠ, M.: *Jak fénix z popela... Historie a obnova památného dřevěného kostela sv. Kateřiny v Ostravě-Hrabové*. In: Ostrava 29. Sborník příspěvků k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, 2015, s. 294–295; SLEPIČKA, M.: *K historii*, s. 173.

³³ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. 18, inv. č. 87, fol. 249v; nejnovější edice dopisu viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 413.

³⁴ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupství Olomouc, sign. 34, inv. č. 111, fol. 87v–88v. Edice dopisu viz SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 33–34; SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 416–417.

1. Hrabovský dřevěný kostel sv. Kateřiny Alexandrijské od jihovýchodu, přelom 19. a 20. století

Ti v Hrabové působili ještě roku 1603, neboť toho roku samotný císař Rudolf II. listem z 12. prosince apeloval na uzavření sborů v Hrabové či Paskově a po držiteli paskovského panství Hynku Syrakovském z Pěrkova požadoval vyplnění jeho vůle a odpověď do čtyř týdnů.³⁵ Je pravděpodobné, že po tomto císařově „nátlaku“ členové jednoty bratrské z Hrabové odešli, neboť v roce 1615 opět spravoval hrabovský farní kostel katolický farář Vojtěch.³⁶

V předbělohorském období došlo také k jistému navýšení práv poddaného obyvatelstva, protože držitel paskovského panství Ctibor Syrakovský z Pěrkova dne 6. října 1582 pustil všem obyvatelům Velké Hrabové právo svobodně lovit ryby v řece Ostravici za břemeno dovážení šesti fůr hnoje na paskovský panský hospodářský dvůr (folvark).³⁷ Týž šlechtic pak v roce 1593 urovnal spor mezi svými hrabovskými a novobělskými poddanými týkající se znehodnocování hrabovských polí vodou z výše položených polí novobělských.³⁸

³⁵ Národní archiv, fond Morava, inv. č. 5045; Národní archiv, fond Registra, inv. č. 111, fol. 295r; SAHEB, J.: *Dějiny*, s. 90.

³⁶ AMO, Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 28; SLEPIČKA, M.: *K historii*, s. 174; TENORA, J. – FOLTYNOVSKÝ, J.: *Bl. Jan Sarkander. Jeho život, doba a blahoslavení*. Olomouc 1920, s. 356.

³⁷ Zemský archiv v Opavě (dále ZAO), fond Velkostatek Fulnek, sign. XII 24, kart. 7, inv. č. 1908. Edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 413–414.

³⁸ ZAO, fond Velkostatek Fulnek, inv. č. 1; edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 414–415; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 18; SAHEB, J.: *Hrabová součástí paskovského panství v letech 1538–1850*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 32.

Hrabová ve víru třicetileté války, v čase baroka, osvícenství a době předbřeznové

Při vypuknutí stavovského povstání v Čechách roku 1618 a jeho ohlasu na Moravě následujícího roku držel paskovské panství striktně nekatolický rod Cedlarů z Hofu. Po smrti Kryštofa Cedlara z Hofu roku 1620 převzala paskovské panství včetně Hrabové jeho sestra Anna, která držela panství až do své smrti v roce 1622, tudíž se ještě stačila vyhnout trestu za účast v protihabsburském odboji a vlně konfiskací.³⁹

Konfiskační komisaři dorazili na paskovské panství 19. září roku 1622, država včetně poddaného obyvatelstva připadla císaři Ferdinandu II. (správa dvorské komory).⁴⁰ Při té příležitosti nechali komisaři inventarizovat veškerý majetek a zanechali nám cennou zprávu o stavu hrabovského dvora té doby, kde se právě nacházeli „...koně dělné 4, krav dojných 12, telat 2, bejk 1, slepic starých i s kuřaty 40, vůz dělný i s potřebami 1, v stodolách panských hrabovských, pšenice v snopích 94 kop, rži ve snopích 71 kop, ovsa v snopích 80 kop, ječmene 4 kopy, pohanky 20 kop, prosa 7 kop, brů 9 kop“.⁴¹

V červnu 1624 získal paskovské panství jako císařský konfiskát horlivý katolík Václav hrabě Bruntálský z Vrbna, jenž se roku 1633 zasloužil o investování nového katolického faráře Martina Fulkovia na hrabovskou faru.⁴²

³⁹ SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 35; SAHEB, J.: *Dějiny*, s. 103–104.

⁴⁰ Tamtéž, s. 105, 109.

⁴¹ SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 36.

⁴² Tamtéž, s. 37. K působení faráře Martina Fulkovia v Hrabové a Paskově více ZAO, fond Velkostatek Paskov, sign. D–3, inv. č. 6, fol 5r; ZAO, Sběrka rukopisů, inv. č. 90, s. 102, 105 (B. Bartoník, *Paskovské panství*); SLEPIČKA, M.: *K historii*, s. 174; WOLNY, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren*, I.

V následujících desetiletích však prokazatelně Hrabovou citelněji zasáhla již probíhající krvavá třicetiletá válka (1618–1648).

V závěrečném období třicetileté války se obyvatelé Hrabové nevyhnuli řádění vojsk švédské armády, která se v regionu severovýchodní Moravy usadila. Poddané obyvatelstvo se při nekladení odporu nemuselo bát o holý život, avšak i přesto švédští vojáci páchali značné škody na movitém i nemovitém majetku; rovněž zabavovali, znásilňovali, loupili, rabovali. Dne 26. března 1644 si poddaní paskovského panství včetně Hrabové stěžovali hraběti Bruntálskému z Vrbna na to, že po minulých nepokojných letech se nyní na ně „valí“ ještě horší věci a že je (švédští) vojáci připravují o všechn majetek jejich jednotlivých hospodářství.⁴³

V červnu roku 1648 Švédové kvůli nezaplacení daní odvedli do vězení několik poddaných a jejich jízdní oddíl o síle 30 mužů 5. června vyraboval hrabovské fojtství a hospodářský dvůr.⁴⁴ Třicetiletá válka ukončená vestfálským mírem 24. října 1648 se v Hrabové negativně projevila i ve stavu populace zdejšího obyvatelstva; v roce 1650 se v Hrabové nacházelo 13 pustých gruntů z celkových 38.⁴⁵

Z tzv. první lánové vizitace, která v Hrabové proběhla roku 1656, se dozvídáme, že se vsi nacházelo 24 majitelů

Abtheilung, Olmützer Erzdiöcese, III. Band. Brünn 1859, s. 128; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 35, 93.

⁴³ MZA, fond A12 Akta šlechtická, sign. 3/20a, kart. 87; SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 38–40.

⁴⁴ ZAO, fond Archiv Žerotínsko-Vrbenský, kart. 10, inv. č. 1352; SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 41.

⁴⁵ Tamtéž, s. 43.

gruntů s polnostmi a pět dalších domkářů bez polností.⁴⁶ Patrně až v roce 1676 proběhla revize počtu poddaných, tzv. druhá lánová vizitace, při níž bylo zjištěno, že Hrabovou obýval stejný počet gruntovníků a o jednoho chalupníka více.⁴⁷

Jistou zprávu o stavu vsi nám v závěru 17. století podává několik důležitých písemností a také privilegií, které si nechali od vrchnosti potvrdit místní obyvatelé. Předně dne 13. června roku 1694 potvrdil držitel paskovského panství František Josef hrabě z Oppersdorfu již dříve držená zvláštní privilegia hrabovskému fojtovi Melicharu Cholevovi⁴⁸ a 31. srpna téhož roku rovněž svobodnému sedlákovi Janu Žáčkovi.⁴⁹ Dne 29. srpna 1699 potvrdil též hrabě privilegium na hrabovskou obecní chalupu, kde si obyvatelé dle zaznamenaného textu zpravidla vydržovali kováře či jiného řemeslníka,⁵⁰ a 31. srpna naposledy potvrdil privilegium na snížení robot a platů sedlákovi Kašparu Žáčkovi.⁵¹

V roce 1699 byl také sepsán nový urbář paskovského panství,⁵² z něhož se mj. dozvídáme, že panský dvůr choval 23 krav, 29 kusů hovězího dobytka, jednoho plemenného býka, 321 ovcí i množství drůbeže a obhospodařoval

⁴⁶ MZA, fond D1 Lánové rejstříky, sign. 65, poř. č. 71. Srov. SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 19; <https://www.hrabova.info/2015/01/16/zverejneni-lanovych-rejstriku-online/> (17. 7. 2018).

⁴⁷ Tamtéž, s. 19; SAHEB, J.: *Hrabová*, 45; <https://www.hrabova.info/2015/01/16/zverejneni-lanovych-rejstriku-online/> (17. 7. 2018).

⁴⁸ ZAO, fond Velkostatek Paskov, inv. č. 1, fol. 67v–68v; edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 417–418.

⁴⁹ ZAO, fond Velkostatek Paskov, inv. č. 1, fol. 69r–70r; edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 418–419.

⁵⁰ ZAO, fond Velkostatek Paskov, inv. č. 1, fol. 79r–80r; edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 419.

⁵¹ ZAO, fond Velkostatek Paskov, inv. č. 1, fol. 70v–71r; edice listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 420.

⁵² ZAO, fond Velkostatek Paskov, inv. č. 1.

291 měřic polí, a rovněž nejstarší hrabovská gruntovnice podávající zprávu o tom, že v Hrabové bylo 26 gruntů, 11 domů bez polností a obecní chalupa.⁵³

Zprávy z 18. století nám říkají, že se opět průběžně zveleboval a čtyřikrát opravoval hrabovský dřevěný kostel sv. Kateřiny. V roce 1724 byl do sanktusníku (malé vížky) kostela zavěšen malý zvon (umíráček) o váze 23 kilogramů ulitý opavským zvonařským mistrem Františkem Stankem.⁵⁴ O čtyřicet let později vznikl podrobný popis kostela v matrice místeckého děkanátu udávající například informaci o tom, že malý přenosný oltář umístěný v kostele pocházel z roku 1602.⁵⁵ Z dopisu vrchnostenského úřadu v Paskově adresovanému krajskému úřadu v Přerově a datovaného k 9. září 1764, jenž se týkal náboženských poměrů na paskovském panství, se zase dozvídáme, že všichni Hrabované jsou dobrými a řádnými katolíky, přičemž v hrabovském filiálním kostele se sloužila mše každou druhou neděli.⁵⁶

Nový majitel paskovského panství Josef hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle, jenž získal panství roku 1779, se mj. dle erekční (zakládací) listiny z 20. července roku 1781 zasloužil o zřízení hrabovské lokálie (lokálního kaplanství), tj. o duchovní správu s vlastním ustanoveným duchovním v Hrabové.⁵⁷ Dodáváme, že při budově fary vznikla vůbec první hrabovská triviální škola.

⁵³ SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 19.

⁵⁴ AMO, fond Farní úřad Hrabová, inv. č. 61, kart. 1; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 37.

⁵⁵ ZAO, pob. Ol., fond Arcibiskupská konzistoř, kniha 200; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 37.

⁵⁶ Tamtéž, s. 37.

⁵⁷ Lokálie i nadále patřila pod paskovskou farnost, ale v Hrabové byl ustanoven lokální kaplan Josef Quinta. AMO, fond Alois Adamus, kart. 4, inv. č. 260; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 20, 39–40, 94; SLEPIČKA, M.: *K historii*, s. 179. Edice

Zůstává otázkou, kdy a jak v druhé polovině 18. století Hrabovou osobně navštívil slavný rakouský vojevůdce Ernst Gideon von Laudon, nicméně v Hrabové je s jeho jménem spojeno několik památek. Dle textu nejstarší hrabovské pamětní knihy zde Laudon pobýval již v době sedmileté války Rakouska s Pruskem (1756–1763),⁵⁸ kdy měla být na Prašivce, hrabovském památném místě nad břehem rybníka Bezd'ák, zbudována polní tvrz. Rovněž pod lípou na hranici mezi Hrabovou a Novou Bělou měl mít Laudon zbudován svůj velitelský stan, kde očekával příchod pruských oddílů.⁵⁹

Generál Ernst Gideon von Laudon pak na paskovském zámku pobýval patrně v závěru sedmdesátých let 18. století; před další očekávanou válkou s Pruskem řídil opevňovací práce na drobných pevnostech na paskovském panství a okolí. Josef hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle pak hostil generála Laudona ještě v roce 1790, kdy zde opět dohlížel na obranu před vpádem cizích vojsk.⁶⁰

V roce 1809 zakoupil paskovské panství včetně Hrabové nový majitel Filip Ludvík baron ze Saint-Genois d'Anneaucourt (1827 povýšen císařem Františkem I. na hraběte).⁶¹ Tento uměnilovný šlechtic proslul svými kulturními, vzdělávacími, hospodářskými i sociálními aktivitami; na paskovském zámku zřídil mj. rozsáhlou

zakládací listiny viz SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů*, s. 420–422; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 39–40.

⁵⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 60.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ SAHEB, J.: *Dějiny*, s. 207–208.

⁶¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 56; SAHEB, J.: *Dějiny*, s. 210; SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 53; ROIK, J. – MAKOWSKI, M.: *Sága rodu Saint-Genois d'Aneaucourt – pánů na Jaworzu*. Jaworze 2011, s. 15, 19.

knihovnu.⁶² Nedlouho po zisku panství daroval hrabovskému dřevěnému kostelu čtyři nová mešní roucha, šest cínových svícnů, dvě korouhve a další liturgické potřeby.⁶³

Již v roce 1834 se uvažovalo o narovnání (vypřímení) cesty mezi Hrabovou a Paskovem za panským dvorem, neboť silnice s několika nadbytečnými pravoúhlými zatáčkami vedla podél řeky Olešné, jež ohrožovala tuto starou silnici. Avšak pro odpor správce paskovského panství vyjadřujícího se slovy „*spíše mi chlupy na dlani narostou, nežli by ta cesta vedla přes ten folvark*“ nebyla napřímena.⁶⁴

Filip Ludvík hrabě ze Saint-Genois d'Anneaucourt předal držbu panství v roce 1846 svému synovi Mořici, jenž se tak stal posledním feudálním držitelem Hrabové před zhroucením vrchnostenské správy; posledním z řady hrabovských fojtů byl Josef Stiller.⁶⁵

⁶² SAHEB, J.: *Dějiny*, s. 210–213; SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 54.

⁶³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 82; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 42.

⁶⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 56. K napřímení cesty z Hrabové do Paskova došlo až roku 1925.

⁶⁵ SAHEB, J.: *Hrabová*, s. 54; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 21–22; SAHEB, J. – MÜLLER, K.: *Galerie držitelů Paskova*. Paskov 2015, s. 31.

Hrabová v době modernizace na cestě k první světové válce 1848–1914

Přelomová revoluční léta 1848–1849 zasáhla ve svém důsledku celou Evropu a rovněž v Rakouském císařství znamenala vyvrcholení dosavadní nespokojenosti s neутěšeným stavem občanských či politických práv a nevyřešených národnostních otázek. V rámci dějin měst a obcí znamenala tato revoluce přelomový mezník, a to zánik poddanství, vrchnostenské správy a počátek existence místních obecních samospráv.

Je otázkou, jak tuto revoluci vnímali místní obyvatelé Hrabové, nicméně je nutno konstatovat, že dosavadní poddané, rolníky, sedláky a jiné venkovské obyvatele zajímaly zcela jiné otázky než měšťany a liberály z hlavních zemských měst a Vídně. Důležité pro zdejší majitele půdy bylo především zrušení poddanství a vyvázání se z povinnosti roboty a odevzdávání desátků.⁶⁶

Již 28. března roku 1848 rakouský císař Ferdinand I. Dobrotivý vydal patent, v němž přislíbil do roka zrušit robotu za přiměřenou náhradu. Tzv. dubnová ústava z 25. dubna 1848 v sobě obsahovala i ustanovení o vyvázání půdy za náhradu a urovnání feudálních poměrů. V červnu 1848 schválil zánik roboty a desátků za přiměřenou náhradu moravský zemský sněm s tím, že formu tohoto vyvázání se z poddanských povinností musel stanovit ústavodárný říšský sněm. Říšský sněm na návrh

⁶⁶ POKLUDOVÁ, A.: *Sviadnov v letech 1848–1918*. In: ADAMEC, T. a kol.: *Sviadnov*. Sviadnov 2017, s. 31.

poslance Hanse Kudlicha⁶⁷ schválil 7. září 1848 zákon o zrušení poddanství, neboť již nebylo ve svém důsledku ekonomicky efektivní, a zákon byl záhy podepsán císařem Ferdinandem I.⁶⁸ V praxi však zrušení poddanství a zánik vrchnostenské správy proběhlo až v lednu 1850, kdy vstoupil v platnost nový systém obecní samosprávy.⁶⁹

Dne 17. března 1849 byl schválen tzv. provizorní obecní zákon č. 170 říšského zákoníku, jenž uzákonil obecní zřízení jako základ státu;⁷⁰ 1. ledna roku 1850 tak vznikla samosprávná obec Velká Hrabová, jejíž katastr se se v zásadě dle indikační skici z roku 1833 neodlišoval od současného městského obvodu Hrabová.⁷¹

Komunální volby a samospráva obce

Provizorním obecním zákonem byl poprvé stanoven přirozený (samostatný) a přenesený okruh působnosti obce, přičemž přenesený okruh působnosti zajišťoval výkon veřejné správy přidělené obci státním aparátem Rakouského císařství. Tento zákon rozlišoval vlastní členy obce a cizí. Členy každé obce byli tzv. měšťané, tj. formálně uznání měšťané obce a plátcí přímých daní dle stanovené výše, a tzv. příslušníci obce narozením nebo přijetím patřící do té konkrétní obce. Mezi příslušníky obce patřili automaticky státní úředníci, učitelé,

⁶⁷ K osobnosti Hanse Kudlicha, „osvoboditeli sedláků“, podrobně KLADIWA, P. – POKLUDOVÁ, A.: *Hans Kudlich (1823–1917). Cesta života a mýtu*. Ostrava 2012.

⁶⁸ POKLUDOVÁ, A.: *Sviadnov*, s. 31; EFMERTOVIČ, M. C.: *České země v letech 1848–1918*. Praha 1998, s. 37.

⁶⁹ Tamtéž, s. 37, 39; KLADIWA, P.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850–1914. Díl I, vývoj legislativy*. Ostrava 2007, s. 15.

⁷⁰ POKLUDOVÁ, A.: *Sviadnov*, s. 32; KLADIWA, P.: *Lesk*, s. 16.

⁷¹ MZA, fond D9 Indikační skici, sign. MOR079418330.

duchovní a důstojníci při výkonu svého zaměstnání. Tito příslušníci obce měli stejně jako všichni měšťané a osoby s akademickým titulem právo volit a být voleni do obecního výboru s tříletým funkčním obdobím, který ze svých řad volil alespoň tříčlenné představenstvo obce, tj. starostu a dva radní. Voliči byli dle výše odváděných daní rozčleněni do tří kurií, z nichž každá volila právě třetinu obecního výborů. Volba kandidátů byla ústní a veřejná; každý volič nahlas vyslovil před volební komisí své preference.⁷²

Někdy v roce 1850 tedy proběhly v Hrabové první komunální volby – díky nedochovaným pramenům však nevíme, jak dopadly. V roce 1857 se jako první známý starosta Velké Hrabové připomíná místní majitel gruntu Josef Mutina,⁷³ tudíž je možno říci, že starostenský post zastával pravděpodobně po celá padesátá až počátek šedesátých let 19. století. Jediné řádné komunální volby proběhly totiž jen v roce 1850, poté se díky neoabsolutistické vládě císaře Františka Josefa I. již po celá padesátá léta nekonaly.

Díky neúspěšné zahraniční politice a tudíž i hluboké vnitřní krizi bylo Rakouské císařství nuceno postupně se liberalizovat, přistoupit ke konstituci a později i k rakousko-uherskému dualismu. I v otázce obecních samospráv došlo vlivem frakce německých liberálů převažujících ve vídeňské Říšské radě k žádoucímu posunu. Dne 5. března 1862 byl schválen závazný říšský obecní zákon č. 18 říšského zákoníku, který novelizoval starší provizorní

⁷² KLADIWA, P.: *Lesk*, 16.

⁷³ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 432; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 13. Přehled hrabovských starostů včetně správního vývoje Hrabové v letech 1850–1990 viz SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432–433.

obecní zákon; prováděcí zemský obecní zákon pro Markrabství moravské vyšel o dva roky později.⁷⁴ Do samostatné působnosti obcí a tedy i předmětné Hrabové od té doby až do zániku monarchie v roce 1918 spadala svobodná správa obecního majetku a všech obecních záležitostí, bezpečnost občanů a majetku, údržba obecních prostranství, potravní (dohled nad obchodem, míry a váhy), zdravotní, čelední, pracovní, mravností, stavební a požární policie, péče o chudé a nemocné, provoz obecních škol a další náležitosti. Obecní výbor byl volen opět na tři roky voliči, kteří odváděli alespoň minimální výši stanovených daní či měli jako „vzdělanci“ čestné právo volit.⁷⁵

Ačkoli se roku 1867 připomíná jako hrabovský starosta mlynář Karel Neusser,⁷⁶ první dle pramenů známé hrabovské komunální volby se konaly až roku 1873. Po jejich vyhlášení 2. června se k volbě nového obecního výboru (zastupitelstva) přistoupilo 27. června 1873. Ve volbách tři voličské sbory oprávněné volit a rozdělené dle výše odváděných daní volily každý tři členy výboru a dva náhradníky, dohromady pak devět členů výboru a šest náhradníků. Za I. sbor byli zvoleni František Budín, Jan Kaluža a Josef Mutina, za II. sbor Ignác Žitný, Josef Hubík a Josef Velký, za III. sbor Karel Chlupatý, František Mutina a Marián Lička.⁷⁷ Starostou byl poté obecním výborem zvolen člen výboru za II. voličský sbor Josef Velký a tuto spíše čestnou funkci zastával po tři léta.⁷⁸

⁷⁴ KLADIWA, P.: *Lesk*, 21; POKLUDOVÁ, A.: *Sviadnov*, s. 34.

⁷⁵ Tamtéž, s. 34–35.

⁷⁶ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 13.

⁷⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20b.

⁷⁸ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 13.

Po něm zastávali starostenský post Karel Chlupatý (1876–1880), Ludvík Staněk (1881–1891), František Pajorek (1891–1894), Rudolf Držonka (1894–1897) a po něm až do roku 1914 opět podruhé Ludvík Staněk. Právě on se stal společně s nadučitelem Františkem Bartoníkem respektovanou osobností přesahující význam Hrabové. Staněk organizoval četný spolkový a kulturní život v Hrabové, založil místní čtenářský spolek, stal se prvním starostou Sokola (1908) a dokonce předsedou sboru starostů moravskoostravského politického okresu, kde hájil české národní zájmy.⁷⁹ Na počátku 20. století je nutno také připomenout změnu úředního názvu z Velká Hrabová na Hrabová u Vítkovic, jež se udála k 16. listopadu roku 1903;⁸⁰ k 23. říjnu 1925 došlo ke zkrácení názvu na Hrabová.⁸¹

Život v obci – škola, spolky, farnost

Po většinu 19. století se v obci nacházela jediná školní třída, která byla již od roku 1781 součástí budovy místní fary na Paskovské ulici.⁸² Po zvýšení budovy o jedno podlaží roku 1833 se třída triviální školy nalézala v prvním patře v pravé polovině fary.⁸³

⁷⁹ SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci a osobnosti*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 324–325.

⁸⁰ ZAO, fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava, sign. 9353, kart. 113; SEĎA, R.: *Hrabová po ustanovení obecní samosprávy do roku 1918*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 63.

⁸¹ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432.

⁸² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 83; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 104.

⁸³ Tamtéž, s. 104; AMO, fond Národní škola Ostrava-Hrabová, inv. č. 421, pag. 5; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 95.

V listopadu roku 1882 nastoupil na hrabovskou obecnou školu ve věku 22 let nový pracovitý učitel František Bartoník a hned v září 1883 byl po rozšíření školy na dvoutrídni jmenován nadučitelem školy, tj. de facto ředitelem školy.⁸⁴ František Bartoník proslul nejen jako přísný a spravedlivý ředitel, ale také jako neúnavný organizátor kulturního života v celé obci a spojenec podobně založeného starosty Ludvíka Staňka. Bartoník např. založil roku 1882 první hrabovskou veřejnou knihovnu a v roce 1895 hrabovský Čtenářský spolek; mimo to se stal pokladníkem Sboru dobrovolných hasičů v Hrabové, založil hospodářskou besídku i moravsko-ostravský včelařský spolek.⁸⁵

Díky nadučiteli Bartoníkovi byla v roce 1885 vystavěna nová patrová školní budova (tzv. Stará škola) na Paskovské ulici, v níž dnes sídlí základní škola logopedická; vyučovat se v ní začalo 15. listopadu 1885.⁸⁶ Avšak díky celkovému nárůstu obyvatelstva v Hrabové, potažmo na celém Ostravsku, tj. i školou povinných dětí, brzy ani tato nově postavená škola kapacitně nedostačovala a v dubnu 1904 po všemožných schváleních začala výstavba nové školní budovy (tzv. Nová škola), v níž v současnosti sídlí Úřad městského obvodu Hrabová. Již 18. září 1904 došlo k slavnostnímu otevření a požehnání nové školní budovy.⁸⁷

⁸⁴ Přehled všech ředitelů hrabovské obecné (základní) školy viz SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 439–440.

⁸⁵ SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 325–326.

⁸⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 100; SLEPIČKA, M.: *Památkové objekty a drobná sakrální architektura*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 230; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 69.

⁸⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 104–105.

Závěr 19. a počátek 20. století znamenal rovněž počátek bohatého spolkového života v obci.⁸⁸ Nejstarším známým hrabovským spolkem se stal Čtenářský spolek založený v roce 1892 díky aktivitám nadučitele Františka Bartoníka, starosty Ludvíka Staňka a mlynáře Jana Vogta. Spolek propagující četbu kvalitní i zábavné literatury fungoval po 20 let až do roku 1912.⁸⁹

2. Budova fary a obecné školy v Hrabové při pouti, přelom 19. a 20. století

V Hrabové mimo početných českých spolků existovaly i dva německojazyčné spolky, *Verband der Eisen- und Metallarbeiter Österreichs* (1901–1920) a *Deutscher*

⁸⁸ Přehled známých hrabovských českých i německých spolků existujících v 19. a 20. století viz SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 441–442.

⁸⁹ Tamtéž, s. 441; SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 324–325.

Schulverein (1904–1908),⁹⁰ nicméně tyto spolky neměly v obci výraznější ohlas, neboť v Hrabové na počátku 20. století existovala málo početná německojazyčná menšina čítající jen několik desítek obyvatel.

Nepochybně větší dosah a početné členstvo měly především spolky Sbor dobrovolných hasičů Hrabová a Tělocvičná jednota Sokol Hrabová existující až do současnosti. První schůze SDH Hrabová proběhla 5. července 1896 ve starém hostinci Marie Černé (hostinec U Lípy) a zakládajícími členy se stalo přesně 74 občanů.⁹¹ K úřednímu povolení hasičského spolku došlo však až 17. září 1896.⁹² Prvním starostou SDH Hrabová se stal zároveň starosta obce Rudolf Držonka. Brzy poté se činnost spolku aktivizovala a hasiči pomáhali místním obyvatelům především s živelnými pohromami; v roce 1905 bylo dokončeno nové zděné hasičské skladiště s dřevěnou věží na místě současné hasičské zbrojnice z roku 1924.⁹³

Tělocvičná jednota Sokol v Hrabové vznikla k 11. říjnu 1908 v hostinci U Chlupatých, tj. v dnešní restauraci Na Vyhlídce, přičemž se prvním starostou Sokola stal tehdejší starosta obce Ludvík Staněk.⁹⁴ Na ustavující schůzi se zakládajícími členy stalo 49 občanů; členové Sokola cvičili od července 1909 v sále hostince U Lípy a mimo to

⁹⁰ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 441.

⁹¹ AMO, fond Sbor dobrovolných hasičů Hrabová, inv. č. 1, pag. 6; PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUC, A.: *Ze spolkového života Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 283.

⁹² ZAO, fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava, sign. 210, kart. 2108.

⁹³ PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUC, A.: *Ze spolkového života*, s. 283–284; SLEPIČKA, M.: *Památkové objekty*, s. 221.

⁹⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 128; PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUC, A.: *Ze spolkového života*, s. 288.

pořádali řadu divadelních představení a dalších kulturních akcí.⁹⁵

Ke konci 19. století se technický stav hrabovského dřevěného kostela sv. Kateřiny, pocházejícího patrně ze závěru první třetiny 16. století, zhoršoval, a proto se objevily reálné úvahy o stavbě nového a kapacitně většího zděného kostela. Protože obyvatelé obcí Velká Hrabová (Hrabová) a Malá Hrabová (Hrabůvka) tvořily dohromady jeden farní obvod, uvažovalo se postupně o několika lokalitách na rozhraní obou obcí, avšak kvůli neústupnosti hrabovských zástupců, kteří chtěli vždy stavět kostel hned vedle dřevěného kostela přímo v obci, se nový zděný kostel v Hrabové nikdy nepostavil.⁹⁶ Po neúspěšných snahách si v Hrabůvce vybudovali roku 1910 svůj nový chrám a Hrabůvka se stala samostatnou farností.⁹⁷ Rovněž nově vybudovaný hrabovský hřbitov otevřený 16. října 1909 sloužil již pouze občanům Hrabové, Hrabůvka si byla nucena vybudovat na vlastní náklady svůj nový hřbitov.⁹⁸

Mezinárodní situace před první světovou válkou

Obyvatelům Hrabové se v desetiletích před vypuknutím první světové války žilo poměrně spokojeně. Hrabová se postupně rozvíjela, byť se nejednalo o bohatou

⁹⁵ Tamtéž, s. 288–289.

⁹⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 80; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 1.

⁹⁷ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 17. K vzniku hrabůvecké farnosti a výstavbě tamního kostela Panny Marie Růžencové blíže referuje též ANONYM: *Dějiny stavby jubilejního chrámu Páně růžencové Panny Marie v Hrabůvce*. Praha 1910, s. 1–17.

⁹⁸ SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 46

obec. Celková mezinárodní situace se bohužel stále zhoršovala díky nacionálním vášním a koloniálním či mocenským ambicím takřka všech evropských velmocí, mezi něž se chtělo počítat nejen Německo, ale i Rakousko-Uhersko.

Dne 7. října 1879 byla podepsána první spojenecká mírová smlouva mezi Rakouskem-Uherskem a již sjednoceným Německem, která zažehnila starou rivalitu mezi německojazyčným Rakouskem a Pruskem a zaručovala vzájemnou pomoc v případě napadení jednoho ze států Ruskem.⁹⁹ Po francouzské anexi Tunisu v květnu 1881 německý kancléř Otto von Bismarck využil nevraživosti Itálie vůči tomuto kroku Francie a zavázal si Itálii spojeneckou smlouvou, čímž roku 1882 vznikl tzv. Trojspolek – spolenectví Německa, Rakouska-Uherska a Itálie.¹⁰⁰

Poté co byl v roce 1890 nucen na svůj kancléřský post rezignovat Otto von Bismarck a Francie se vymanila ze své diplomatické izolace se Německo pod vedením císaře Viléma II. rozhodlo stát světovou velmocí ve stále napjatějším světě, který čelil kolonizačním ambicím a národnostním vášním zejména na Balkáně. Na to reagovala Francie, která v roce 1893 (ratifikace 1894) uzavřela spojeneckou smlouvu s Ruskem – tzv. Dvojdohodu.¹⁰¹

Největší koloniální a námořní mocnost Velká Británie si od konce 19. století stále více uvědomovala německý hospodářský vzestup i tlak (*Weltpolitik*) na své dosud výlučné postavení, vystoupila ze své izolace a v roce 1902 podepsala spojeneckou smlouvu s Japonskem namířenou

⁹⁹ Srov. KVAČEK, R.: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2013², s. 12.

¹⁰⁰ KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 13; RAPPORT, M.: *Evropa devatenáctého století*. Praha 2011, s. 366.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 366–367.

vůči expanzivní politice Ruska a Německa na dálném východě. Ještě důležitější však bylo uzavření tzv. Srdečné dohody mezi Velkou Británií a Francií, která odstranila dlouholetou rivalitu mezi zeměmi rozdělením si koloniálního panství v Africe.¹⁰² V roce 1907 uzavřela Velká Británie rovněž dohodu s Ruskem, čímž se vytvořila tzv. Trojdohoda Velké Británie, Francie a Ruska. Naopak soudržností dlouhotrvajícího Trojspolku Německa, Rakouska-Uherska a Itálie otrásla francouzsko-italská dohoda o vzájemné neutralitě v případě, že jedna ze zemí bude napadena.¹⁰³

Mezinárodní situaci se v předvečer první světové války dále vyhrocovala. V roce 1908 Rakousko-Uhersko anektovalo území Bosny a Hercegoviny, v roce 1911 díky druhé marocké krizi ve Francii opět propukly silné protiněmecké revanšistické tendence za prohranou prusko-francouzskou válku a bolestivou ztrátu Alsaska a Lotrinska.¹⁰⁴ Série balkánských válek proti Turecku, pak i proti Bulharsku znamenala vpletení velmocí do tohoto konfliktu plného národnostních a náboženských sporů. I díky tomu došlo v letech 1912–1914 k velkému zrychlení ve výrobě a vývoji nových zbraní.¹⁰⁵ V třaskavé politické situaci plné mocenských zájmů byl velký válečný konflikt nevyhnutelný, přičemž záminkou pro rozpoutání války se stal atentát na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu dne 28. června 1914.¹⁰⁶

¹⁰² Tamtéž, s. 368–369.

¹⁰³ KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 14.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 14; RAPPORT, M.: *Evropa*, s. 370–371.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 372–375; VINEN, R.: *Evropa dvacátého století*. Praha 2007, s. 54–55.

¹⁰⁶ EFMERTO VÁ, M. C.: *České země*, s. 152.

Hrabová v roce 1914, vypuknutí první světové války a její dopady na obec

Na počátku roku 1914 Hrabová (úředně stále Hrabová u Vítkovic) prožívala běžné všední dny a napjatá mezinárodní situace se jí přímo nedotýkala. Většinu místních obyvatel zajímalo spíše jejich těžké živobytí než zjitřené zahraniční vztahy, o nichž si mohli dozvědět víceméně jen z novin. Nadto v lednu 1914 proběhly nové hrabovské komunální volby, o jejichž průběhu si můžeme udělat představu z dochovaných pramenů deponovaných v Archivu města Ostravy.¹⁰⁷

Nové volby do hrabovského obecního výboru vyhlásil obecní vyhláškou starosta Ludvík Staněk 15. prosince 1913 a konaly se o 41 dní později, tj. v neděli 25. ledna 1914. Na schůzi obecního výboru 11. ledna bylo stanoveno, že samotný volební akt voličů proběhne v sále hostince U Lípy. Voliči byli jako po celé období konání komunálních voleb v Rakousku-Uhersku rozděleni do tří sborů dle určité výše odváděných daní a čestného práva volit (osoby s akad. titulem, důstojníci, duchovní, učitelé); právo volit mělo pouze 304 hrabovských občanů včetně několika žen a velkostatkáře hraběte von Stolberg-Stolberg z celkového počtu 2211 (sčítání lidu

¹⁰⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 256–259 (u pagín v rámci zápisů ze schůzí obecního výboru v Hrabové je bráno v potaz jedinečné číslo stránky psané tužkou dole uprostřed); AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 9, inv. č. 63.

1910).¹⁰⁸ Za členy volební komise obecní výbor vybral Ludvíka Černého, Štěpána Němce, Josefa Pajorka a Jana Sobotu. Tyto čtyři hrabovské občany doplnil volební komisař z okresního politického úřadu. Nejpočetnější III. voličský sbor (184 občanů) volil 25. ledna od osmé hodiny ranní, II. sbor (96 občanů) od jedné hodiny odpoledne a I. sbor (24 občanů) hned poté, co odvolí všichni zástupci II. sboru.¹⁰⁹ Každý sbor volil jednu třetinu členů obecního výboru, tj. osm členů a čtyři náhradníky; dohromady měl obecní výbor (zastupitelstvo) v Hrabové 24 členů.¹¹⁰

Po proběhlých volbách se ustavující zasedání nového obecního výboru sešlo 8. února 1914 a ihned se přistoupilo k volbě starosty, náměstka starosty (místostarosty) a obecního představenstva (rady); schůzi řídil nejstarší zvolený člen obecního výboru Jan Vogt. Pro zvolení starosty byla zapotřebí nadpoloviční většina z 24 hlasů, tj. alespoň 13 hlasů členů obecního výboru. V první volbě starosty získal Jan Chlupatý 11 hlasů, Antonín Adámek 10 hlasů a bývalý starosta Ludvík Staněk 3 hlasy, přestože již deklaroval, že pro své stáří a 35letou práci v obecní samosprávě již nadále nechce být starostou ani členem představenstva. Při druhé volbě obdržel rolník Antonín Adámek ke své první volbě ještě tyto tři hlasy původně hlasující pro Staňka a s celkovým počtem 13 hlasů z 24 se stal novým starostou.¹¹¹

¹⁰⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 256; AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 9, inv. č. 63; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 434.

¹⁰⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 256.

¹¹⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 9, inv. č. 63.

¹¹¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 259.

Následně se přistoupilo k několikakolové volbě dalších šesti členů obecního představenstva. Náměstkem starosty, tzv. prvním radním, byl zvolen Jan Piskoř, druhým radním František Lička a dalšími členy představenstva (radními) pak František Kaloč, Karel Závada, Rudolf Černý a Jan Vogt.¹¹²

Po zhruba první polovinu roku 1914 žila Hrabová vcelku poklidným životem příměstské vsi. Čtyři dny po zvolení starosty Antonína Adámka bydlícího na č. p. 55 (na místě dnešní hrabovské restaurace Stodola) vyšel v časopise Svornost článek o této volbě.¹¹³ Dne 14. dubna 1914 se uskutečnila meliorační akce místního spolku Hospodářské besídky, kdy za účasti doktora technických věd Tichého a asi 600 přihlížejících občanů byl prováděn pokus o odvodňování polí „na Slínu“¹¹⁴ na pozemku Rudolfa Černého pomocí řízených výbuchů bomb.¹¹⁵

Ani tato radikální akce však nevedla ke kýženému výsledku, neboť na příslušném místě nedocházelo k žádnému proudění spodní vody. Je však nutno dodat, že starosta obce a předseda Hospodářské besídky Antonín Adámek byl společně s RTDr. Tichým přes náležité upozornění úřadů na tuto akci další dva roky stíhán státním zastupitelstvím dle zákona o anarchismu. Stíhání bylo zastaveno až všeobecnou amnestií v roce 1916.¹¹⁶ Dne 2. května 1914 byl na Univerzitě Karlově v Praze promován doktorem práv Bohuslav Bartoník, syn nadučitele zdejší obecné školy.¹¹⁷

¹¹² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 259–260.

¹¹³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 243.

¹¹⁴ K Slínu blíže referuje SLEPIČKA, J.: *Místní jména*, s. 376.

¹¹⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 243.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ K němu více viz SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 327.

Vyhlášení války

Úspěšný atentát na rakousko-uherského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii (roz. Chotkovou) uskutečněný v Sarajevu dne 28. června 1914 mladým radikálním členem organizace Mladá Bosna Gavrilem Principem rozpoutal věci, které již nešlo zastavit.¹¹⁸

Už 5. července 1914 slíbilo Německo Rakousku-Uhersku bezvýhradnou pomoc v případě války se Srbskem, načež 23. července bylo Srbsku předáno ultimátum, jehož přijetí by de facto znamenalo zánik srbské samostatnosti. I přes vstřícnost Srbska byla jeho odpověď o dva dny později shledána z rakouské strany za nedostatečnou a již 26. července vyhlásilo Rakousko-Uhersko částečnou mobilizaci. Dne 28. července 1914 v dopoledních hodinách vyhlásilo rakouské mocnářství Srbsku válku a úplnou mobilizaci.¹¹⁹

Složité systém dohod aktivizoval stará společenství pro případ války a již 30. července 1914 vyhlásilo Rusko mobilizaci a plně podpořilo Srbsko. O dva dny později vyhlásilo Německo válku Rusku, načež se do války na západě zapojila Francie, tudíž 3. srpna 1914 mu Německo vyhlásilo válku. O den později porušilo Německo neutralitu Belgie, aby získalo volný průchod pro své vojáky do Francie, na což reagovala Velká Británie vyhlášením války Německu. Dne 6. srpna 1914 vypovědělo Rakousko-Uhersko válku Rusku a do týdne pak v odpovědi

¹¹⁸ ŠEDIVÝ, I.: *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha 2014², s. 21; KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 18–21.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 22–27.

na to vyhlásili Rakousku-Uhersku válku Francie, Velká Británie a Černá Hora.¹²⁰

Do tohoto velkého konfliktu, jenž měl dle představ zúčastněných stran trvat asi tři měsíce, maximálně pak do zimy 1914, se řetězovou reakcí zapojilo na 38 států v Evropě i mimo ni. Bojovaly v ní na jedné straně Centrální mocnosti Německo, Rakousko-Uhersko, Itálie (v roce 1915 přešla do opačného tábora), Osmanská říše a Bulharsko a na straně druhé státy Dohody – Velká Británie, Francie, Rusko, Srbsko, Japonsko či USA (od 1917).¹²¹ Válka získala světový rozměr díky koloniím zúčastněných států a trvala nakonec až do vítězství Dohody 11. listopadu 1918.

Ohlas vypuknutí války a změna života v Hrabové

Bezprostředně po vyhlášení války Srbsku 28. července 1914 začaly rakousko-uherské úřady povolávat armádní záložníky dopisy a již o tři dny později 31. července byla ve 14 hodin rozšířena po celém soustátí zpráva o všeobecné mobilizaci vojska i pomocí telegrafu.¹²² Téhož dne kolem 16 hodiny odpoledne přijel do Hrabové jeden z komisařů moravsko-ohravského okresního úřadu (hejtmanství) a přivezl s sebou balíky závazných vyhlášek o všeobecné mobilizaci vojska a zároveň poučil za přítomnosti četnictva starostu obce Antonína

¹²⁰ Tamtéž, s. 32; GURKOVÁ, J.: *1. světová válka 1914–1918. Vzpomínka ke stému výročí ukončení Velké války*. Studénka [2017], s. [6].

¹²¹ Tamtéž, s. [6]. K první světové válce přehledně VINEN, R.: *Evropa*, s. 53–69.

¹²² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 168. K mobilizaci na počátku války přehledně NEDOROST, L.: *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha 2006, s. 70–83; HUTEČKA, J.: *Muži proti ohni. Motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914–1918*. Praha 2016, s. 23–47.

Adámka¹²³ o nařízeních, která musí v nastalé těžké situaci provést.¹²⁴ Starosta tehdy úřadoval ve svém domě č. p. 31, v němž byla zřízena obecní kancelář.¹²⁵

Dne 31. července 1914 již asi od 17 hodiny odpolední obecní sluha a hrobník František Řeha po celé Hrabové vybubnovával následující vyhlášku: „*Občané! Nastaly nám těžké časy. Dává se vám na vědomost, že byla vyhlášena všeobecná mobilisace. Bude vojna. Všichni mužové povinni vojenskou službou se vyzývají, aby si ihned a dobře přečetli mobilizační vyhlášky, aby věděli, kde se mají hlásit u svých pluků. Ostatní obyvatelstvo se důtklivě žádá, aby si všech následujících vyhlášek pilně všímalo a jimi se řídilo kvůli vyvarování se těžkým trestům.*“¹²⁶

Jak bylo zaznamenáno v nejstarší hrabovské pamětní knize (kronice), tato oznamující obecní vyhláška způsobila v Hrabové všeobecné vzrušení, zděšení a nářek občanů uvědomujících si vážnost celé situace a možnou ztrátu milovaných osob, často živelů a hlav rodin do 42 let věku, již museli pod hrozbou těžkých trestů urychleně narukovat k rakousko-uherské armádě. Další občané museli odejít pracovat do továren na výrobu válečné techniky a zařízení.¹²⁷

Hrabovští muži povolání do armády narychlo zanechali svého zaměstnání a po uspořádání rodinných poměrů odcházeli na vratimovskou nádražní stanici, odkud

¹²³ Ke starostovi Antonínu Adámkovi (1880–1961) podrobně v kapitole Hrabovští muži za první světové války – významní občané a vojáci v rakousko-uherské armádě a československých legiích v Rusku, Itálii a Francii.

¹²⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 168.

¹²⁵ Tamtéž; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 72; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 18–19.

¹²⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 168–169.

¹²⁷ Tamtéž, pag. 169.

nastupovali do vlaků, které je za srdceryvných scén loučících se osob odvážely k jejich plukům. Hrabovští vojáci odjížděli z Vratimova po tři dny až do 3. července 1914. Tento den byl zároveň posledním, který umožňoval železniční přepravu soukromých osob, protože od půlnoci mezi 5. a 6. srpnem 1914 směly vlaky přepravovat již jen vojenské osoby a válečný materiál.¹²⁸

Po vyhlášení války se celé soustátí ocitlo ve válečném stavu, situace veškerého obyvatelstva se výrazně změnila. Došlo k utlumení občanských a politických práv, neprobíhaly volby a v novinách zavládla přísná válečná cenzura. Činnost veškerých spolků skončila.¹²⁹ Řada obyvatel musela nově pracovat na úřadech, byly zavedeny kurzy pro ošetřovatele a rovněž došlo k přerušení veškerých skautských táborů; skauti, zbylí muži, starci, dorost či ženy museli vypomáhat při žních.¹³⁰

První jednání hrabovského obecního výboru ve válečných podmínkách se uskutečnilo 4. srpna roku 1914.¹³¹ Na tomto zasedání požádal starosta Antonín Adámek o sousedskou svornost a vzájemnou pomoc mezi hrabovskými občany a rovněž podal zprávu o proběhlé mobilizaci v obci, z níž vyplynulo, že z Hrabové pokojně a bez problémů odešlo k vojsku prvních asi 150 mužů. Z obce bylo pro válečné účely odevzdáno 22 koní a 26 kusů jatečného dobytka bylo právě přichystáno k odevzdání.¹³²

Na témže jednání se obecní výbor usnesl, že bude zpracován nepřekročitelný ceník základních potravin,

¹²⁸ ŠEDIVÝ, I.: *Češi*, s. 32; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 169–170.

¹²⁹ Tamtéž, pag. 170.

¹³⁰ ŠEDIVÝ, I.: *Češi*, s. 36–37.

¹³¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 285; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 185–186.

¹³² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 285

krmiv i nápojů s danými maximálními cenami, které nesmí být překročeny v žádné prodejně v obci.¹³³ Dále pak rozhodl, že bude uspořádána sbírka financí i naturálií pro nejpotřebnější rodiny, a zakázal prodej žita, ječmene a pozdních brambor mimo vlastní katastr Hrabové.¹³⁴ Protože i energický starosta Adámek, jenž dle všeho plnil starostenské úkoly řádně a svědomitě, dostal povolávací rozkaz na frontu, usnesl se obecní výbor zaslat okresnímu politickému úřadu v Moravské Ostravě žádost o zproštění vojenské služby pro výkon funkce starosty.¹³⁵ Protože Antonín Adámek nikdy ve válce nebojoval a vykonával funkci starosty nepřetržitě po celé válečné období,¹³⁶ tato žádost musela být nutně úspěšná.

Z několika dalších jednání obecního výboru a představenstva uskutečněných do konce roku 1914 se dozvídáme několik dalších zajímavých skutečností, jež se udály v obci po první válečný půlrok. Dne 19. srpna 1914 nastoupili za narukované členy obecního výboru náhradníci a nadučitel místní obecné školy František Bartoník se stal oficiálně „těšitelem opuštěných rodin“. Rovněž se přistoupilo ke zdravotní prohlídce obyvatel a byly zjištěny nedostatky v domech na č. p. 1, 72, 78, 79 i 154. Bylo rozhodnuto o nákupu obilí pro zajištění poklidného stravování hrabovských občanů – nezemědělců.¹³⁷

V říjnu 1914 se objevily první problémy se zásobováním v obci, neboť majitel hrabovského velkostatku Günter

¹³³ Tamtéž, pag. 285.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 185–186; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 286.

¹³⁶ Soukromý archiv paní Marie Rozehnalové, materiály; rozhovor s paní Marií Rozehnalovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018; rozhovor s paní Jaroslavou Adámkovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018.

¹³⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 286–287.

hrabě von Stolberg-Stolberg prodal své obilí místo obci jinam za větší utržené peníze. Po celý podzim byly rovněž pořádány sbírky pro vojsko, mj. proběhla sbírka na vánoční dárky určená vojákům na frontě. Přestože se mezi obyvatelstvem i zvířectvem objevily první vážné nemoci – slintavka, kulhavka i břišní tyfus, díky včasnému zásahu a dezinfekci nikdy nedošlo k jejich masovému rozšíření.¹³⁸

Válečná správa v Hrabové

Jak již bylo dříve naznačeno, po vypuknutí války přešly všechny státní i samosprávné obecní úřady pod dohled ústředních válečných úřadů. V Hrabové všechna válečná nařízení prováděl Starostenský úřad v Hrabové pod vedením obecního starosty Antonína Adámka, jenž zastával tento post od 8. února 1914.¹³⁹ Za jakékoliv projevy kritiky vůči panovníkovi a jeho dvoru či za šíření poráženecké nálady byl spoluzodpovědný starosta.¹⁴⁰

Poté, co byla vyhlášena všeobecná mobilizace, se v Hrabové ustanovila tzv. Válečná komise, jejíž válečná kancelář byla umístěna v přízemní třídě v tzv. Staré škole (dnes ZŠ logopedická), kde se úřadovalo v prvních dnech války takřka nepřetržitě, neboť bylo nutno do války odvést koně z hrabovských statků i připravit soupisy již narukovaných mužů i těch, co přicházeli v úvahu při dalších odvodech.¹⁴¹

¹³⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 186.

¹³⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 5, inv. č. 62d; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 259; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 23.

¹⁴⁰ SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 73.

¹⁴¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 171. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka a první poválečná léta v životě obce Hrabová*. Bakalářská

Do válečné kanceláře byl zaveden telefon, aby bylo možno rychle a efektivně přijímat zprávy a rozkazy. Na konci srpna 1914 byl telefon přeložen do starostenské kanceláře v domě č. p. 31 a v průběhu podzimu 1914 byl

3. Hrabovský starosta Antonín Adámek ve své kanceláři v domě č. p. 31 v neděli odpoledne, 1914–1918

zřízen telefon i na poštovním úřadě (v prostorách tzv. Nové školy, dnešní Úřad městského obvodu Hrabová). Ve válečné kanceláři úřadoval především starosta Antonín Adámek, dále náměstek starosty Jan Piskoř a také učitel místní obecné školy Štěpán Němec. Mimo jiné se zde vydávaly povolenky pro cesty mimo Hrabovou, neboť každý občan pro cestu mezi obcemi musel

mít zvláštní povolení, jímž se musel prokázat všudypřítomným kontrolujícím vojenským hlídkám.¹⁴²

Takové hlídky byl přítomny i v Hrabové, kam bylo na místní četnickou stanici v domě č. p. 154 pod velením četnického strážmistra Antonína Hotového¹⁴³ brzy po proběhlé mobilizaci posláno 20 vojínů domobranců, již vytvořili tzv. domobraneckou hlídku oděnou ve vojenském stejnokroji a vyzbrojenou ostrými náboji. Tato hlídka strážila katastr Hrabové a Hrabůvky. Vojíni přespávali v nevhodných podmínkách na slavnících a po zdravotní prohlídce konané pod vedením obecního představenstva museli být přemístěni do konce srpna 1914 do horního patra tzv. Staré školy, kde byli ubytováni. Domobrancí trvale střežili střed obce před Starou školou, dále pak pošty v Hrabové i Hrabůvce a rovněž konali stálé pochůzky na všech chodnících a cestách. Každý cestující mezi obcemi se musel legitimovat, a pokud nevlastnil příslušná povolení, byl zadržen a předán na četnickou strážnici v Hrabové. Po nějaké době byla obnovena možnost svobodně cestovat pěšky, na kole, voze apod. mezi obcemi bez nutnosti se legitimovat, tudíž došlo k rozpuštění domobranecké hlídky. Povinnost legitimovat se úředním povolením nicméně i nadále platila pro všechny cesty vlakem, které byly nadto velmi ztíženy pro četné přesuny vojska a válečné techniky.¹⁴⁴

¹⁴² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 171–172. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 22–23; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19.

¹⁴³ Vrchní strážmistr Antonín Hotový, který mj. vystupoval v Borových či Juřinových románech o Brenpartiji, sloužil v Hrabové od 18. dubna 1906 do svého odchodu do výslužby 14. září 1933.

¹⁴⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 172–173. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 23.

Ještě v srpnu roku 1914 byl na návrh hrabovského starosty Antonína Adámka založen tzv. Válečný pomocný výbor, jenž na sebe ihned převzal úkoly žňové komise, která se měla povinně zřídit v každé obci.¹⁴⁵ Válečný pomocný výbor se staral především o zásobování obce potravinami a správu opuštěných majetků vojáků na frontě, případně pomáhal, kdekoli bylo zapotřebí pomoci, cokoli vysvětlit apod. Předsedou Válečného pomocného výboru se stal starosta Adámek, dalšími členy pak Ludvík Staněk, František Bartoník, Jan Vogt, Jan Chlupatý, František Kaloč, Rudolf Černý, František Petr, Josef Nováček a Jan Raška.¹⁴⁶

Výbor, formálně ustanovený jako poradní sbor obecního představenstva, potíral lichvu a zároveň se schválením hrabovského obecního výboru sloužil jako obecní hospodářský úřad v otázce zásobování obyvatelstva, které prakticky za pomoci svých členů prováděl.¹⁴⁷

¹⁴⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10.

¹⁴⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 173; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10. Členové hrabovského Pomocného válečného výboru se však vzhledem k měnícím se válečným podmínkám a povolávacím rozkazům měnili, přibyl tak např. farář Josef Řezáč, Leopold Mikolajek a další.

¹⁴⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 173–174; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 35–36.

Hrabová uprostřed válečných událostí, hospodářská situace a každodenní život obyvatel za první světové války

První světová válka se díky bouřlivému rozvoji válečné techniky nesla ve znamení všeobecného kulturního rozvratu, barbarství a všudypřítomné smrti. Záměrně byla ničena města včetně gotických katedrál, došlo k nasazení prvních letadel, tanků a bojových plynů, které působily v řadách protivníka obrovské škody. Jen při prvním nasazení bojového plynu zemřelo u Ypres na 15 tisíc mužů, v asi nejkrvavější bitvě války padlo roku 1916 u Verdunu na obou stranách asi 700 tisíc vojáků. Docházelo rovněž k masovým deportacím z přífrontových oblastí, epidemiím a například na italské frontě panovaly v Alpách extrémní povětrnostní podmínky a mráz.¹⁴⁸

Hrabové, samostatné severomoravské obci ležící v zázemí a poměrně daleko od bojů na nejbližší východní (ruské) frontě, se přímé válečné operace nedotkly. I přesto se však každodenní život místních obyvatel prožívajících svou první totální válku změnil.

Lazaret pro raněné vojáky

V brzké době po vypuknutí první světové války byl v Hrabové díky snaze rakouského Červeného kříže, úzce

¹⁴⁸ GURKOVÁ, J.: *1. světová válka*, s. [6]. K vojenským akcím během první světové války blíže též VINEN, R.: *Evropa*, s. 57–59, 65–66.

spolupracujícího s ústřední vojenskou správou, zřízen lazaret pro rakousko-uherské vojáky, kteří svá závažná zranění utrpěná na frontě přežili a dále se zde léčili. Zřizovatelem lazaretu založeného přesně 23. srpna roku 1914 se stal místní Sbor dobrovolných hasičů v Hrabové, jenž vyslyšel výzvu Jednoty hasičské Markrabství moravského.¹⁴⁹

První místnost určená vojákům se nalézala v prostorách tzv. Nové školy (otevřena 1904), kde v prázdné učebně v přízemí bylo umístěno 15 postelí, stoly s židlemi, umyvadlo a další hygienické potřeby. Péčí o tuto budovu lazaretu byl pověřen učitel obecné školy Štěpán Němec s manželkou a také hasič Jan Mutina. Na střeše na tyči od hromosvodu byl vyvěšen prapor Červeného kříže. Druhá místnost lazaretu byla umístěna v prostorách fary zdejší římskokatolické farnosti, kde bylo dáno dalších pět postelí; tyto prostory spravoval farář Josef Řezáč.¹⁵⁰

První ranění vojáci do lazaretu přijeli 10. září 1914 na povozech místních rolníků Františka Kaloče a Jana Piskoře a občané Hrabové jim darovali ovoce i cigarety.¹⁵¹ Později však nadšení obyvatel pro lazaret opadlo, až si obyvatelé obce úplně přivykli přítomnosti těžce raněných vojáků.¹⁵² Mezi prvními raněnými vojáky, kteří byli

¹⁴⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 174; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19; SLEPIČKA, M.: *Hrabovský lazaret v letech 1914–1915*. Poster. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. Ostrava 2016; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 24; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 23; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 73.

¹⁵⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 174; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 73. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 24–25.

¹⁵¹ Pro raněné vojáky později posílali povozy Jan Chlupatý (č. p. 176), Jan Chlupatý (č. p. 33), Josef Kudělka a Terezie Malinovská.

¹⁵² Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 26.

do hrabovského lazaretu deportováni po bitvě u rasníku, byl rovněž místní rolník Ludvík Černý s prostřelenou rukou, jehož posléze pro trvalé zranění zprostiti další vojenské služby.¹⁵³

Správci lazaretu uspořádali mezi místními občany na provoz lazaretu finanční sbírku, jež vynesla celkem 125 korun. Provoz lazaretu zajišťovalo vyjma správce Štěpána Němce a faráře Josefa Řezáče svépomocí vícero občanů – především místních hasičů. O stravu v lazaretu se starala především poštmistrová Milada Němcová za pomoci dalších dvou mladších žen; raněné vojáky ošetřovaly členky hrabovského Sokola Anna Žrautová, Emilie Rašková, Aloisie Maluchová a Hermína Tománková. Za

4. Členové Sboru dobrovolných hasičů v Hrabové starající se o lazaret pro zraněné vojáky, 1915

¹⁵³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 174–175. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 25.

svou činnost v rámci lazaretu byli vyznamenáni Jan Vogt, starosta místního hasičského sboru, a Jan Mutina, pokladník hasičského sboru. Za necelých tři čtvrtě roku fungování hrabovského lazaretu se v něm vystřídalo celkem 57 raněných vojáků. Posledních sedm vojáků opustilo lazaret 10. března roku 1915, načež byl lazaret k 6. červenci téhož roku oficiálně zrušen.¹⁵⁴

Nálady v obci, práce, hospodářství a obchod

Když bylo v zimě roku 1914 jasné, že válka rychle neskončí, natož pak do tří měsíců, jak bylo předpovídáno, začal se život Hrabovanů trvale přizpůsobovat válečným podmínkám. Takřka všechny hutě, továrny či závody proměnily svou dosavadní výrobu a museli přejít na výrobu válečného materiálu – granátů, šrapnelů, bomb. To se týkalo i vítkovických železáren, kam docházela převážná většina hrabovských občanů nevěnujících se zemědělství.¹⁵⁵

Část kvalifikovaných dělníků byla poslána pryč z fronty a nastoupila do závodů. To se týkalo i učitelů na frontě, neboť ve školách se muselo obnovit vyučování. Do válčených zaměstnání na úřadech byly poslány vhodné ženy. Po vstupu Spojených států amerických do války na straně Dohody vzrostla potřeba zemědělské produkce, tudíž byli vojenské služby zproštěni i místní hrabovští rolníci, kteří však museli prokázat svou nepostradatelnost pro válečné hospodářství. V Hrabové byli rovněž, podobně jako v řadě jiných vsí v zázemí, přítomni

¹⁵⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 175. Srov. BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 25; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 73–74.

¹⁵⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 176.

uprchlíci z Haliče, které z jejich domovů vyhnala fronta; část z nich žila na hrabovském Závodí až do konce první světové války.¹⁵⁶

V průběhu celé války docházelo k cenzuře, a tak se místní obyvatelé od svých příbuzných nedozvídali pravdivé zprávy o tom, jak skutečně vypadá jejich život na frontě. Ladění zpráv muselo být celkově pozitivní, aby nedošlo k ochabení válečné morálky a víry ve vítězství u obyvatelstva. Dokonce i v místním dřevěném kostele sv. Kateřiny Alexandrijské se musela hrát při mších každou neděli rakousko-uherská hymna.¹⁵⁷

S útrapami první světové války souvisela i rekvizice (zabavení pro válečné účely) několika zvonů z věže výše zmíněného kostela. Dne 29. září 1916 byl nejprve zabaven zvon ulitý roku 1815 o váze 193 kilogramů.¹⁵⁸ Místní farář Josef Řezáč dostal za tuto válečnou rekvizici zapláceno 772 korun jakožto náhradu. Dne 23. února 1918 byl zrekvírován také malý zvon (umíráček) ze sanktusníku kostela o váze 23 kilogramů, ulitý roku 1724 opavským zvonářským mistrem Františkem Stankem. Za tento zvon dostala místní římskokatolická farnost náhradu 92 korun. Dva nové zvony, které nahradily ty zrekvírované, byly zakoupeny roku 1925, načež i ty byly později za druhé světové války zrekvírovány.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Tamtéž, pag. 177.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ AMO, fond Farní úřad Hrabová, inv. č. 36; AMO, fond Farní úřad Hrabová, kart. 1, inv. č. 61; ZELINOVÁ, V.: *Kostel sv. Kateřiny Alexandrijské – památka lidové architektury a její obnova po destrukci požárem*. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. Ostrava 2012, s. 37; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 62–63.

¹⁵⁹ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 27; AMO, fond Farní úřad Hrabová, kart. 1, inv. č. 61; ZELINOVÁ, V.: *Kostel*, s. 37; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 62–64.

Po celé Hrabové docházelo i k dalším rekvizicím kovů vyjma železa, neboť toho dle zaznamenaných zpráv Rusové „*naházeli na východní frontě svým dělostřelectvem dost*“.¹⁶⁰ Bylo nutno odvést všechny mosazné kuchyňské hmoždíře, jež bylo možno bezplatně vyměnit za železné, avšak pro pořízení těch porcelánových si bylo nutno připlatit. Byly zrekvírovány rovněž zinkové okapy, mosazné kliky od dveří a všechny měděné výrobky. Také mince z barevných kovů byly zrekvírovány a nahrazeny stejně jako vše ostatní železem. Rovněž obec musela upisovat tzv. válečné půjčky, jimiž stát vybíral okamžitě od obcí nemalé finanční prostředky určené k financování armády.¹⁶¹ Obce se musely často zadlužit, přičemž většina půjček jim nebyla nikdy, ani po vzniku nového československého státu, vrácena.

Mimo to docházelo i k rekvizicím sena a slámy z místních statků, nejpalcivější byly pro místní obyvatele zejména ty v letech 1916–1917. V té době totiž probíhala velká sucha a s tím spojená nižší úroda a rakousko-uherská armáda ještě musela živit množství koní. K odvedení předepsaného kontingentu, tj. pevně stanoveného množství pro odevzdání, byly použity veškeré zásoby nacházející se ve statku č. p. 28 po padlém rolníkovi Aloisi Kročkovi. K využití zásob udělil souhlas jeho bratr Josef, jenž byl v té době vojákem na frontě u 32. pluku.¹⁶²

Za války byly častokrát místní občané podezříváni z protihabsburského či protiválečného smýšlení, a proto docházelo k jejich perzekuci četnictvem, policií a tajnými spolupracovníky, kteří na ně hojně donášeli.¹⁶³ Za

¹⁶⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 178.

¹⁶¹ Tamtéž, pag. 178.

¹⁶² Tamtéž, pag. 179.

¹⁶³ Tamtéž, pag. 177. Srov. ŠEDIVÝ, I.: *Češi*, s. 193–200.

smýšlení hrabovských občanů a jejich veřejné projevy byl osobně odpovědný starosta obce Antonín Adámek, přičemž obci hrozilo odebrání přídelu potravin či další mimořádné rekvizice. Přes veškerou opatrnost místních občanů snažících se navenek neprojevovat své svobodné smýšlení, často se lišící od oficiálního, byla řada z nich zatčena. Obvykle jim pomohl starosta Adámek, který se za ně prostřednictvím červených dotazníků zaručil a potvrdil jejich vlastenecké prorakouské smýšlení, což se mu v roce 1917 stalo v případě občana Josefa Hranického málem osudným; starostu Adámka po intervenci okresního hejtmána Schmeidlera nakonec propustili.¹⁶⁴

Mezi občany se po celé období první světové války hojně pořádaly i sbírky na různé účely. Např. se jednalo o sbírku oblečení, chlupů, kostí i suchých kopřiv. Je zaznamenáno, že v letech 1916–1917 v Hrabové přebývali staří více než padesátiletí vojáci z Ukrajiny a rumunské Bukoviny mající za úkol ošetřovat hubené a nemocné koně či chodit sbírat po obci suché kopřivy, kosti, oblečení apod. Tyto vojáky měl za úkol živit chlebem a cukrem obecní starosta.¹⁶⁵

Co se týče zásobování obyvatelstva, první dva roky války bylo o hrabovské občany dobře postaráno. Obec starající se z velké části o zásobování vlastního obyvatelstva se dobře zabezpečila zásobami, tudíž nebyla nouze o základní potraviny, které tak mohly být dle potřeby rozdávány starým lidem či dětem, přestože platil

¹⁶⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 177–179; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 73.

¹⁶⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 178.

přídělový systém a jako každá obec i Hrabová dostávala potraviny dle počtu a stavu obyvatelstva.¹⁶⁶

Závažné zhoršení zásobovací situace nastalo v Hrabové stejně jako v celém habsburském soustátí až v průběhu let 1916–1917. O zásobování obyvatelstva v Hrabové se staral Válečný pomocný výbor, který po schválení hrabovským obecním výborem sloužil jako povinně zřizovaný obecní hospodářský úřad.¹⁶⁷ Po zrušení volného obchodu se základními potravinami bylo hrabovskému hospodářskému úřadu okresním hospodářským ústavem v Moravské Ostravě přidělováno zboží, jako například pšeničná, žitná, ječná, bramborová a kukuřičná mouka, pšeničná a kukuřičná krupice, kroupy, luštěniny, fazole, hrách, rýže, cukr, káva, sádlo, máslo, domácí i anglické mýdlo, mýdlové náhražky, líh na pálení, sušené švestky, marmelády, svíčky, zápalky, petrolej. Na přiděl byla i obuv a všechny potřeby k ní, nejrůznější látky i obleky.¹⁶⁸

Obecní hospodářský úřad, tj. prakticky jmenovaní členové hrabovského Válečného pomocného výboru, rozdělával veškeré zboží obchodníkům v obci, u nichž si na přidělové lístky zboží vyzvedávali místní obyvatelé. Protože však byly přiděly omezené a nedostatečné, lidé měli často potřebu si zakoupit více zboží, než jim dle přidělu náleželo; od obchodníků chtěli dostat tzv. podpultové zboží, což sice bylo prakticky prováděno, avšak zboží bylo velmi drahé či často stejně nedostupné a obchodník se tímto jednáním dostával pod tlak

¹⁶⁶ Tamtéž; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19.

¹⁶⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 173–174, 182; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 35–36; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19.

¹⁶⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 182.

případného udělení pokuty. Během první světové války na frontu narukovali dva místní obchodníci, Bohumil Němčanský a Felix Dvorský, které v obchodě patrně zastoupila rodina.¹⁶⁹

V roce 1918, jenž byl posledním rokem války, byly přiděly nejnižší a obnášely na osobu jeden kilogram mouky, z toho v zásobovací krizi na osobu jen půl kilogramu chlebové mouky a půl kilogramu kukuřičné mouky, nebo čtvrt kilogramu kukuřičné mouky a čtvrt kilogramu mouky k vaření. Protože chléb pečený z nechlebové mouky nebyl kvalitní, domácnosti rolníků disponující byť jen trochou vlastního obilí mleli vlastní mouku, kterou nahrazovali tu nekvalitní. O válečných Vánocích docházelo k mimořádným přidělům mouky zvýšeným o půl kilogramu a určeným na pečení cukroví a svátečního pečiva.¹⁷⁰

Obyvatelé si museli vystačit s přidělem jednoho kilogramu cukru na měsíc a osobu; cukr byl vzácný a stále se ho nedostávalo, a proto místní rolníci vařili jako jeho náhražku sirup z cukrové řepy, jímž pak vše sladili. Omezeny byly i přiděly mýdla či petroleje, tudíž si lidé místo nich „po domácku“ vyráběli náhražky. Podobná situace nastal i u látek, z nichž se vyráběly šaty. Látky byly k dispozici pouze s příměsí papíru či kopřiv. Čisté vlněné látky, jež se občas přesto vyskytly, stály velkou sumu, až 500 korun za jeden metr látky. Hojně byl využíván také papír, který byl užit jako náhražka pravých slamníků, motouzů i plachet do rakví užívaných při pohřbech. Rovněž duše a pláště na kola byly velmi drahé a často nedostupné, proto se užívaly náhražky včetně papíru. Přídělový systém skončil až dlouho po konci první

¹⁶⁹ Tamtéž, pag. 182–183.

¹⁷⁰ Tamtéž, pag. 183. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 36.

světové války v září roku 1921, kdy jej nahradil volný obchod se zbožím, avšak je nutno dodat, že po vzniku nové Československé republiky se přiděly stále zvyšovaly a zlepšovala se tak i životní úroveň obyvatelstva.¹⁷¹

Všední události v obci v letech 1915–1918

Na počátku roku 1915 bylo v Hrabové zakázáno požívání veškerých lihovin v době, kdy občané dostávali své výplaty, a také jejich prodej všem vojenským osobám. Obec se také domáhala zásobování potravinami a jiným zbožím podobně jako město, protože počet obyvatel Hrabové dosahoval výše 1950 občanů, což bylo více než v řadě menších měst; oprávněnost svých požadavků obec doložila podrobnými výkazy o zásobování místního obyvatelstva.¹⁷²

Na jaře 1915 dle úředního nařízení došlo k zřízení chlebové komise dohlížející na dostupnost a kvalitu pečiva a 9. května 1915 se konala vůbec první zaznamenaná rekvizice pro potřeby rakousko-uherské armády.¹⁷³ Poslední květnový den roku 1915 se připomíná odpor (petice) místních občanů proti nucené rekvizici dobytka a 22. června téhož roku Hrabová dle nařízení moravsko-ostravského politického úřadu pořídila tři říšské prapory.¹⁷⁴

První srpnový den roku 1915 si obec připomínala první výročí od vypuknutí války, a tudíž proběhla sbírka na umělé údy („nohy“) pro zmrzačené vojáky. Na podzim

¹⁷¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 183–184.

¹⁷² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 301; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 186–187.

¹⁷³ Tamtéž, pag. 187

¹⁷⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 311; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 187.

1915 se přistoupilo k dalším sbírkám pro potřebné; vybralo se na 800 kilogramů zbytného oblečení. Rovněž byly nakoupeny brambory pro celou obec.¹⁷⁵ V prosinci 1915 byla v obci vyhlášena třetí válečná půjčka a došlo k nařízení, aby byla obci prováděna vojenská výchova mládeže, kterou si vzal na starost místní hasičský sbor. Kolem poloviny prosince 1915 se v Hrabové znovu objevila slintavka a kulhavka, asi o měsíc později však zaznamenáváme zprávy o tom, že tato vysoce přenosná nákaza u hrabovského zvířectva již ustupovala.¹⁷⁶

V lednu 1916 moravskoostravský politický úřad zakázal demonstrace žen a po delší době byl rovněž proveden podrobný soupis veškerého obyvatelstva i hospodářského a jiného zvířectva. V Hrabové žilo celkem 2350 obyvatel, včetně všech narukovaných vojáků. V obci se nacházelo 307 kusů hovězího dobytka, 142 koz, 156 vepřů, 1273 slepic, 167 hus, 24 kachen, 72 psů a 172 koček. Pro zásobování obyvatelstva dle stanovených přidělů ale k 16. lednu 1916 chyběly tři celé vagóny brambor.¹⁷⁷

V dubnu 1916 došlo v obci ke zvýšení přidělu cukru na jeden a čtvrt kilogramu měsíčně na osobu, podobnou výsadu měli obyvatelé měst, avšak již další měsíc byl přiděl cukru znovu snížen na pouhý jeden kilogram na osobu. V témže měsíci bylo opět v Hrabové zavedeno stanné právo hrozící při jeho porušení tresty smrti pro všechny narušitele.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 320–322; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 187.

¹⁷⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 322–323; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 187–188.

¹⁷⁸ Tamtéž, pag. 188; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 329–330.

V létě 1916 bylo opět omezeno cestování občanů mezi obcemi, podobně jako na počátku první světové války, a každý, kdo chtěl odcestovat, byť jen do sousední vsi, se musel prokázat úřední legitimací. Pokud chtěl občan vycestovat do jiného politického okresu než byla Moravská Ostrava, bylo nutno vyřídit pas.¹⁷⁹ V srpnu roku 1916 ubylo 50 kusů dobytka a zároveň proběhla sbírka kovů, při níž bylo sebráno 188 kilogramů mosazi a jeden kilogram mědi a cínu. Rovněž bylo zdecimováno obecní představenstvo (rada) Hrabové, neboť muselo narukovat pět radních, za něž zbytek obecního výboru jmenoval radním Jana Chlupatého z č. p. 33.¹⁸⁰

V říjnu roku 1916 opět nastala velká nouze se zásobováním obyvatelstva; závažný byl zejména nedostatek mouky, z níž se peklo pečivo. Rovněž byl zaznamenán sběr kaštanů jako budoucí krmivo pro zvěř. V závěru tohoto měsíce se obec ubránila nově předepsané rekvizici 20 procent hovězího dobytka, které měla odvést. Dle nového soupisu občanů Hrabová živila celkem 1840 osob (mimo vojáků a občanů mimo obec).¹⁸¹

Dne 26. listopadu 1916 byl po úmrtí vládnoucího císaře Františka Josefa I. zaslán odpovědným státním úřadům smuteční projev proslovený starostou Antonínem Adámkem na schůzi obecního výboru, jenž vyjádřil nad touto ztrátou hluboký smutek.¹⁸² V únoru 1917 se v obci v hostinci U Chlupatého ubytovalo 13 vojáků majících za úkol postavit lávky přes řeku Ostravici. Na konci tohoto měsíce byla obec prohledána vojskem a veškerý

¹⁷⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 188.

¹⁸⁰ Tamtéž, pag. 188–189.

¹⁸¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 337–340; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 189.

¹⁸² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 341.

nalezený přebytek zásob byl zkonfiskován – jednalo se přesně o 246 kilogramů pšenice, 301 kilogramů žita, 621 kilogramů ječmene, 41 kilogramů ovsa, 155 kilogramů vikve, 11 a půl kilogramu fazolí a 730 kilogramů brambor.¹⁸³

Dne 29. dubna 1917 bylo rozhodnuto uspořádat slavnostní výsadbu nových stromů při obecním hřbitově otevřeném 16. října roku 1909 na počest nového rakousko-uherského císaře Karla I.¹⁸⁴ V létě roku 1917 se dále zhoršovala již tak tristní situace se zásobováním obyvatelstva Hrabové. Byl vydán zákaz krmit domácí zvířectvo zeleným obilím a cukrová řepa, z níž se připravoval sirup, byla uznána za potravinu určenou i pro lidi. Nadto nad rozdělováním mouky u obchodníků nově dohlíželi určení kontroloři dbající o to, aby všichni občané dostávali všeho stejně bez případného nadržování komukoliv.¹⁸⁵

V říjnu roku 1917 se musel hromadně porazit dobytek, protože se již nedostávalo jakéhokoli krmiva, a takto získané maso se konzervovalo.¹⁸⁶ Na konci roku 1917 při nízkých teplotách opět vážlo zásobování obyvatelstva; v Hrabové dokonce lidé po celý měsíc nejedli žádné maso a rovněž v listopadu 1917 nebyl k dostání vůbec žádný cukr.¹⁸⁷ Dne 9. prosince hrabovský obecní výbor projednával sedmou válečnou půjčku, kterou obec musela povinně poskytnout státu, ačkoli se opět zadlužila; bylo rozhodnuto o úvěru 3500 korun u Zemědělské banky.¹⁸⁸

¹⁸³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 190.

¹⁸⁴ Tamtéž; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 46.

¹⁸⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 191.

¹⁸⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 357.

¹⁸⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 192.

¹⁸⁸ Tamtéž; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 362.

I poslední rok první světové války se v Hrabové nesl ve znamení všeobecného nedostatku a bídy, čemuž odpovídala nevalná situace rakousko-uherského soustátí zmítaného národnostními spory a velkými ztrátami na bojištích. Dne 11. ledna 1918 zemřel na mrtvici hrabovský radní a nejstarší člen obecního výboru Jan Vogt, jehož odvalu připomněl starosta obce Antonín Adámek na jednání obecního výboru o dva dny později.¹⁸⁹ Z téhož jednání výboru se dále dozvídáme, že Hrabovanům bylo přiděleno pouze 200 kilogramů petroleje, ačkoli reálná spotřeba obyvatel činila 1000 kilogramů této suroviny užívané mj. ke svícení.¹⁹⁰

V létě roku 1918 nastal fatální nedostatek veškerého zboží, a proto následovaly demonstrace, stávky, prosby i četná zatýkání. Starosta si takřka neustále stěžoval u nadřízených úřadů a zásobovacích komisí na nedodržování přidělů pro obec, nicméně ničeho se obvykle nedomohl.¹⁹¹ Na konci srpna 1918 Hrabovou zasáhly dlouhé a vydatné deště, které způsobily velké škody na polích. Řeka Ostravice i místní potoky se rozvodnily a způsobily tak povodně, veškerá protipovodňová opatření vyšla kvůli válce naprázdno.¹⁹²

¹⁸⁹ Tamtéž, pag. 363.

¹⁹⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 192.

¹⁹¹ Tamtéž, pag. 192–194

¹⁹² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 371–372.

Hrabovští muži za první světové války – významní občané a vojáci v rakousko-uherské armádě a československých legiích v Rusku, Itálii a Francii

Tato kapitola se přes nedostatek písemných a jiných pramenů snaží zachytit životní osudy významných hrabovských obyvatel, kteří během první světové války působili ve veřejných funkcích v obecní samosprávě i jinde, dále o známých hrabovských občanech sloužících rakousko-uherské armádě, včetně 43 padlých, 35 zajatých a tří vězněných obyvatel.

Kapitola rovněž informuje o zdejších příslušnících československých legií v Rusku, Itálii a Francii, které se svým bojem proti Ústředním mocnostem (Německo, Rakousko-Uhersko) nepřímo podílely na vzniku nového československého státu v zahraničí a po návratu do Československa pomáhaly nově budovanému státu udržet svou existenci a územní celistvost.¹⁹³ Dodáváme, že po skončení první světové války a následných bojů v Hrabové na rozdíl např. od Hrabůvky nevznikla místní jednotka Československé obce legionářské, ač z Hrabové pocházelo či v ní bydlelo celkem 26 známých legionářů.

¹⁹³ K existenci a činnosti Československých legií více např. MOJŽÍŠ, M. (ed.): *Československé legie 1914–1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017; ANONYM: *Československé legie a vznik samostatného státu*. Praha 2011; MICHL, J.: *Legionáři a Československo* Praha 2009; VÁCHA, D.: *Bratrstvo. Všední a dramatické dny československých legií v Rusku 1914–1918*. Praha 2015.

Veřejné osobnosti

Antonín Adámek (* 19. 5. 1880 Morávka-Vlaské – † 17. 4. 1961 Ostrava), starosta

5. Antonín Adámek (vlevo) při pozorování v Hrabové, kolem poloviny 20. století

Antonín Adámek se narodil dne 19. května roku 1880 v Morávce-Vlaském na č. p. 38 Františku Adámkovi a jeho první manželce Boženě (roz. Švrčinové). Ve svých osmi letech se roku 1888 společně s rodinou přestěhoval do Hrabové, kde jeho otec rolník koupil dům na č. p. 55 (dnes restaurace Stodola). Navštěvoval hrabovskou obecnou školu. V letech 1896–1897 vypomáhal na statku v Butovicích (Studénka) u německého sedláka, kde se zdokonalil v německém jazyce. Poté odešel studovat střední hospodářskou školu v Místku. Ve třetím ročníku měl přejít na školu do Přerova, ale tam již pro nedostatek

financí nenastoupil a pracoval v rodinném hospodářství. V roce 1900 nastoupil jako důstojník na tříletou vojenskou službu u dělostřeleckého pluku v Krakově, kde se naučil polsky i rusky. Od roku 1904 pracoval v českém národním domě ve Vítkovicích jako účetní Rolnického zelinářského družstva ve Vítkovicích. Ještě před rokem 1908 se oženil se svou spolužačkou z obecné školy Marií Chlupatou, s níž měl tři syny a dvě dcery. Po hrabovských komunálních volbách proběhlých dne 25. ledna roku 1914, kdy se stal členem obecního výboru, jej obecní výbor 13 hlasy z 24 přítomných členů zvolil novým starostou obce Hrabová u Vítkovic po Ludvíku Staňkovi. Poklidné vykonávání jeho starostenského mandátu poznamenalo vypuknutí první světové války 28. července 1914, kdy začal nést jako hrabovský starosta odpovědnost za dodržování a provádění mimořádných válečných nařízeních, mj. byl 31. července 1914 seznámen se svými povinnostmi týkajícími se všeobecné mobilizace a odvodů hrabovských branců. Své četné organizační schopnosti během správy obce mnohokrát prokázal; úřadoval ve válečné kanceláři ve svém domě na č. p. 31. V srpnu roku 1918 byl zvolen předsedou okresní samosprávné hospodářské rady moravskoostravského politického okresu. Po vyhlášení samostatného československého státu hned druhý den ráno 29. října 1918 zpravil obecní vyhláškou hrabovské občany o nastalé situaci. Antonín Adámek zůstal starostou až do 5. října 1919, kdy po prvních poválečných komunálních volbách zvolil vzešlý obecní výbor novým starostou Čenka Žáčka. Po první světové válce zakoupil v Hrabové grunt č. p. 43 od pozůstalých dětí po bývalém starostovi Velké Hrabové Rudolfovi Držonkovi. Po rozprodeji paskovského velkostatku bývalého hraběte von Stolberg-Stolberg zakoupil

6. Antonín Adámek na svačině v Petřalce, po polovině 20. století

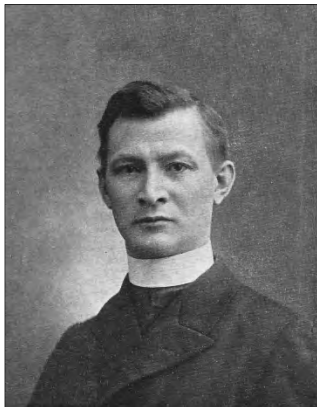
pole na místě bývalého rybníku Bezd'ák, celkem 12 hektarů. V období první republiky byl jako hospodařící sedlák členem agrární strany, byl rovněž členem okresního samosprávného zastupitelstva Moravské Ostravy. Jako rolník zaváděl v obci jako pokrokové zemědělské myšlenky, jako první např. použil v roce 1936 traktor. Rovněž rád cestoval a pořádal přednášky o zemědělství a hospodaření. Během druhé světové války jeho syna Antonína Adámka ml., člena odbojové organizace Obrana národa, zatkl gestapo a byl umučen roku 1941 v Mauthausenu. Při osvobození Hrabové Rudou armádou byl na jeho gruntu ruský velitelský štáb, mj. proto, že se Adámek uměl

domluvit rusky. Po nástupu komunistické nesvobody byl nucen ke vstupu do zemědělského družstva, což jako sedlák hospodařící na svých vlastních pozemcích odmítal. Ke vstupu byl přinucen až roku 1958. Na stáří odešel na tzv. výminek k synu Josefovi a poté ke konci života ke své dceři do Paskova. Zemřel 17. dubna roku 1961 v Paskově.¹⁹⁴

Josef Řezáč (* 5. 6. 1873 Vrchoslavice – † 24. 5. 1950 Olomouc), farář

Josef Řezáč se narodil 5. června roku 1873 ve Vrchoslavicích u Kojetína. Vystudoval císařsko-královské české gymnázium v Kroměříži, kde v roce 1892 složil maturitní zkoušku. Poté odešel na studia bohosloví do Olomouce, kde byl v roce 1896 vysvěcen na římskokatolického kněze. Josef Řezáč nejprve působil rok a půl ve Vranové Lhotě a poté byl ustanoven kooperátorem (výpomocným duchovním) v Újezdě pod farářem Janem Pírkem, s nímž se v roce 1908 přestěhoval do Valašských Klobouk, kde působil opět jako kooperátor. Následně byl Josef Řezáč ustanoven hrabovským farářem k 24. dubnu roku 1912. Po svém příchodu do Hrabové byl rozladěn špatným stavem kostela a neutěšenými poměry v obci i mezi obecní

¹⁹⁴ Soukromý archiv paní Marie Rozehnalové, materiály; AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 9, inv. č. 63; AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 10, inv. č. 67a; AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 10, inv. č. 67b; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 259; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 170–171; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 19–21; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 12–14; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 72–73; BARCUC, A.: *Hrabová v éře první republiky (1918–1938)*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 77. SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 23; rozhovor s paní Marií Rozehnalovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018; rozhovor s paní Jaroslavou Adámkovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018.

7. Hrabovský farář Josef Řezáč, dvacátá léta 20. století

samosprávou a farností, a proto se snažil tento stav svým pastoračním působením zlepšit. S občany začal chodit na myslivecké hony, soukromě připravoval děti ke zkouškám na střední školy (učil rovněž hrabovského rodáka a slavného básníka Viléma Závadu), cvičil chlapce při hře na hudební nástroje a poté složil kapelu hrající mj. při bohoslužbách, zřídil dívčí pěvecký sbor a další. V Hrabové se tak v době první světové války těšil oblibě u značné části občanů, po skončení války však jeho vliv na okolní dění díky dobovým negativním konotacím k římskokatolické církvi spojované s rakousko-uherským soustátím a nově ustanovenou církví československou husitskou poklesl; objevily se také další spory mezi farností a obcí. Josef Řezáč odešel v červnu 1931 do Slatinic u Olomouce. Svůj trvalý odpočinek trávil v Olomouci-Neředíně, kde dne 24. května roku 1950 zemřel. Byl pohřben ve Vrchoslavicích v rodinné hrobce.¹⁹⁵

¹⁹⁵ AMO, fond Farní úřad Moravská Ostrava, inv. č. 7; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 85–88; AMO, fond Alois Adamus, inv. č. 260, kart.

Známí hrabovští vojáci v rakousko-uherské armádě

Josef Adámek (* 10. 8. 1887 Morávka-Vlaské – † 1973 Paskov), vojenský lékař

8. Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek při službě v rakousko-uherské armádě, 1917

Josef Adámek se narodil 10. srpna roku 1887 v Morávce-Vlaském na č. p. 38 rodičům Františku Adámkovi a jeho druhé manželce Johaně (roz. Carbolové). Již v jednom roce věku se přestěhoval do Hrabové, kde jeho otec rolník František Adámek koupil dům na č. p. 55

4; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 19–20; MÁLKOVÁ, I.: *Hrabovský básník Vilém Závada*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 314; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 98; <https://www.hrabova.info/2014/10/29/duchovni-spravci/> (6. 8. 2018).

(dnes restaurace Stodola). Již jako student se stal členem spolku Omladina, kde se horlivě věnoval národním zájmům Čechů; byl rovněž členem Klubu českých velocipedistů a Sokola, kde byl pro svou vlídnou povahu vítán při prázdninových cvičeních. Ve studentském kroužku hrával divadla nejen v Hrabové, ale i v okolí. Po maturitě na českém „klasickém“ gymnáziu v Moravské Ostravě nevyšel slyšet přání otce, aby se stal studentem bohosloví, ale za krátkou dobu se přihlásil do rakousko-uherské armády na jednorocní dobrovolný výcvik v Krakově, kde zdokonalil své znalosti němčiny. Následně odešel na studia medicíny na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kterou vystudoval v roce 1913. Na promoci obdržel jako první hrabovský rodák titul MUDr. a jakožto výjimečný student i zlatý prsten císaře Františka Josefa I. Na svých studiích se musel zaopatřovat sám, neboť pocházel z početné a nepříliš bohaté rodiny. Po vystudování působil jako začínající lékař v univerzitní nemocnici („na Vídeňce“) ve Vídni u prof. Josefa Drozda. Během první světové války narukoval do rakousko-uherské armády a působil jako vojenský lékař. Pro své české národní smýšlení byl v armádě přidělován jen k plukům, v němž působili vojáci hovořící německy a takřka celou válku prožil jako lékař v zákopech a předních liniích na východní (ruské), srbské a italské frontě. V roce 1916 na přímlihu předsedy českých poslanců při říšské radě ve Vídni Františka Staňka měl být po rok trvající službě v zákopech poslán z fronty pryč do služby v nemocnici v rakousko-uherském vnitrozemí. V Kolomyji, kde bylo velitelství armády, však byl místo přeložení postaven před soud, neboť zranil maďarského vojína při drancování rusínské obce Záleszyki maďarskými oddíly. Josef Adámek byl degradován a poslán zpět do bojů na frontu

jako politicky podezřelý. Na velitelství 14. brigády mu byla jeho dřívější hodnost vrácena, ale byl poslán do zákopů ošetřovat raněné vojáky na frontě; v roce 1918 prožil mj. krvavé boje na Piavě. Po skončení první světové války působil jako lékař v ostravské nemocnici na Fifejdách. Po smrti paskovského lékaře MUDr. Jindřicha Grafa roku 1922 pak Josef Adámek působil jako státní obvodní lékař v paskovském zdravotním obvodu zahrnujícím i Hrabovou a bývalé vsi paskovského panství. Jako lékař ordinoval ve své vile v Hrabové na č. p. 59, kde se již od brzkých ranních hodin staral o nemocné hrabovské pacienty zejména při epidemii břišního tyfu. Adámek zároveň jako lékař hojně přednášel o těle a poskytování první pomoci. V roce 1929 dostavěl svou vilu v Paskově a poslední den tohoto roku se tam přestěhoval, i poté však mimo svou ordinaci v Paskově dojížděl dvakrát týdně do Hrabové. Jako uznávaného lékaře jej zvali na konzultace k závažným případům v širokém okolí. Oženil se teprve, když mu bylo přes 50 let, a měl tři děti. Dočkal se rovněž svých tří vlastních vnuků. V paskovské ordinaci ordinoval do svých 72 let, kdy vážně onemocněl, a jeho práci v Paskově převzali další lékaři. Poté co se uzdravil, vypomáhal jako sezónní lékař až do svých 83 let v lázních v Dubí, Teplicích, Kundraticích, Libverdě a Jeseníku. Josef Adámek zemřel v Paskově v roce 1973 ve věku 86 let.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Soukromý archiv paní Marie Rozehnalové, materiály; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 182, 200, 212–213; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 74–75; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 34; BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 108; rozhovor s paní Marií Rozehnalovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018; rozhovor s paní Jaroslavou Adámkovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018.

9. Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek (uprostřed) s vojáky před čekárnou na nádraží, 1914–1918

Vojtěch Bartoník (* 28. 12. 1889 Velká Hrabová), vojenský nadlékař

Vojtěch Bartoník se narodil dne 10. srpna roku 1889 ve Velké Hrabové nadučiteli hrabovské obecné školy a kulturnímu činovníkovi Františku Bartoníkovi¹⁹⁷ a jeho manželce Josefce (roz. Havránkové); jeho bratrem byl

¹⁹⁷ K životu nadučitele Františka Bartoníka více SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 325–326.

10. MUDr. Vojtěch Bartoník, 1935

právník a spisovatel Bohuslav Bartoník.¹⁹⁸ Po úspěšném absolvování českého gymnázia v Moravské Ostravě (dnešní Matiční gymnázium) byl přijat na studia medicíny na pražské Univerzitě Karlově, kde v roce 1914 získal diplom doktora všeobecného lékařství. Po vypuknutí první světové války narukoval k rakousko-uherské armádě a působil na frontě jako vojenský nadlékař (*Oberarzt*), kde zodpovídal za léčení vojáků zraněných na frontě. Po ukončení války se stal uznávaným lékařem hornické závodní nemocnice v Orlové, kde se později stal primářem.¹⁹⁹

¹⁹⁸ K němu blíže viz tamtéž, s. 327.

¹⁹⁹ Heslo vychází z AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 216; SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 325.

Josef Kudělka (* 19. 3. 1883 Velká Hrabová)

11. *Josef Kudělka, 1937*

Josef Kudělka se narodil 19. března roku 1883 ve Velké Hrabové jako syn rolníka Josefa Kudělky st. na č. p. 45. Vystudoval nejprve měšťanskou školu v Příboře a poté císařsko-královský ústav pro vzdělávání učitelů ve stejném městě. Od roku 1903 byl zaměstnán jako učitel na obecné škole v Hulvákách a následně v obecné škole určené pro chlapce v Zábřehu. Během první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě. Nejprve bojoval na východní „ruské“ frontě, poté byl převelen do Itálie, odkud odešel jako dobrovolník bojovat na západní „francouzskou“ frontu. V bojích jedné z nejkrvavějších bitev 1. světové války u Verdunu prožil nejhorší válečné chvíle včetně útoku nervovým plynem a jejich následků. U Verdunu byl těžce zraněn; utrpěl zranění dolní čelisti, která se roztránila, byla mu prostřelena pravá ruka.

Z války se navrátil 19. prosince 1918 a ještě následujícího roku byl evidován u vojenského velitelství v Moravské Ostravě. V roce 1921 se stal rovněž učitelem na pokračovacích školách živnostenských. Josef Kudělka byl během svého života členem i funkcionářem četných spolků a také se stal zástupcem ministerstva zemědělství ve školním výboru zahradnické pokračovací školy. V letech 1918–1926 byl tajemníkem a pokladníkem místní školní rady v Zábřehu nad Odrou, přičemž se zasloužil o vybudování nových škol a zavření soukromé německé školy v Hulvákách. V třicátých letech 20. století byl správcem smíšené obecné školy v Zábřehu nad Odrou.²⁰⁰

František Malina (* 23. 10. 1890 Velká Hrabová), pilot

František Malina se narodil dne 23. října roku 1890 ve Velké Hrabové podruhovi Ludvíku Malinovi a jeho manželce Marii (roz. Tománkové) v domě na č. p. 35. Po vypuknutí první světové války byl odveden k rakousko-uherské armádě, přičemž se dal na dráhu vojenského pilota. Nejprve absolvoval poddůstojnický kurz ve Fischamendu a 27. července roku 1914 získal rakousko-uherský mezinárodní pilotní průkaz č. 165. Sloužil u jednotky Flik 11. Dne 26. srpna 1914 dle vojenského rozkazu vzletl spolu se svým pozorovatelem Friedrichem baronem von Rosenthal snad na letounu Albatros B.I se dvěma dalšími letadly z vojenského letiště Zólkiew v Haliči a zamířil bombardovat polní letiště ruské armády poblíž Šolkevky. Z ruského letiště mu se svým nezbrojeným letounem Morane Sournier G vzletl naproti ruský pilot kapitán Petr Nikolajevič Nestěrov a úmyslně

²⁰⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 210–211.

ve výšce asi 3600 metrů v 12.05 hodin shora narazil do vedoucího letadla formace v čele s velitelem baronem Rosenthalem a pilotem Malinou, čímž posádky obou letadel zahynuly. Četař František Malina byl povýšen do hodnosti šikovatele in memoriam a dne 13. března roku 1915 mu byl rovněž udělen odznak polního letce in memoriam.²⁰¹

František Nováček (* 21. 5. 1885 Velká Hrabová), vojenský kaplan

12. Římskokatolický kněz František Nováček, dvacátá léta 20. století

František Nováček se narodil dne 21. května roku 1885 ve Velké Hrabové rolníkovi Josefu Nováčkovi na č. p. 12. Po vystudování českého gymnázia v Moravské Ostravě (dnešní Matiční gymnázium) odešel na studia bohosloví do Olomouce, načež byl v roce 1909 vysvěcen

²⁰¹ <https://www.hrabova.info/2014/12/25/frantisek-malina-valecny-milnik/> (22. 7. 2018).

jako první známý hrabovský rodák na římskokatolického kněze. Svou primiční mši sloužil v hrabovském dřevěném kostele sv. Kateřiny 11. července 1909. Poté působil jako kaplan (výpomocný duchovní) v Rudě nad Moravou. Během první světové války působil jako vojenský kaplan rakousko-uherské armády na východní (ruské) i italské frontě. Po skončení války se stal kaplanem v Křelově u Olomouce, dále pak administrátorem v Bystrošicích i kaplanem a později farářem v Klášterním Hradisku v Olomouci.²⁰²

Josef Nováček (* 29. 6. 1889 Velká Hrabová), nadporučík

13. Josef Nováček, 1937

²⁰² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 211; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová, Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004, pag. 7; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 48.

Josef Nováček se narodil dne 29. června roku 1889 ve Velké Hrabové Josefu Nováčkovi na č. p. 12; jeho starším bratrem byl František Nováček, římskokatolický kněz a vojenský kaplan. Nejprve studoval na reálné škole v Moravské Ostravě a po maturitě odešel na vysokou školu montánní v Příbrami, kde byl v roce 1919 promován inženýrem. V průběhu první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě, přičemž již v roce 1914 nastoupil vojenskou službu u pevnostního pluku v Krakově. Následně se zúčastnil řady těžkých bitev na východní frontě, mj. u Přemyšle. Od března do listopadu 1918 působil na italské frontě a po skončení války byl nadporučíkem v záloze. Poté se stal zaměstnancem státních dolů v Příbrami jako subalterní inženýr a závodní na dole Anna a Julius. Pak působil u státních dolů v Souši u Mostu a v Březových Horách v Příbrami. V třicátých letech 20. století působil jako přednosta státní české báňské správy v Železníku na Slovensku jako technický rada báňské správy.²⁰³

Ludvík Staněk (* 1886 Velká Hrabová – † 1919 Třeboň), nadporučík

Ludvík Staněk se narodil v květnu roku 1886 jako syn starosty Ludvíka Staňka st.²⁰⁴ na č. p. 35. Nejprve vystudoval českou reálnou školu v Moravské Ostravě a poté vysokou zemědělskou školu ve Vídni. Pracoval jako zemědělský inženýr na majetcích knížete Schwarzenberka v rakouském Štýrsku. Byl „českým vlastencem“ a v první světové válce sloužil jako záložní nadporučík

²⁰³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 214–215.

²⁰⁴ Biogram hrabovského starosty Ludvíka Staňka st. viz SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 324–325.

dělostřeleckého pluku rakousko-uherské armády v Pule. Po ustanovení Československé republiky sloužil jako nadporučík československé armády v Opavě. Ludvík Staněk zemřel v Třeboni na španělskou chřipku při svém nástupu do zaměstnání u Schwarzenbergů v dubnu roku 1919.²⁰⁵

14. Nadporučík Ludvík Staněk ve vojenské uniformě rakousko-uherské armády, 1917

²⁰⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 211–212.

Padlí hrabovští vojáci v rakousko-uherské armádě a československých legiích během první světové války²⁰⁶

1. pan Bakota, † Polsko
2. Alfons Blahut, † během pobytu v nemocnici v Polsku
3. František Budín, * 1898 Velká Hrabová, † v Polsku roku 1916
4. Robert Čerch, * 1896 Velká Hrabová, † v Itálii mezi 17.–20. srpnem roku 1917
5. František Dědek, * 1887 Velká Hrabová, † 28. ledna 1915 v Polsku
6. Inocenc Duda, † Polsko
7. Josef Dudek, * 1885 Velká Hrabová, † 8. července roku 1916 v Polsku

²⁰⁶ Při vypracovávání seznamu byly využity následující zdroje: AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 180; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 443–444; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 70–71; <https://www.hrabova.info/2015/11/24/hrabovsti-vojaci-v-prvni-svetove-valce/> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14300262> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14302728> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14305820> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14329993> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14331425> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14334211> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14366088> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14374416> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14374418> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14374506> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14380091> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14381010> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14381027> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14395917> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14406072> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/1441-5118> (22. 7. 2018).

8. Jan Fírek, † během pobytu v nemocnici v Polsku roku 1916
9. pan Fíža, † Polsko
10. František Hejč, † jako příslušník československých legií v Rusku v oblasti Uralu dne 27. května roku 1918
11. František Huber, † v zajetí v Rusku roku 1919
12. Ignác Vincenc Hulín, *1882 Velká Hrabová, † 10. srpna 1916 v Polsku
13. Felix Chodura, * 1878 Velká Hrabová, bydliště Kunčice nad Ostravicí, † v dubnu 1916 v Polsku
14. Cyril Choleva, †
15. Andělín Jaroš, * 1893 Velká Hrabová, † 8. prosince 1916 v Rusku
16. Alois Kroček, † v Polsku roku 1916
17. Rudolf Kýr, † na lodi „SMS Szent István“ dne 10. června 1918
18. Karel Lička, †
19. František Malina, * 1890 Velká Hrabová, pilot, † dne 26. srpna 1914
20. Antonín Martinák, * 1896 Velká Hrabová, † roku 1914
21. Florian Mutina, * 1888 Velká Hrabová, trvale nevěstný od útoku na Lublin v srpnu roku 1914
22. pan Mutina, bydliště Závodí, †
23. Rudolf Mutina, * 1892 Velká Hrabová, † 21. února 1915 v Polsku
24. Antonín Mynář, * 1886 Velká Hrabová, † 29. října 1914 v Polsku
25. Viktor Mynář, † v Polsku roku 1916

26. Josef Pajorek, * 1876 Velká Hrabová, † v Polsku
27. Bedřich Pech, * 1895 Velká Hrabová, † 19. srpna 1916 v Rusku
28. František Petr, * 1887 Velká Hrabová, † 31. srpna 1914 v Polsku
29. Josef Petr, * 1886 Velká Hrabová, † 2. září 1914 v Polsku
30. Karel Salomon, bydliště Závodí, †
31. Augustin Slavík, * 1891 Velká Hrabová, † 16. listopadu 1914 v Polsku
32. pan Slavík, †
33. Alois Stavinoha, * 1890 Velká Hrabová, † ve Vídni roku 1916
34. Josef Stavinoha, † v Polsku roku 1916
35. Bohdan Šodek, † u Taranta v Itálii roku 1918
36. Alois Tichopád, * 1890 Velká Hrabová, †
37. Arnošt Tománek, † jako první voják pocházející z Hrabové v Polsku roku 1914
38. Josef Tvarůžek, * 1887 Velká Hrabová), † v Rusku v červnu 1915
39. Jan Vašut, pilot, † v Polsku
40. Emil Velký, * 1891 Velká Hrabová, † v lazaretu v Sandoměři (Polsko)
41. Albín Závada, † jako příslušník československých legií v Rusku v roce 1919 na skvrnitý tyf v sanitním vlaku, pohřben v Polovině (Michajlovka)
42. Karel Závada, * 1875 Velká Hrabová, † v Polsku roku 1916
43. Karel Zmuda, * 1895 Velká Hrabová, † 24. července 1915 v Polsku

Hrabovští vojáci zajatí během první světové války²⁰⁷

1. František Bakota, zajat v Itálii
2. Rudolf Černý, zajat v Rusku
3. František Dluhoš, zajat v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
4. František Folta, zajat v Rusku,
5. Ludvík Frýdecký, zajat v Rusku
6. Petr Gerolt, zajat v Rusku,
7. Teodor Hlosta, zajat roku 1918 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii
8. Ignác Vincenc Hulín, zajat v Rusku, † na cestě ze zajetí roku 1919
9. František Hynek, zajat v Rusku
10. Josef Kaloč, zajat v Rusku
11. Karel Kolář, zajat v Rusku
12. František Kudělka, zajat v Rusku roku 1916, poté příslušník československých legií v Rusku

²⁰⁷ Při vypracovávání seznamu byly využity následující zdroje: AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 180–181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 444–445; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 72; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14028125> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14043297> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14071024> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/1407-3740> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14086412> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14088633> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14091517> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14103029> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14111982> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14117918> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14122567> (24. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14133941> (24. 7. 2018).

13. František Laník, zajat v Rusku roku 1916, poté příslušník československých legií v Rusku
14. Valentin Lička, zajat v Rusku,
15. Josef Maňásek, zajat v Rusku
16. Karel Mikenda, zajat v Rusku
17. Alfons Mutina, zajat roku 1917 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii a ve Francii
18. Eduard Mutina, zajat v Rusku
19. Josef Mutina, zajat roku 1917 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii
20. František Mutina, zajat v Rusku
21. Rudolf Mutina, zajat v Rusku
22. Ludvík Neusser, zajat roku 1917 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii
23. Antonín Novosádek, zajat v Rusku
24. Petr Olšanský, zajat roku 1916 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
25. Bartoloměj Pešat, zajat v Rusku
26. Evžen Petr, zajat roku 1918 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
27. Rudolf Petr, zajat v Rusku
28. pan Popelář, zajat v Rusku
29. Karel Pustka, zajat roku 1915 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
30. Alois Salomon, zajat roku 1915 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
31. Leopold Slavík, zajat roku 1917 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii

32. Alois Svrček, zajat roku 1915 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
33. Robert Šodek, zajat roku 1916 v Rusku, poté příslušník československých legií v Rusku
34. Rudolf Vašut, zajat roku 1918 v Itálii, poté příslušník československých legií v Itálii
35. Josef Žraut, zajat v Rusku

Hrabované věznění během první světové války²⁰⁸

1. Antonín Břenek, vězněn za protidynastické výroky
2. Jan Duhan, vězněn devět měsíců za protidynastické výroky
3. Adolf Tvarůžek, vězněn za protidynastické výroky

²⁰⁸ Při vypracování seznamu byly využity následující zdroje: AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181–182; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 445.

Hrabovští vojáci československých legií v Rusku, Itálii a Francii

Robert Carbol (* 6. 4. 1895 Horní Datyně), vojín, příslušník československých legií v Itálii

Robert Carbol se narodil 6. dubna roku 1895 v Horní Datyni v okr. Frýdek-Místek, v době první světové války bydlel v Hrabové. Dne 24. dubna roku 1918 se stal vojínem 34. střeleckého pluku československých legií v Itálii. Byl demobilizován 3. března 1921.²⁰⁹

František Dluhoš (* 28. 11. 1881 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Rusku

František Dluhoš se narodil 28. listopadu roku 1881 ve Velké Hrabové. Sloužil v rakousko-uherské armádě u 31. zeměbranceckého pěšího pluku. Dne 19. května 1914 upadl do zajetí a v Omsku se přihlásil do československých legií v Rusku, v nichž byl 19. září 1918 zařazen jako vojín k 1. záložního praporu československých legií v Rusku. Po skončení bojů v Rusku se vrátil zdrav zpět do Československa transsibiřskou magistrálou přes Sibiř a Ameriku. Byl demobilizován 2. prosince 1920.²¹⁰

František Hejč (* Velká Hrabová), příslušník československých legií v Rusku

František Hejč se narodil ve Velké Hrabové a stal se příslušníkem československých legií v Rusku, přičemž

²⁰⁹ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři. Rodáci a občané Ostravy*. Šenov 2002, s. 80.

²¹⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://-www.vuapraha.cz/soldier/14028125> (18. 7. 2018).

zemřel v oblasti Uralu dne 27. května roku 1918. Pozůstalé Hejčově rodině později přišla od ministerstva národní obrany Československé republiky pamětní listina, jež jí byla slavnostně předána.²¹¹

Ludvík Hlisník (* 19. 8. 1889 Václavovice), vojín, příslušník československých legií v Rusku

Ludvík Hlisník se narodil 19. srpna roku 1889 ve Václavovicích, avšak v době první světové války byla jeho domovskou obcí Hrabová. Dne 27. března 1918 se stal vojínem 8. střeleckého pluku československých legií v Rusku. Demobilizován byl 31. srpna roku 1920.²¹²

Teodor Hlosta (* 7. 11. 1899 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Itálii

Teodor Hlosta se narodil 7. listopadu 1899 ve Velké Hrabové, avšak během první světové války byl patrně úředně přihlášen k pobytu v Krásné (okr. Frýdek-Místek) a pak i v Přívoze. Za války sloužil v 2. pluku císařských myslivců rakousko-uherské armády. Dne 19. dubna 1918 byl zajat a 31. srpna 1918 se v italské Sulmoně přihlásil do československých legií v Itálii a sloužil jako vojín v 39. pěším pluku. Dne 27. září 1919 byl demobilizován.²¹³

²¹¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446.

²¹² SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80.

²¹³ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; <http://www.vuapraha.cz/sol-dier/14043297> (19. 7. 2018).

Rudolf Holeš (* 1. 11. 1897 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Itálii

Rudolf Holeš se narodil 1. listopadu roku 1897 ve Velké Hrabové a v průběhu první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě jako voják – technický pomocník. Po vstupu do československých legií v Itálii sloužil jako voják v 47. domácím praporu.²¹⁴

Štěpán Klečka (* 1. 11. 1891 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Rusku

Štěpán Klečka se narodil 1. listopadu roku 1891 ve Velké Hrabové a v průběhu první světové války žil v Radvanicích. Za války sloužil u 100. pěšího pluku rakousko-uherské armády. Dne 8. října 1917 se stal vojínem záložního praporu československých legií v Rusku. Po návratu domů ve zdraví byl Klečka demobilizován u střeleckého pluku 23. června 1920.²¹⁵

František Kudělka (* 17. 2. 1891 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Rusku

František Kudělka se narodil 17. února roku 1891 ve Velké Hrabové. Sloužil v rakousko-uherské armádě jako voják u 31. zeměbraneckého pěšího pluku. Dne 20. července 1916 byl zajat na Volyni v Berestečku. Poté se 14. března roku 1917 v Ušomiru přihlásil do československých legií v Rusku, kde od 3. října 1917 zastával hodnost vojína u 2. záložního praporu. Dne 19. února

²¹⁴ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14044297> (19. 7. 2018).

²¹⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14059381> (19. 7. 2018).

1920 se vrátil do Československa, avšak byl demobilizován jako voják 2. střeleckého pluku až 2. července 1920.²¹⁶

František Laník (* 26. 11. 1889 Velká Hrabová), kapitán, příslušník československých legií v Rusku

15. František Laník, 1937

František Laník se narodil 26. listopadu roku 1889 ve Velké Hrabové v rodině dělníka Jindřicha Laníka. Vystudoval císařsko-královské české státní gymnázium v Moravské Ostravě. Po složení maturity se dále vzdělával v pomaturitním studiu na obchodní akademii

²¹⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://-www.vuapraha.cz/soldier/14071024> (19. 7. 2018).

v Prostějově, přičemž mu v tom pomohla půjčka od hrabovského záloženského a spořitelního spolku. Od roku 1912 byl úředníkem v Živnostenské bance v Moravské Ostravě. V roce 1915 byl odveden k rakousko-uherské armádě a stal se kadetem 31. zeměbranceckého pěšího pluku. Dne 21. července roku 1916 byl zajat na východní frontě během tzv. Brusilovovy ofenzívy. V zajetí žil na Sibiři v Novonikolajevsku, Semipalatinsku a Tjumeni. Dne 13. února 1917 se v Semipalatinsku přihlásil do československých legií v Rusku a jako praporčík sloužil u 8. střeleckého pluku. Stal se nejdříve velitelem čety, pak půlroty a následně velitelem roty; byl povýšen na kapitána. František Laník se v rámci legií zúčastnil bojů na Uralu a na frontách dálného východu. Po příkazu k návratu svého pluku zpět do Československa přestoupil v roce 1920 k „evakuační“ Československé ústřední hospodářské komisi (tzv. Centrokomise), jež se věnovala obstarávání lodí k evakuaci ruských legií zpět do vlasti i nákupu surovin pro československý průmysl a prodejem zboží. V roce 1920 odjel jako velitel vojenského transportu z Vladivostoku na britské transportní lodi „Himalaja“ a po 38 denní plavbě lodí se vylodil v Gruži u chorvatského Dubrovniku, odkud vlakem přijel do Prahy dne 19. září 1920. Následně působil v bance československých legií (Legiobanka) jako prokurista, dirigent a ředitel. Stal se mecenášem spolkové činnosti a chudých občanů. V Hrabové přispěl 1000 Kč na stavbu pomníku mistra Jana Husa (1925). Za svou činnost v československých legiích v Rusku byl vyznamenán Československým válečným křížem Sokol, revoluční

medailí a ruským řádem sv. Anny 3. stupně se stuhou a meči.²¹⁷

Alfons Mutina (* 4. 5. 1891 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Itálii a ve Francii

Alfons Mutina se narodil 4. května roku 1891 ve Velké Hrabové. Během první světové války sloužil jako vojín u 100. pěšího pluku rakousko-uherské armády. Dne 19. srpna 1917 byl zajat v tehdejší italském Selu. Patrně krátce působil v italských československých legiích, načež 1. března 1918 přešel do československých legií ve Francii, v nichž působil jako vojín v rámci 22. střeleckého pluku. Alfons Mutina byl demobilizován k 7. listopadu roku 1919. Poté působil jako poštovní úředník na Slovensku.²¹⁸

Josef Mutina (* 10. 6. 1875 Velká Hrabová), příslušník československých legií v Itálii

Josef Mutina se narodil dne 10. června roku 1875 ve Velké Hrabové na č. p. 97. Během první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě a 23. srpna 1917 upadl do zajetí v Itálii u Monte Cucco. V italské Sulmoně se přihlásil do československých legií v Itálii, v nichž zastával pozici vojína u 35. pěšího pluku. Josef Mutina

²¹⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181, 215–216; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; SLEPIČKA, M.: *Památkové objekty*, s. 225; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14073740> (19. 7. 2018).

²¹⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14086411> (19. 7. 2018).

přečkal válku ve zdraví a byl demobilizován 6. března 1920.²¹⁹

Ludvík Neusser (* 17. 5. 1872 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Itálii

Ludvík Neusser se narodil dne 17. května roku 1872 ve Velké Hrabové. V době první světové války bydlel v Žabni a byl odveden do rakousko-uherské armády. Dne 22. srpna 1917 byl zajat v Jeleniku, v italské Foligno Padule se přihlásil k legiím a 18. dubna 1918 se vojínem československých legií v Itálii, v rámci nichž sloužil v 34. pěším pluku. Své působení v legiích ukončil k 17. březnu roku 1920.²²⁰

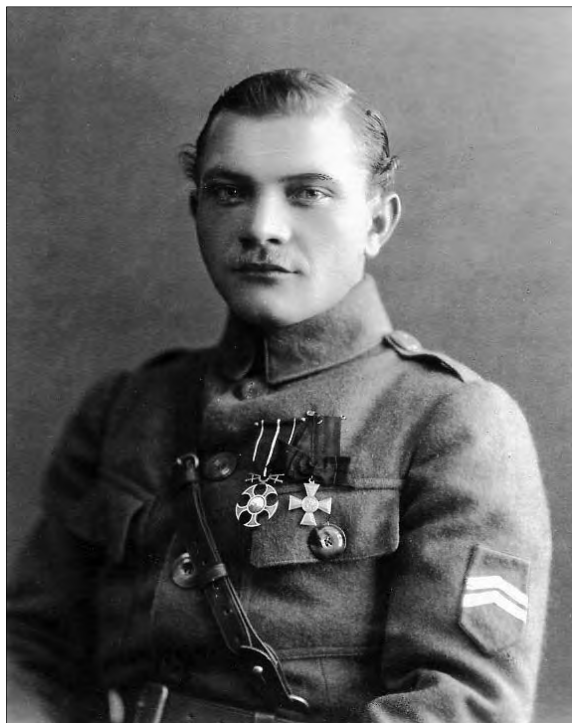
Petr Olšanský (* 17. 10. 1893 Velká Hrabová – † 20. 2. 1942 Osvětim), kapitán, příslušník československých legií v Rusku

Petr Olšanský se narodil dne 17. října roku 1893 ve Velké Hrabové manželům Viktorinovi a Marianě (rozené Hranické). Po dokončení obecné školy v Hrabové pokračoval ve studiu na českém gymnáziu v Moravské Ostravě (dnešní Maticní gymnázium). Po úspěšně složené maturitní zkoušce měl kvůli přání širší rodiny odejít na studia bohosloví, což však odmítl a raději se nechal v Moravské Ostravě vyučit zámečníkem. Dne 23. května roku 1914 byl v Těšíně odveden k vojsku. K rakousko-uherské armádě narukoval 18. července 1914 a po vypuknutí první

²¹⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14086412> (20. 7. 2018).

²²⁰ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14088633> (20. 7. 2018)

světové války zastával hodnost svobodníka u 100. pěšího pluku. Na počátku roku 1915 utrpěl na východní frontě lehké zranění a po vyléčení se opět navrátil ke svému 100. pěšímu pluku, nicméně brzy poté onemocněl těžkou formou břišního tyfu. Dne 10. srpna roku 1916 byl v Monastarčiku na východní frontě zajat a odveden do vězení. Brzy po své internaci projevil zájem stát se příslušníkem československých legií v Rusku a našel spojení na československou jednotku pobývajíc v Kyjevě. Petr Olšanský se 27. září roku 1916 přihlásil v Kyjevě k legiím působícím v rámci regulérní ruské armády. Přechod z ruského zajetí k armádě, jenž proběhl poměrně

16. Petr Olšanský během služby v československých legiích v Rusku, 1916–1920

narychlo, mu usnadnil jeho přestup k pravoslavné víře. Křest se však stal jen prostředkem k odstranění ruské nedůvěry, nikoli vnitřním rozhodnutím člověka. Při křtu přijal nové „ruské“ jméno Alexej, k němuž se však později, až to nebylo nutné, nikdy nehlásil. Dne 24. října roku 1916 byl zařazen jako voják k 1. československému střeleckému pluku mistra Jana Husi, z něž 16. prosince 1916 přestoupil ke 2. československému střeleckému pluku Jiřího z Poděbrad. Se svým plukem se mj. zúčastnil jako velitel půlčety slavné bitvy u Zborova za ruské tzv. Kerenského ofenzívy 2. července roku 1917. Po úspěšné bitvě z pohledu československých jednotek byl povýšen na desátníka. Se svým 2. střeleckým plukem se dále zúčastnil např. tzv. tarnopolského ústupu a celé řady dalších významných i méně významných bojových úkolů při obraně trans-sibiřské magistrály. Po skončení válečných operací v Rusku, na Sibiři a dálném východě se vrátil společně se svou jednotkou přes Vladivostok a Japonsko do nově vytvořené Československé republiky, do níž se vrátil v dubnu roku 1920. V rámci československých legií byl demobilizován k 22. dubnu roku 1920 v hodnosti podporučíka s návrhem zvýšení hodnosti na kapitána. I po svém návratu do Československa pokračoval v armádě na bratislavském štábu. Poté v rámci armádních služeb pobýval v Miloticích, z nichž byl převelen do Prahy, kde pracoval až do roku 1927, kdy jako štábní kapitán na vlastní žádost odešel z armády na úřednické místo kontrolora ve Zbrojovce Brno. Po prvním manželství s Arnoštkou (roz. Buchtovou), jež skončilo rozlukou, se podruhé oženil s Boženou (roz. Dvořáčkovou, * 12. 7. 1908 Žernůvka, okr. Brno-venkov), s níž měl dva syny. Poté odešel za prací na Slovensko do zbrojovky v Povážské Bystrici, z níž byl

nucen v prosinci 1938 jako český zaměstnanec odejít. Od června roku 1939 byl zaměstnancem Zbrojovky Vsetín a po vypuknutí druhé světové války v září 1939 se pravděpodobně zapojil do domácího protifašistického odboje. Dne 23. června 1941 byl ve Vsetíně jako technický úředník – vedoucí kontrolního oddělení na základě anonymního udání zatčen příslušníky gestapa a následně převezen do věznice v Brně. Byl vzat do vazby a 16. ledna roku 1942 byl díky svým nesmlouvavým morálním a zásadovým postojům i své neústupnosti vůči gestapu transportován bez řádného soudu do koncentračního tábora v Osvětimi, kde jako vězeň obdržel od nacistické správy číslo 25826 (blok 9a). Petr Olšanský byl umučen v Osvětimi 20. února 1942 v 7.15 hodin patrně kvůli nucenému pobytu na mrazu. Oficiální příčina smrti nebyla uvedena. Petr Olšanský byl vyznamenán řádem Sokol vojenské skupiny s meči, Československým válečným křížem 1914–1918 (udělen 1923), Československou revoluční medailí, Spojeneckou medailí vítězství a Křížem sv. Jiří 3. a 4. stupně. V Brně-Řečkovících je po něm pojmenována ulice „Olšanského“.²²¹

²²¹ AMO, Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 180; SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 328; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; SLEPIČKA, M.: *Olšanský Petr. Úředník, legionář, účastník odboje*. In: DOKOUPIL, L. (red.): *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava 2018 (v tisku); KVAČEK, R.: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2013², s. 107–109; OLŠANSKÝ, J.: *V bitvě u Zborova bojovali i muži z Hrabové*. In: Hrabovské listy, 2017, 6, s. 19; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14091517> (20. 7. 2018); http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=858 (20. 7. 2018); rozhovor s panem MUDr. Jaroslavem Olšanským, Ostrava-Hrabová, 11. listopadu 2017.

Viktor Pavlorek (* 20. 12. 1897 Vratimov), vojín, příslušník československých legií ve Francii

Viktor Pavlorek se narodil 20. prosince roku 1897 ve Vratimově. Během první světové války žil v Hrabové. Dne 8. září 1918 se stal příslušníkem československých legií ve Francii a stal se vojínem u 23. střeleckého pluku. Z legií byl demobilizován jako člen depozitní roty dne 17. března roku 1920.²²²

Evžen Petr (* 3. 3. 1897 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Rusku

Evžen Petr se narodil 3. března roku 1897 ve Velké Hrabové. Za první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě u 100. pěšího pluku; upadl 10. června 1916 do zajetí v Bučači. V Kyjevě se přihlásil do československých legií v Rusku, v nichž působil jako vojín u 9. střeleckého pluku. Následně byl povýšen na desátníka a svou činnost v legiích ukončil v informačně-osvětovém odboru vojenské správy na Sibiři a vrátil se domů do Hrabové zdrav.²²³

Jan Praveček (* 7. 12. 1892 Velká Hrabová), vojín, příslušník československých legií v Rusku

Jan Praveček se narodil 7. prosince roku 1892 ve Velké Hrabové. Během první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě jako vojín u 100. pěšího pluku. Dne 1. května byl přijat k československým legiím

²²² SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80.

²²³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://-www.vuapraha.cz/soldier/14096072> (20. 7. 2018).

působícím na Rusi opět jako vojín u 7. střeleckého pluku. Byl demobilizován 22. února roku 1920.²²⁴

Karel Pustka (* 29. 5. 1891 Velká Hrabová), kapitán, příslušník československých legií v Rusku

17. Podporučík Karel Pustka jako dobrovolník 1. pluku 1. srbské dobrovolné divize, 1916

Karel Pustka se narodil dne 29. května 1891 ve Velké Hrabové dělníkovi Františku Pustkovi na č. p. 166. Po absolvování českého gymnázia v Moravské Ostravě

²²⁴ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14100794> (20. 7. 2018).

(dnešní Maticní gymnázium) dobrovolně nastoupil vojenskou službu v rakousko-uherské armádě v Krakově. Poté se podobně jako dříve vzpomenutý František Laník dále vzdělával v pomaturitním studiu na obchodní akademii v Prostějově, přičemž po dobu svých studií trpěl nedostatkem finančních prostředků; mj. kvůli tomu pracoval v Hrabové u sedláka Míčka na č. p. 45, aby si mohl zakoupit ošacení a školní potřeby. Na pomaturitní studium získal půjčku u hrabovského záloženského a spořitelního spolku. Následně byl zaměstnán jako úředník u Živnostenské banky v Moravské Ostravě, přičemž ze svých příjmů vyživoval svou matku a dva sourozence. Po vypuknutí první světové války nastoupil k rakousko-uherské armádě jako praporčík 57. pěšího pluku v Tarnopoli, odkud byl s celým plukem převelen do Přerova. Na počátku listopadu roku 1914 byl odeslán na východní frontu, kde se zúčastnil řady těžkých bojů. Dne 25. května 1915 u Sanu přešel během bojů společně se dvěma rotami do zajetí. V roce 1916 se stal dobrovolníkem 1. srbské dobrovolné divize v Oděse a po měsíčním výcviku byl převelen na frontu do Dobrudže, kde se opět zúčastnil těžkých bojů a konečného ústupu za Dunaj. Dne 19. února roku 1917 se dal s řadou dalších Čechů přeložit k československým legiím v Rusku. Pustka byl přidělen ke 2. československému střeleckému pluku Jiřího z Poděbrad k rotě, jež byla právě na průzkumu krymských bažin. S 2. střeleckým plukem se zúčastnil ústupu z Ukrajiny, bitvy s německou armádou u Kyjeva a sibiřské anabáze až ke Zlatoustu na Urale v čeljabinské oblasti. Na Sibiři se pak stal příslušníkem 3. i 4. pluku, načež se stal kapitánem a velitelem praporu 11. pluku, s nímž se vrátil k 1. srpnu roku 1920 zpět do vlasti. Do Hrabové se navrátil 10. srpna 1920. Poté byl zaměstnán

v Živnostenské bance v Moravské Ostravě, z níž přešel do Banky československých legií (Legiobanky). Za svou činnost byl vyznamenán Československým válečným křížem, řádem Sokol vojenské skupiny s meči, revoluční a dohodovou medailí a ruským Gregoriánským řádem.²²⁵

18. Karel Pustka v uniformě kapitána československých legií v Rusku, 1934

²²⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181, 216–217; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14103029> (20. 7. 2018).

Alois Salomon (* 5. 4. 1894 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Rusku

Alois Salomon se narodil 5. dubna roku 1894 ve Velké Hrabové. Během první světové války narukoval do rakousko-uherské armády a působil jako voják u 93. pěšího pluku. Dne 16. září roku 1915 upadl v Zalesčice (Zaleszczyki) do zajetí, načež se v Kyjevě přihlásil k československým legiím v Rusku, v rámci nichž byl převelen jako voják k 6. střeleckému pluku. Z legií byl demobilizován 20. listopadu 1920.²²⁶

Leopold Slavík (* 20. 10. 1876 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Itálii

Leopold Slavík se narodil 20. října roku 1876 ve Velké Hrabové. Během první světové války narukoval do rakousko-uherské armády, kde se stal nejprve vojínem 31. pěšího pluku a následně členem 25. domobranec-kého pěšího pluku. Dne 22. srpna 1917 byl zajat v italském Monte Cuccu a 31. srpna roku 1918 se v Sulmoně přihlásil k československým legiím v Itálii, v nichž sloužil jako voják u 35. střeleckého pluku. Byl demobilizován 20. března roku 1919.²²⁷

²²⁶ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14108299> (21. 7. 2018).

²²⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14111982> (21. 7. 2018).

Albín Stárek (* 1893 Velká Hrabová), příslušník československých legií v Itálii

Albín Stárek se narodil roku 1893 ve Velké Hrabové. Stal se příslušníkem československých legií v Itálii a zpět do Československa se navrátil zdrav. V roce 1919 byl převelen na jih Slovenska, kde se jako legionář zúčastnil bojů proti Maďarské republice rad.²²⁸

Alois Svrček (* 16. 6. 1893 Velká Hrabová), svobodník, příslušník československých legií v Rusku

Alois Svrček se narodil 16. června roku 1893 ve Velké Hrabové. Během první světové války se zúčastnil jako voják bojů v rámci 31. zeměbraneckého pěšího pluku rakousko-uherské armády. Dne 3. října 1915 byl zajat v Dubně a 13. června 1917 se v Haršolzovskij rudníku (Jekatěrinoslavská gubernie) přihlásil k československým legiím v Rusku, kde sloužil nejprve jako voják, poté jako svobodník u 6. střeleckého pluku. Z legií byl demobilizován 20. června roku 1920 a do Hrabové se navrátil zdrav o pět dní později.²²⁹

Robert Šodek (* 5. 9. 1892 Velká Hrabová), voják, příslušník československých legií v Rusku

Robert Šodek se narodil dne 5. září roku 1892 ve Velké Hrabové. Během první světové války sloužil jako voják u 31. zeměbraneckého pěšího pluku rakousko-uherské armády. Dne 21. června 1916 byl zajat u Styru a 20. října roku 1917 se v Novogradské oblasti přihlásil

²²⁸ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447.

²²⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://-www.vuapraha.cz/soldier/14117918> (21. 7. 2018).

k československým legiím v Rusku, v nichž sloužil jako vojn 4. střeleckého pluku. Z legií pak dezertoval.²³⁰

Rudolf Vašut (* 9. 2. 1897 Velká Hrabová), vojn, příslušník československých legií v Itálii

Rudolf Vašut se narodil dne 9. února roku 1897 ve Velké Hrabové, během první světové války však bydlel v Kunčicích nad Ostravicí. Narukoval k rakousko-uherské armádě a dne 4. října roku 1918 byl u Monte Pertice zajat. Ještě v závěru první světové války se 25. října roku 1918 přihlásil k československým legiím v Itálii, v nichž sloužil jako vojn u 35. pěšího pluku. Byl demobilizován 6. prosince roku 1920.²³¹

Albín Závada (* 14. 12. 1883 Velká Hrabová), příslušník československých legií v Rusku

Albín Závada se narodil dne 14. prosince roku 1883 ve Velké Hrabové. Během první světové války se stal 1. listopadu roku 1917 příslušníkem československých legií v Rusku, v nichž působil v 7. střeleckém pluku do 1. října 1919. Na zpáteční cestě do Československa zemřel ještě v roce 1919 na skvrnitý tyf v sanitním vlaku. Byl pohřben v Polovině (Michajlovka).²³²

²³⁰ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 446; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14122567> (21. 7. 2018).

²³¹ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; <http://www.vuapraha.cz/soldier/14133941> (21. 7. 2018).

²³² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80.

Josef Závada (* 13. 1. 1894 Velká Hrabová), příslušník československých legií v Rusku

Josef Závada se narodil dne 13. ledna roku 1894 ve Velké Hrabové. Během první světové války se přihlásil k československým legiím v Rusku, kde působil v 5. střeleckém pluku. Do Československa se vrátil s narušeným psychickým zdravím a byl odvezen do zemského ústavu choromyslných ve Šternberku.²³³

Josef Závada (* Velká Hrabová), příslušník československých legií v Itálii

Jmenovec příslušníka československých legií v Rusku se rovněž narodil ve Velké Hrabové a během první světové války se přihlásil do československých legií v Itálii. Po skončení války a dalších splněných úkolech se vrátil do Hrabové zdrav.²³⁴

²³³ Tamtéž.

²³⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 447.

Seznam hrabovských legionářů²³⁵

Československé legie v Rusku:

1. František Dluhoš, * 1881, Velká Hrabová, vojín
2. František Hejč, * Velká Hrabová
3. Ludvík Hlisník, * 1889 Václavovice, bydlíšť Hrabová, vojín
4. Štěpán Klečka, * 1891 Velká Hrabová, vojín
5. František Kudělka, * 1891 Velká Hrabová, vojín
6. František Laník, * 1889 Velká Hrabová, kapitán
7. Petr Olšanský, * 1893 Velká Hrabová, kapitán
8. Evžen Petr, * 1897 Velká Hrabová, vojín
9. Jan Praveček, * 1892 Velká Hrabová, vojín
10. Karel Pustka, * 1891 Velká Hrabová, kapitán

²³⁵ Při vypracovávání seznamu byly použity následující zdroje: AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 181; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 446–447; PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři*, s. 80; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 73; <https://www.hrabova.info/2015/11-/24/hrabovsti-vojaci-v-prvni-svetove-valce/> (22. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14028125> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14043297> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/1404-4297> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14059381> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14071024> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14073740> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14086411> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14086412> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14088633> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14091517> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14096072> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14100794> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14108299> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14111982> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14117918> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14122567> (19. 7. 2018); <http://www.vuapraha.cz/soldier/14133941> (19. 7. 2018).

11. Alois Salomon, * 1894 Velká Hrabová, voják
12. Alois Svrček, * 1893 Velká Hrabová, svobodník
13. Robert Šodek, * 1892 Velká Hrabová, voják
14. Albín Závada, * 1883 Velká Hrabová
15. Josef Závada, * 1894 Velká Hrabová

Československé legie v Itálii:

16. Robert Carbol, * 1895 Horní Datyně, bydliště Hrabová, voják
17. Teodor Hlosta, * 1899 Velká Hrabová, voják,
18. Rudolf Holeš, * 1897 Velká Hrabová, voják
19. Josef Mutina, * 1875 Velká Hrabová
20. Ludvík Neusser, * 1872 Velká Hrabová, voják
21. Leopold Slavík, * 1876 Velká Hrabová, voják
22. Albín Stárek, * 1893 Velká Hrabová
23. Rudolf Vašut, * 1897 Velká Hrabová, voják
24. Josef Závada, * Velká Hrabová

Československé legie ve Francii:

25. Alfons Mutina, * 1891 Velká Hrabová, voják
26. Viktor Pavlorek, * 1897 Vratimov, bydliště Hrabová, voják

Mezinárodní situace, směřování k samostatnému státu a ohlas vzniku Československa v Hrabové

Díky dlouhotrvající válce docházelo k postupnému vyčerpání prostředků rakousko-uherské monarchie i jeho hlavního spojence Německa. Přestože již od března 1918 Centrální mocnosti nemusely bojovat na východní frontě s Ruskem, s nímž byl uzavřen brestlitevský mír, začalo být jasné, že válku začínají prohrávat. Uzavření míru se Sověty umožnilo přesun německých a rakousko-uherských vojáků na západní a italskou frontu, kde začaly mohutné, částečně úspěšné ofenzívy.²³⁶

Ofenzívy ale nedosáhly významných výsledků a německé vojáky začal ničit hlad, vyčerpání a především epidemie španělské chřipky, které podlehl asi půl milionu vojáků. Pro protiútok francouzského maršála Foché posíleného americkými vojáky v červenci 1918 a následné ztrátě dalších 340 tisíc německých vojáků bylo již v polovině srpna 1918 jasné, že válku Německo a jeho vojensko-politický satelit Rakousko-Uhersko, zmítaný vnitřními národnostními rozbroji, jistě prohraje. Rakousko-Uhersko se v říjnu a listopadu 1918 rozpadlo na řadu nezávislých států, příměří s Německem bylo uzavřeno 11. listopadu 1918 v Compiègne, čímž skončila první světová válka, jež si vyžádala asi osm miliónů obětí.²³⁷

²³⁶ VINEN, R.: *Evropa*, s. 65–66; KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky. Vznik, budování a zlatá léta republiky 1918–1929*. Praha 2017³, s. 29.

²³⁷ GURKOVÁ, J.: *1. světová válka*, s. [8]; VINEN, R.: *Evropa*, s. 65–66.

19. Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek při vyšetřování vojáků na italské frontě, březen 1918

V otázce vzniku samostatného Československa měl zajisté největší podíl „prezident Osvoboditel“ Tomáš Garrigue Masaryk. Ten již po vypuknutí první světové války vypracoval první projekt vzniku samostatného československého státu, jenž měl být zcela nezávislý na německy mluvících částech střední Evropy. Hned na podzim 1914 Masaryk odjel do zahraničí vyjednávat, usiloval o podporu tohoto cíle v neutrálních a dohodových státech nepřátelských vůči Rakousku-Uhersku, zatímco jeho domácí spolupracovníci v čele s Edvardem Benešem založili první domácí protirakouský odboj – Maffii. Oficiální převažující linie české politiky byla však až do roku 1917 prorakouská.²³⁸

²³⁸ KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 74–76; EMMERT, F.: *TGM*. Praha 2014, s. 86–87,92.

V druhém roce války Masaryk i jeho spolupracovníci rozvinuli exilovou činnost v Itálii, Francii či Švýcarsku (Ženeva), kde získávali na svou stranu tisk a tedy i veřejné smýšlení obyvatelstva pro vznik nového národního státu ve střední Evropě.²³⁹ Dne 3. září roku 1915 byla v Ženevě vydána proklamace o tom, že zahraniční odboj soustředěný kolem Tomáše Garrigue Masaryka reprezentuje československý národ v zahraničí, čímž vznikl Český komitét zahraniční. Ten v 14. listopadu 1915 vydal prohlášení, v němž veřejně deklaroval boj za nový československý stát.²⁴⁰

Na počátku roku 1916 vzrostl význam pařížského exilu, k němuž přibyl angažovaný Slovák Milan Rastislav Štefánik známý svými vysoce postavenými kontakty v Paříži. Hned v únoru 1916 byla v Paříži založena Národní rada československá jakožto vrcholný exilový výkonný orgán budoucího Československa, jejímž hlavním cílem bylo vybudovat z roztroušených příslušníků československých legií v Rusku, Francii a Itálii, tvořených dobrovolníky – krajany v těchto zemích a válečnými zajatci z původní rakousko-uherské armády, regulérní československé vojsko, o něž se bude moci opřít při vyjednávání o budoucím státě. Zanedlouho v létě 1916 francouzská vláda vyslovila souhlas s prvními československými jednotkami ve Francii, základem budoucí československé armády.²⁴¹

V prosinci roku 1916 dosáhl Masaryk toho, že se osvobození Čechů a Slováků z podunajské monarchie

²³⁹ Tamtéž, s. 92; ZOUHAR, J.: *O Masarykovi*. [Brno] 2009, s. 5.

²⁴⁰ MOJŽÍŠ, M. (ed.): *Československé legie*, s. 28; EMMERT, F.: *TGM*, s. 93.

²⁴¹ EMMERT, F.: *TGM*, s. 93; KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 110–111; LIŠKA, V.: *Tomáš Garrigue Masaryk. Známý i neznámý*. Praha 2017, s. 86.

stalo jedním z válečných cílů států Dohody.²⁴² V roce 1917 pak Masaryk přesunul své aktivity do Ruska, kde jej tamní českoslovenští legionáři uznali za vedoucího exilového hnutí za samostatnost Československa a přešli pod velení Národní rady československé v Paříži.²⁴³

Už od jara 1917 se začali i domácí čeští politici klonit k protirakouským aktivitám, k čemuž přispěly i snahy Masaryka i Beneše o jejich veřejný neloajlní postoj k habsburské monarchii, neboť 30. května 1917 došlo k znovuotevření říšské rady ve Vídni, což přispělo ke vzrůstu separatismu slovanských národů uvnitř monarchie.²⁴⁴

Čeští poslanci říšské rady se veřejně přihlásili k budoucí státní samostatnosti v tzv. Tříkrálové deklaraci z 6. ledna roku 1918, následovalo založení strany České státoprávní demokracie na jaře 1918, která v sobě sdružila protirakouskou domácí opozici a čile komunikovala také s Masarykem a československým exilem.²⁴⁵ Tomáš Garrigue Masaryk se v roce 1918 přesunul do Spojených států amerických, kde získal pro ideu národního společného státu Čechů a Slováků prezidenta Woodrowa Wilsona, přičemž se opíral o Clevelandskou dohodu českých a slovenských krajanských spolků z 22. října roku 1915 a poté o Pittsburskou dohodu z 30. května 1918

²⁴² Tamtéž, s. 87.

²⁴³ MOJŽÍŠ, M. (ed.): *Československé legie*, s. 372; EMMERT, F.: *TGM*, s. 94; KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 111.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 111–113.

²⁴⁵ LIŠKA, V.: *Tomáš*, s. 101–102; KÁRNÍK, Z.: *Idea podunajské monarchie a poměr českých politických stran k Německé říši*. In: *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*, 2000, s. 29–30.

rozhodně se hlásící k vytvoření nové demokratické československé republiky.²⁴⁶

V červenci 1918 se v Praze ustanovil nový reorganizovaný Národní výbor, v čele s předními českými politiky, který jednal dle Masarykových instrukcí ze zahraničí. Právě tento výbor se zásadně podílel na budoucím pokojném převratu, jenž měl nastat za pomoci Sokolů a českých vojáků v kasárnách v době válečné porážky Rakouska-Uherska při fatálním ochromení vlády a úřadů.²⁴⁷ I mezinárodní situace se vyvíjela pro vznik nového státu příznivě. Hlad a válečné porážky stále více podkopávaly morálku uvnitř Rakouska-Uherska a Národní rada československá slavila četné úspěchy na poli diplomacie; 19. června 1918 ji za základ československé vlády uznala Francie, 9. srpna 1918 i Velká Británie, jež zároveň proklamovala Čechoslováky za spojenecký národ. V září a říjnu 1918 se Národní rada československá dočkala uznání i od USA, Japonska a Itálie.²⁴⁸

Dne 18. října roku 1918 vydal Tomáš Garrigue Masaryk ve Washingtonu známou Washingtonskou deklaraci, v níž odmítl návrhy rakouského císaře Karla I. slibujícího federaci a trval na vytvoření nového plně samostatného československého státu. Tuto deklaraci přijal americký prezident Wilson a zaslal Rakousku-Uhersku své stanovisko, v němž dal „Čechoslovákům a Jihoslovanům“ právo na sebeurčení a vyzval Rakousko-Uhersko ke kapitulaci bez podmínek.²⁴⁹

²⁴⁶ MOJŽÍŠ, M. (ed.): *Československé legie*, s. 28; KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 153.

²⁴⁷ LIŠKA, V.: *Tomáš*, s. 102–103.

²⁴⁸ KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 151.

²⁴⁹ EMMERT, F.: *TGM*, s. 111–112; PACNER, K.: *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997, s. 68–69.

Ve večerních pozdních hodinách 27. října 1918 odešl Wilsonovi rakousko-uherský ministr zahraničí Gyula Andrassy jako odpověď tzv. Andrassyho nótu, v níž bylo vyhověno všem mírovým požadavkům amerického prezidenta.²⁵⁰ Další den dopoledne 28. října 1918 se tato nóta objevila na vývěskách pražských novin a vzápětí ve zvláštních vydáních těchto novin; nótu Češi shledali jakožto kapitulaci Rakouska-Uherska a propukly demonstrace, oslavný jásot Pražanů a pak i strhávání rakouských vlajek či zamazávání německých nápisů.²⁵¹

Členové Národního výboru již v noci z 27. na 28. října díky telegramu z Vídně věděli o Andrassyho nótě a začali se připravovat na vyhlášení samostatnosti. Již kolem 9. hodiny ranní zabrali Obilní ústav v Praze a zabránili odvozu obilí na frontu. Následně byl na Václavském náměstí vyhlášen nový samostatný československý stát; moc převzal Národní výbor a poté proběhlo pokojně převzetí moci do rukou českých politiků i v jiných českých a moravských městech. Díky úspěšnému vyjednávání se podařilo zabránit střetům s rakouskými vojenskými jednotkami. Večer 28. října 1918 byl muži 28. října, Aloisem Rašínem, Antonínem Švehlou, Františkem Soukupem, Jiřím Stříbrným a Vavrem Šrobárem,²⁵² vydán první „*Zákon o zřízení samostatného státu československého*“ vyhlášující nový stát, všechny dosavadní rakousko-uherské zákony zůstaly v platnosti, čímž bylo zabráněno chaosu.²⁵³

²⁵⁰ KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 162.

²⁵¹ LIŠKA, V.: *Tomáš*, s. 104.

²⁵² K mužům 28. října podrobně viz KUČERA, R. (ed.): *Muži října 1918. Osudy aktérů vzniku Republiky československé*. Praha 2011.

²⁵³ LIŠKA, V.: *Tomáš*, s. 104–105; EMMERT, F.: *TGM*, s. 111; KVAČEK, R.: *První světová válka*, s. 162–165; PACNER, K.: *Osudové okamžiky*, s. 80–93; KÁRNÍK, Z.: *České země*, s. 33–39.

Téhož dne 28. října 1918 spolu v Ženevě jednali nejvyšší představitelé československého zahraničního odboje v čele s Edvardem Benešem a domácího odboje v čele s Karlem Kramářem – vznikla obecná dohoda o republikánském zřízení státu, personálních funkcích a následném směřování státu. Po návratu politiků do Prahy bylo 14. listopadu 1918 svoláno Revoluční Národní shromáždění (v parlamentu zastoupeni pouze Češi a Slováci), jmenována prozatímní vláda Karla Kramáře a novým prezidentem vzniklé Československé republiky byl za nepřítomnosti zvolen Tomáš Garrigue Masaryk.²⁵⁴

Ohlas vzniku Československa v Hrabové

Již na jednání hrabovského obecního výboru 13. října 1918 připomenul starosta Antonín Adámek, že se právě nacházejí v době velkých „převratů státních a světo-dějinných vůbec“,²⁵⁵ tudíž si Hrabované již tehdy byli dobře vědomi zahraničních i domácích událostí směřujících k vytvoření samostatného československého státu. Již v srpnu 1918 se začaly ustavovat české a moravské okresní samosprávné hospodářské rady a rovněž zemské hospodářské rady mající za úkol zajistit zásobování obyvatelstva na konci války a po případném vyhlášení samostatnosti.²⁵⁶ Stejně tak byla v srpnu 1918 ustanovena i moravskoostravská okresní samosprávná hospodářská rada. Na jednání v Zábřehu nad Odrou byl po zkouškách znalosti zásobovací praxe zvolen jejím předsedou hrabovský starosta Antonín Adámek.²⁵⁷

²⁵⁴ EMMERT, F.: *TGM*, s. 111; LIŠKA, V.: *Tomáš*, s. 106.

²⁵⁵ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 372.

²⁵⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 195.

²⁵⁷ Tamtéž, pag. 195–196.

Dne 27. října 1918 v nočních hodinách odjel starosta Adámek jakožto předseda okresní hospodářské rady společně s jejím místopředsedou Chalupníkem do Brna na poradu s moravským zemským výborem a předsedou moravského obilního výboru. Při pohnutých událostech následujícího dne se moravskému obilnímu ústavu podařilo zastavit všechny transporty se zásobami (mj. v Břeclavi) a odeslat je do Brna a do Ostravy, čímž byly zajištěny cenné zásoby pro moravské obyvatele. Dne 28. října večer dorazila do Brna zpráva o tom, že ten den v Praze došlo ke státnímu převratu a vyhlášení samostatného československého státu, a propuklo všeobecné nadšení.²⁵⁸

Následující den 29. října 1918 přijel starosta Antonín Adámek v ranních hodinách vlakem na nádraží v Přívoze, odkud se vypravil přes Moravskou Ostravu, kde v té době již viselo několik málo praporů oslavujících vznik nového státu, do Hrabové. Ihned zavolal obecního sluhu hrobníka Františka Řehu a napsal na lístek převratnou obecní vyhlášku ve znění: „*Občané Hrabovští! Oznamuji Vám radostnou zvěst, že Rakousko padlo a byl vyhlášen samostatný svobodný československý stát. Vlády se ujal Národní výbor v Praze a vydal první zákon: Všechny zákony zůstávají v platnosti. Válka je skončena! Ať žije Národní čsl. republika!*“²⁵⁹

Obecní sluha Řeha nejprve nechtěl této události uvěřit, a proto se starosta ještě jednou zeptal, zda je to pravda. Po ujištění mu starosta Adámek odvětil, že má

²⁵⁸ Tamtéž, pag. 196. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 13–15.

²⁵⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 196–197. Srov. BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 77; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 13; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 20; ORKÁČOVÁ, M.: *O hrabovských obecních kronikách*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 350.

do bubnu „mlátit“ co nejvíce, aby všichni lidé tuto převratnou novinu slyšeli. František Řeha bubnoval a četl vyhlášku mnohokrát. Na Závodí, kde před závodním hostincem visely černočervené plakáty s heslem německé armády v první světové válce, „*Gott strafe England*“ (Bože ztrestej Anglii),²⁶⁰ si dle všeho dal na čtení vyhlášky ohlašující vznik nového československého státu záležet mnohem více. Poté, co však obešel celý horní (jižní) konec obce a Závodí, ztratil vlivem zvýšené námahy hlas, tudíž na Žižkov již poslal svého syna.²⁶¹

V Hrabové tato zpráva zaznamenala velký ohlas. Ze záznamů v nejstarší hrabovské pamětní knize vyplývá, že především starší lidé přijali tuto zprávu s existenčními obavami. Především se obávali vojska, bezprostředně se jich týkalo maďarské vojsko v Moravské Ostravě, též se obávali o dostatečné zásobování přes zimu. Nicméně mezi mládeží tato zpráva vzbudila okamžitý výbuch nadšení. Okamžitě byly skupovány slovan-ské trikolóry a děti je vzápětí roznášeli po návsi, tj. ve středu obce mezi farou a hostincem U Lípy, i po domech. V odpoledních hodinách 29. října 1918 se do Hrabové dostaly první tištěné vyhlášky a proklamace Národního výboru v Praze, jež synové obecního sluhy Arnošt a Vladislav Řehovi hned vylepili.²⁶²

Ještě též den 29. října večer uspořádala mládež průvod za účasti školní kapely a odstranila z obce všechny symboly Rakouska-Uherska (*„černožluté orly s trafik*

²⁶⁰ Tamtéž, s. 360.

²⁶¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 197. Srov. BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 77; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 20; ORKÁČOVÁ, M.: *O hrabovských obecních kronikách*, s. 350.

²⁶² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 197. Srov. BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 77; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 16; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 23.

a podobně). Další den již byli ozdobeni trikolórami i dělníci z vítkovických železáren. Třetího dne večer, tj. patrně 31. října 1918, uspořádaly všechny hrabovské spolky velký průvod obcí s nesenými světly, v němž hrála školní kapela složená z 12–15letých hochů, které učil farář Josef Řezáč. Průvod byl zakončen v hostinci U Lípy, kde byli přítomni zástupci obce a všech politických stran, kteří mezi zpěvem slovanských i jiných písní pronášeli ve svornosti nadšené projevy. Na konci akce byl vzdán hold novému československému státu a zahrána národní píseň *Kde domov můj*.²⁶³

²⁶³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 198. Srov. BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 77; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 16; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21.

Hrabová po vzniku nové republiky do prvních komunálních voleb v červnu 1919

Po vyhlášení samostatného československého státu se po celých českých zemích konaly oslavné tábory lidu jakožto manifestace národního uvědomění a veřejné vyjádření souhlasu s konáním čelních českých politiků. Takový tábor lidu se 10. listopadu 1918, den před uzavřením příměří s Německem a faktickým koncem první světové války, konal i v sídle okresu Moravské Ostravě, kde se ho zúčastnili společně členové všech hrabovských spolků; tábor lidu podpořilo svou účastí asi 120 tisíc občanů.²⁶⁴

Někdy v druhé polovině listopadu roku 1918 přijel do Hrabové na návštěvu jako vůbec první z ministrů nové vlády Československé republiky ministr veřejných prací a člen agrární strany František Staněk, jenž přijal pozvání hrabovského starosty Antonína Adámka. Staněk navštívil Moravskou Ostravu, kde se snažil urovnat hornickou stávkou, a poté zamířil do Hrabové, kde jej před tzv. Starou školou uvítali starosta obce, řídící učitel obecné školy František Bartoník a školou povinné děti. Následně zahrála hymnu žákovská kapela a ministr Staněk odjel k řece Ostravici na prohlídku břehů. Zavázal se k provedení částečné regulace řeky, neboť Ostravice vzdálená od nejbližšího hrabovského domu asi jen 200 metrů ohrožovala při povodních nejen obyvatele, ale

²⁶⁴ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 245.

i důležitou okresní silnici z Moravské Ostravy do Místku vedoucí Hrabovou.²⁶⁵

Dne 24. listopadu roku 1918 se konalo první zasedání hrabovského obecního výboru po vzniku Československé republiky. Starosta Adámek přivítal všechny přítomné členy výboru jakožto zástupce obce v nové demokratické republice a připomněl, že až do nových komunálních voleb zůstává fungování hrabovské obecní samosprávy neměnné, v obci totiž nepůsobil žádný zastupitel jiné národnosti a Hrabová byla až na několik německých rodin česky hovořící a smýšlející obcí. Obecní výbor se usnesl tlumočit nové Československé republice naprostou oddanost a zaslat svůj pozdrav do Prahy vládě Karla Kramáře.²⁶⁶

Na témže zasedání obecního výboru byla v Hrabové rovněž poprvé zřízena funkce obecního tajemníka pečujícího o výkon státní správy.²⁶⁷ Veskrze pozitivní věcí bylo, že hrabovskému obecnímu výboru dala v té době vědět Agrární banka, že neuskutečnila osmou rakousko-uherskou válečnou půjčku, protože obec nedala potřebné podklady, což uchránilo Hrabovou od zbytečného poválečného zadlužení.²⁶⁸

Na dalším jednání obecního výboru, které se uskutečnilo ještě před Vánocemi 22. prosince 1918, byl vzpomenuť neocenitelný význam osobnosti prezidenta Osvooboditele Tomáše Garrigue Masaryka, který se „*do jásající republiky*“ triumfálně navrátil o den dříve.²⁶⁹ Následně starosta Antonín Adámek navrhl jmenovat čestnými

²⁶⁵ Tamtéž. Srov. BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 77.

²⁶⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 374; Srov. BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 77–78; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21.

²⁶⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 374.

²⁶⁸ Tamtéž, pag. 375.

²⁶⁹ Tamtéž, pag. 376.

občany Hrabové prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, premiéra Karla Kramáře, ministra veřejných prací Františka Staňka, ministra národní obrany Václava Klofáče a českého národního spisovatele Aloise Jiráska, což bylo obecním výborem ihned bez debaty jednomyslně odsouhlaseno.²⁷⁰

Rovněž bylo připomenuto, že předseda Revolučního národního shromáždění ČSR František Tomášek byl již jmenován čestným občanem Hrabové dříve jako tehdejší poslanec říšské rady ve Vídni. Starosta Adámek byl pověřen novým čestným občanům obce oznámit toto jmenování.²⁷¹

V únoru 1919 bylo ministerstvo veřejných prací požádáno o provedení regulace řeky Ostravice mezi Hrabovou a Vratimovem na svůj náklad.²⁷² Devátého března 1919 proběhla v sále hostince U Lípy oslava návratu hrabovských příslušníků československých legií, kteří bojovali v zahraničí v posledních letech války již jako regulérní československá armáda, jež přispěla k uznání Československa vítěznými státy Dohody. Na oslavě přednášeli mj. navrátilší se hrabovští příslušníci legií.²⁷³

Někdy v prvních měsících roku 1919 byla v Hrabové umístěna setnina československého vojska se dvěma horskými děly hlídající lávku do Vratimova – přechod na sporné území Těšínska, o nějž se vedly pře s Polskem, a sklad munice umístěný v márnici na zdejším hřbitově.²⁷⁴ Dne 1. května 1919 se uskutečnil tábor lidu,

²⁷⁰ Tamtéž, pag. 376. Srov. BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 78.

²⁷¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 376.

²⁷² Tamtéž, pag. 378.

²⁷³ Rozhodně však ne kapitáni československých legií v Rusku František Laník a Karel Pustka, kteří se v té době nacházeli na dálném východě, srov. AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 245.

²⁷⁴ BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 78.

20. Slavnostní výsadba Lípy svobody, 4. května 1919

všelidové shromáždění oslavující Československou republiku, přímo v Hrabové „s návštěvou jako nikdy dosud“.²⁷⁵ O tři dny později se v obci přítomná posádka 256. horského dělostřeleckého pluku zúčastnila společně s několika stovkami občanů slavnostní výsadby Lípy svobody zasazené naproti hostinice U Lípy, která ale bohužel za krátkou dobu uschla a nová již nebyla zasazena.²⁷⁶

Hrabovský obecní výbor vzešlý z předválečných voleb 25. ledna roku 1914 se sešel na svém posledním jednání před prvními komunálními volbami dle všeobecného, rovného a přímého volebního práva Československé republiky dne 14. června 1919,²⁷⁷ kde přítomní a především

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 245.

²⁷⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 256, 388; AMO, fond Archiv obce Hrabová, kart. 9, inv. č. 63; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 23.

starosta Adámek připomněli všechna pohnutá válečná léta a těžkosti, které musel obecní výbor řešit.²⁷⁸ Hned další den se po celých Čechách, na Moravě a části Slezska konaly komunální volby.

Do hrabovského obecního zastupitelstva kandidovaly pouze dvě politické strany, a to Československá sociálně demokratická strana dělnická a koalice nazvaná Spojené občanské strany, přičemž svou další kandidaturu pro své vyčerpání a odlišné politické názory od většiny Hrabovanů odmítl dosavadní starosta Antonín Adámek.²⁷⁹ Do zastupitelstva bylo na čtyřleté funkční období zvoleno 23 kandidátů sociální demokracie a sedm kandidátů občanských stran; v zastupitelstvu zasedlo 13 domkářů, pět rolníků, pět dělníků, dva živnostníci a jeden učitel.²⁸⁰

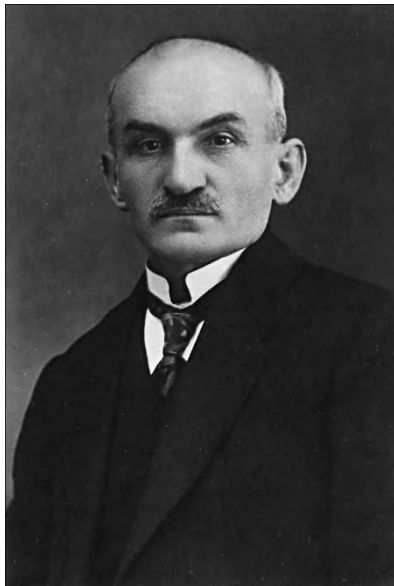
Následně byl na hrabovské komunální volby podán rekurs (zneplatňující opravný prostředek), což odložilo ustavující zasedání nového zastupitelstva, tudíž dosavadní starosta Antonín Adámek ještě před jeho konáním rezignoval na funkci starosty a složil starostenský úřad do rukou třetího radního Františka Kaloče.²⁸¹

²⁷⁸ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 388–389. Srov. BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 78; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 16; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21.

²⁷⁹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20b; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 245–247. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 17–18; BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 81–82; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21.

²⁸⁰ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 245–247. Srov. BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 81; STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 17–18; BARCUCH, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21.

²⁸¹ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 247. Srov. STANĚK, R.: *První světová válka*, s. 18.

21. Hrabovský starosta Vincenc
Žáček, 1919–1920

Po zamítnutí rekursu se 5. října roku 1919 konalo ustavující zasedání nového zastupitelstva, které novým starostou zvolilo sociálního demokrata domkáře z č. p. 190 Vincence Žáčka. Prvním náměstkem starosty se stal jeřábník Ludvík Duhan, druhým domkář Inocenc Černík. Dále bylo zvoleno dalších sedm řadových radních desetičlenné rady obce. Na dalším jednání obecního výboru 19. října téhož roku se ustavily početné komise a rady – šestičlenná školní rada, hospodářská rada a finanční, stavební a technická, bytová, zdravotní, letopisecká, chudinská, kostelní a odhadní komise. Funkci tajemníka vykonával Bohdan Žáček.²⁸²

²⁸² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 2, pag. 390–393; AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 247; BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 82.

Epilog – k poslednímu hrabovskému století

Za posledních 100 let se v životě Hrabové událo mnoho důležitých událostí. Především je nutno zdůraznit, že se z původně chudé zemědělské příměstské obce stal poměrně bohatý a hustě zalidněný městský obvod, součást statutárního města Ostravy s četnými průmyslovými podniky a hustou automobilovou dopravou. Místní občané mohou zároveň využít mnoha služeb a účastnit se častých kulturních a sportovních aktivit.

Období první Československé republiky se v případě Hrabové zdařile vyrovnalo s negativními dopady první světové války a znamenalo dobu rozkvětu obce, ať již v otázce výstavby či modernizace, tak v rámci bohaté spolkové a kulturní činnosti.²⁸³ Dle údajů dostupných ze sčítání lidu žilo v Hrabové roku 1921 celkem 2277 obyvatel (593 rodin v 225 domech), v roce 1930 se tento počet zvýšil na 2740 (725 rodin v 334 domech) a pro rok 1940 dokonce na 3238 obyvatel, což značí, že počet nově vystavěných domů rostl a obec se v období první republiky kontrolovaně rozvíjela.²⁸⁴

V Hrabové z veřejných budov existovala obecná škola umístěná se ve dvou budovách, četnická stanice, budova římskokatolické fary, dřevěný kostel sv. Kateřiny Alexandrijské a poštovní úřad, v němž byla v červenci 1929

²⁸³ K Hrabové v období první Československé republiky podrobně BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 77–115. Obecná charakteristika ČSR přehledně např. v BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*. Olomouc 2001, s. 7–40.

²⁸⁴ BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 78; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 434.

zřízena telefonní a telegrafní stanice. Patrně největší dopad na místní obyvatele měla elektrifikace. Ta se v obci připravovala již od roku 1919, avšak vlivem velké finanční náročnosti došlo ke konečnému efektivnímu zprovoznění elektrické sítě včetně sloupů veřejného osvětlení v Hrabové až v prosinci roku 1931.²⁸⁵

V Hrabové také během dvacátých a třicátých let probíhala meliorace na pozemcích po bývalých rybnících, objevily se snahy o regulaci řeky Ostravice a o výstavbu nejprve dřevěného a poté i železobetonového mostu přes řeku Ostravici směrem na Vratimov – ten byl vlivem mnoha průtahů zprovozněn až 10. října roku 1942.

Charakteristickým rysem tzv. první republiky byl i bohatý spolkový život, což dokládá i případ Hrabové, v níž během necelých 20 let vzniklo minimálně 19 nových spolků, přičemž řada starších pokračovala ve své chvályhodné činnosti již z období před první světovou válkou.²⁸⁶ Z nově založených spolků měly patrně největší dosah spolek pěstitelů králíků a drobného zvířectva (zal. 1924), včelařský spolek, český rybářský klub, český atletický a fotbalový klub (zal. 1929) či jednota československého orla (zal. 1935).²⁸⁷ Jistou renesanci zažívaly i tradiční spolky s velkými počty členů. Místní hasiči pro své stroje a aktivity v roce 1924 vybudovali novou zděnou hasičskou zbrojnicí, jež po několika modernizacích slouží svému účelu dodnes.²⁸⁸ Členové Sokola zase prováděli nejen četná veřejná cvičení, ale i divadelní představení, taneční večery či přednášky.²⁸⁹

²⁸⁵ BARCUCH, A.: *Hrabová*, s. 78–80, 88–89; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 24.

²⁸⁶ Srov. SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 441–442.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUCH, A.: *Ze spolkového života*, s. 285; SLEPIČKA, M.: *Památkové objekty*, s. 221

²⁸⁹ PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUCH, A.: *Ze spolkového života*, s. 289.

Co se týče politického života, v meziválečném období ovládali místní politiku členové Československé sociálně demokratické strany dělnické, kteří vyhráli volby ve všech konaných komunálních volbách, z jejichž středu vzešli starostové Vincenc Žáček (1919–1920), Ludvík Duhan (1920–1931), Antonín Rokůšek (1931–1934), Josef Vojtovič (1934) a Karel Balušek (1934–1941); mimo to se na řízení obce podíleli agrárníci, lidovci, komunisté, národní socialisté, národní demokraté a další.²⁹⁰

Konec poklidného života v Hrabové přišel v roce 1938 kvůli rozpínavosti a agresivitě nacistického Německa. Již 1. května 1938 se pokojné manifestace na obranu Československé republiky v Moravské Ostravě zúčastnilo přes 300 Hrabovanů,²⁹¹ ve dnech 20.–21. května 1938 bylo v částečné mobilizaci proti Německu povoláno přes 20 hrabovských branců.²⁹²

Dne 15. března 1939 došlo k obsazení republiky i Hrabové pochoduujícími vojsky německé armády, čímž skončilo období rozkvětu obce, která dokonce rozhodnutím nacistické správy ztratila po vytvoření Velké Ostravy k 1. červenci 1941 a svou samostatnost. Přesto však v letech 1939–1942 došlo k vybudování úřednické a dělnické kolonie Šídlovec určené pro zaměstnance vítkovických železáren. Je jasné, že probíhající druhá světová válka, ačkoli se těžké boje až na konec války odehrávaly daleko od Hrabové, zasáhla místní obyvatelstvo. To se muselo vypořádat se zavedením přidělového systému

²⁹⁰ BARCUC, A.: *Hrabová*, s. 81–88; SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432–433; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 24; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 21–23.

²⁹¹ AMO, fond Obvodní národní výbor Ostrava-Hrabová, inv. č. 1, pag. 8–9.

²⁹² Tamtéž, pag. 9; GROMNICA, J.: *Hrabová v letech 1938–1945*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 116.

v zásobování podobně jako za první světové války i s likvidací všech politických stran a mnohých zájmových sdružení; jedinou povolenou politickou organizací se stalo Národní souručenství, do něhož vstoupilo 945 Hrabovanů, tedy drtivá většina místních mužů v aktivním věku.²⁹³

Během německé okupace byly zakázány spolky Orel a Sokol (1941). Právě členové hrabovského Sokola se významenali v rámci odbojové organizace Obrana národa, za což zaplatili životem v koncentračním táboře Mauthausen. V rámci tzv. druhého odboje proti nacistickému Německu působili i další Hrabované, mimo Obranu národa také v odbojové organizaci Komunistické strany Československa či v rámci partyzánské skupiny „Záře“ i jinde.²⁹⁴ Řada z nich za to zaplatila životem.

Celou Hrabovou osvobodila 1. května 1945 od ranních po večerní hodiny Rudá armáda, přičemž při osvobozovacích bojích došlo kolem půl druhé odpoledne k zhroucení tzv. vratimovského mostu, u něhož během bojů zahynuli místní občané – partyzáni – Miroslav Gajdošek a Jaroslav Vavruška.²⁹⁵ Při osvobozovacích bojích v Hrabové padlo více než 18 sovětských a 30 německých

²⁹³ GROMNICA, J.: *Hrabová*, s. 117–120; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 25; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 38–39. Ke kolonii Šídlovec nejnověji SEĎA, R.: *Kolonie Šídlovec*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 195–216; SEĎA, R.: *Šídlovec*. In: JEMELKA, M. (ed.): *Ostravské dělnické kolonie III. Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků*. Ostrava 2015, s. 25–65.

²⁹⁴ GROMNICA, J.: *Hrabová*, s. 120–121. Přehled hrabovských účastníků protinacistického odboje viz SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 452–453. K vězněným, perzekvovaným a padlým Hrabovanům během druhé světové války více viz tamtéž, s. 448–451 a SLAVÍK, V. – SLEPIČKA, M. – SLÍVA, M.: *Hrabová v období druhé světové války. Fakta a vzpomínky*. Ostrava-Hrabová 2015, s. 2–7.

²⁹⁵ Miroslav Gajdošek a Jaroslav Vavruška.

vojáků a alespoň šest známých místních občanů,²⁹⁶ přičemž sovětští vojáci zůstali v obci přítomni až do srpna 1945.²⁹⁷

Hrabová po druhé světové válce

Po osvobození prošla Hrabová složitým správním vývojem. Až na krátkou epizodu trvání místního národního výboru v květnu až červenci 1945 zůstala Hrabová součástí města Ostravy až do roku 1957, kdy se na tři roky osamostatnila. V roce 1960 byla Hrabová znovu trvale připojena k Ostravě.²⁹⁸

Po nástupu komunistické strany k moci v únoru 1948 se změněná realita dotkla i řady občanů Hrabové, kteří byli různě perzekvováni a vězněni.²⁹⁹ V rámci komunistických politických procesů bylo odsouzeno 12 Hrabovanů, z nichž statkář Otakar Lyčka obdržel trest 25 let odnětí svobody a např. prostí zaměstnanci Karel Tellingner, Miroslav Laryš a Jaroslav Stárek skončili v uranovém dole Jáchymov. Nejhůře dopadl hrabovský občan automechanik Jan Buchal připravující ozbrojený boj proti komunistickému režimu, který byl začleněn do komunistického monstrprocesu s dr. Miladou Horákovou a posloužil jako vítaný „důkaz“ její protistátní činnosti.

²⁹⁶ Miroslav Gajdošek, Jaroslav Vavruška, Arnošt Klíž, Zdeněk Kuča, Antonín Pajorek a Josef Vašut.

²⁹⁷ SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 25; GROMNICA, J.: *Hrabová*, s. 122, 126–127; SLAVÍK, V. – SLEPIČKA, M. – SLÍVA, M.: *Hrabová*, s. 3, 8–14, 20–21, 57–59; SLEPIČKA, M.: *Památník na hřbitově se bude opravovat*. In: Hrabovské listy, 2018, 4, s. 17.

²⁹⁸ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432.

²⁹⁹ Přehled vězněných a popravených Hrabovanů v letech 1948–1989 viz tamtéž, s. 454.

Jan Buchal byl odsouzen k trestu smrti a popraven 27. června 1950.³⁰⁰

Rovněž místní zemědělci byli poté, co v květnu 1951 úředně zaregistrovali místní Jednotné zemědělské družstvo, nuceni ke vstupu do tohoto družstva pod různými pohrůžkami, včetně vystěhování či případného odsouzení. Do konce padesátých let 20. století ale byli všichni místní zemědělci přinuceni do JZD vstoupit; celkem hospodařili s 412 hektary zemědělské půdy. V roce 1979 bylo hrabovské JZD, i po předchozím včlenění do JZD Hrabová družstvo Výškovice roku 1973, sloučeno s JZD Odra Krmelín a zaniklo.³⁰¹

I v období komunistické nesvobody se ale Hrabová stavebně rozvíjela, především v roce 1949 byly dokončeny funkcionalistické tzv. dvouletkové domy na tzv. novém Šídlovci, mimo to byly na Šídlovci vybudovány jesle, zdravotní středisko, škola (1957), školka a četné garáže. Bohužel však byl roku 1975 zbourán mlýn existující v Hrabové již minimálně od roku 1499.³⁰²

Dopravní obslužnost Hrabové mimo autobusů zajišťovala i tramvajová linka vedoucí po trati v místech dnešní ulice Domovská. Provoz na ní začal 24. října 1948 a obsluhovaly ji mj. parní motorové vozy „Komárek“. Provoz na tramvajové trati vedoucí do Hrabové skončil 29. srpna roku 1975.³⁰³

³⁰⁰ Tamtéž, SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci*, s. 329–330; SEĎA, R.: *Hrabová po 2. světové válce v letech 1945–1989*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 133–135.

³⁰¹ AMO, fond Jednotné zemědělské družstvo Hrabová, inv. č. 1; SEĎA, R.: *Hrabová*, s. 135–136.

³⁰² Tamtéž, s. 136–142.

³⁰³ DVOŘÁK, J.: *Historie městské hromadné dopravy v Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století*

Hrabová se v letech 1960–1971 stala součástí městského obvodu Ostrava-Zábřeh a posléze v letech 1971–1990 součástí městského obvodu Ostrava 3,³⁰⁴ v rámci nichž byla jakožto jejich okrajová a málo lidnatá součást soustavně přehlížena. Nic na tom nezměnila ani sametová revoluce v listopadu roku 1989 a návštěva prezidenta Václava Havla na místním hřbitově, neboť Hrabová zůstala součástí obvodu Ostrava 3, což dokládá snaha o zřízení skládky domovního odpadu na jihu Hrabové v prostoru bývalých rybníků; naštěstí pro občany Hrabové však tento záměr i díky protestní petici (1308 občanů) v květnu 1990 zamítla Rada Obvodního národního výboru Ostrava 3.³⁰⁵

Později v létě 1990 se začalo debatovat o směřování města Ostravy a k této diskuzi se přidala i Hrabová, jejíž občané vyjádřili přání stát se samosprávným městským obvodem statutárního města Ostravy, o čemž bylo na jednání Národního výboru města Ostravy 14. září 1990 rozhodnuto. Po komunálních volbách se prvním starostou městského obvodu Hrabová stal charismatický zaměstnanec Geologického průzkumu Ostrava Ing. Bohumil Rundt ze sdružení nezávislých občanských kandidátů. Bohumil Rundt obhájil nejen díky svým četným úspěchům v modernizaci obce starostenský post ještě třikrát v letech 1994, 1998 a 2002, kdy se stal přední osobností místní Občanské demokratické strany. Tento zkušený a zdvořilý politik nicméně v hrabovské komunální politice

po současnost. Ostrava 2017, s. 238–239, 245. K dějinám městské hromadné dopravy v Hrabové podrobně pouze tamtéž, s. 237–253.

³⁰⁴ SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie*, s. 432.

³⁰⁵ Úřad městského obvodu Hrabová (dále ÚMOB Hrabová), Pamětní kniha obce Hrabové 1990–2006, pag. 14; SLEPIČKA, J.: *Hrabová po roce 1989*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost.* Ostrava 2017, s. 147.

působí až do současnosti, v roce 2015 byl nucen jakožto stmelující nesporná osobnost opět po letech přijmout vysoký post ve vedení obce (místostarosta).³⁰⁶

Devadesátá léta 20. století se nesla ve znamení modernizace. V roce 1992 začalo vycházet místní periodikum – *Hrabovské listy*, ve velké části obvodu byla vystavěna kanalizace a proběhla i plynofikace vesnické části Hrabové; mimo to začala výstavba čtených rodinných domů a tedy i počet obyvatel Hrabové začal pozvolna růst.³⁰⁷

V roce 1997 postihly Hrabovou podobně jako téměř celou Moravu mezi 4. až 8. červencem mohutné záplavy. Hrabovou ohrožovala nejen rozvodněná řeka Ostravice, ale i místní potoky a vystoupivší spodní voda. Starosta Rundt v úzké spolupráci s povodňovou komisí a místními hasiči dokonce vyhlásil evakuaci podstatných částí Hrabové včetně sídliště Šídlovec, naštěstí však nedošlo k protržení přehrady Šance ani ztrátám na životech. Finanční ztráty občanů na nemovitém majetku v blízkosti vodních toků však byly značné.³⁰⁸

Téhož roku 1997 byl otevřen samoobslužný velkoobchod Makro vystavěný na polích v místní části Žížkov, který se společně s hypermarketem TESCO (otevřen 2001) stal zárodkem moderní hrabovské průmyslové zóny budované v letech 2004–2007 (celkem 125 hektarů) na pozemcích za Místeckou rychlostní komunikací.³⁰⁹

³⁰⁶ SLEPIČKA, J.: *Hrabová*, s. 148, 167; ŽIŽKA, P.: „*Održení od Ostravy-Jihu byla správná cesta*,“ říká Bohumil Rundt. In: *Hrabovské listy*, 2017, 3, s. 5.

³⁰⁷ SLEPIČKA, J.: *Hrabová*, s. 149–154; BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století*, s. 52–53.

³⁰⁸ ÚMOb Hrabová, Pamětní kniha obce Hrabové 1990–2006, pag. 97; SLEPIČKA, J.: *Hrabová*, s. 155, 157.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 157–159; SLEPIČKA, M.: *Kostel*, s. 28.

Dne 2. dubna 2002 v brzkých ranních hodinách vyhořel místní dřevěný kostel sv. Kateřiny Alexandrijské; díky obětavým dárcům a společnému úsilí farnosti, biskupství, památkového ústavu a městského obvodu se jej však podařilo obnovit v původní dřevěné podobě.³¹⁰ Po dalších komunálních volbách, v nichž opět zvítězila ODS, se stal novým starostou učitel místní základní školy Mgr. Rostislav Nad', pod jehož vedením se konaly četné opravy ulic a především odtěžování hald v jižní části Hrabové. Potřebné investice plynuly především do hrabovské základní a mateřské školy.³¹¹

Je nutno konstatovat, že v letech 2014–2015 došlo v rámci fungování městského obvodu ke změnám. Předně vznikly četné nezávislé občanské iniciativy, v obci začala působit nová občanská sdružení i soukromé internetové stránky (Hrabovské noviny, Hrabova.info) věnující se životu v Hrabové. V prosinci 2015 vystřídal starostu Nadě, s nímž byly spojovány dílčí nedostatky ve fungování samosprávy, nový starosta znalý podnikatel Igor Trávníček z Občanské demokratické strany, který se v dalších letech prostoupených přípravou četných nových stavebních projektů opřel o zkušeného místostarostu Ing. Bohumila Rundta i nového tajemníka úřadu, dlouholetého úspěšného starostu Štramberka, Ing. Jana Sochu.³¹²

³¹⁰ Tamtéž, s. 65–81.

³¹¹ SLEPIČKA, J.: *Hrabová*, s. 162–167.

³¹² Tamtéž, s. 167–168.

Seznam pramenů, literatury a vyobrazení

Archivní prameny

Archiv města Ostravy (AMO)

fond Alois Adamus

fond Archiv obce Hrabová

fond Farní úřad Hrabová

fond Farní úřad Moravská Ostrava

fond Jednotné zemědělské družstvo Hrabová

fond Národní škola Ostrava-Hrabová

fond Obvodní národní výbor Ostrava-Hrabová

fond Sbor dobrovolných hasičů Hrabová

Moravský zemský archiv v Brně (MZA)

fond A12 Akta šlechtická

fond D1 Lánové rejstříky

fond D9 Indikační skici

fond G2 Nová sbírka

Národní archiv (NA)

fond Morava

fond Registra

Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová

Pamětní kniha farnosti hrabovské 1908–2004

Soukromý archiv paní Marie Rozehnalové

Materiály

Úřad městského obvodu Hrabová (ÚMOb Hrabová)
Pamětní kniha obce Hrabové 1990–2006

Zemský archiv v Opavě (ZAO)
fond Archiv Žerotínsko-Vrbenský
fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava
fond Sběrka rukopisů
fond Velkostatek Fulnek
fond Velkostatek Paskov

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (ZAO, pob. Ol.)
fond Arcibiskupská konzistoř
fond Arcibiskupství Olomouc
fond Lenní dvůr Kroměříž

Edice pramenů

ADAMUS, A.: *Sběrka listin k dějinám města Moravské Ostravy*. Moravská Ostrava 1929.

BOČEK, A. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II*. Olomouc 1839.

BRANDL, V. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII*. Brünn 1890.

LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. Belehnungsbücher*. Brünn 1902.

LECHNER, K. (ed.): *Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz. Lehensgerichtsbuch I*. Brünn 1902.

SLEPIČKA, M. – SLEPIČKA, J.: *Z nejstarších pramenů k dějinám Hrabové z let 1267–1781*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 398–425.

Literatura

ANONYM: *Československé legie a vznik samostatného státu*. Praha 2011.

ANONYM: *Dějiny stavby jubilejního chrámu Páně růžencové Panny Marie v Hrabůvce*. Praha 1910.

ANTONÍN, R.: *Ostrava středověká. Poddanské město v politickém vývoji vrcholného středověku*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 16–27.

ANTONÍN, R. – ANTONÍN MALANÍKOVÁ, M.: *Ostrava v síti hospodářských vztahů na moravsko-slezském pomezí*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 74–79.

BALETKA, T.: „*Na třetí pak straně Proskovice a Hrabová*“. *Konec jednoho mýtu a nový pohled na stav severovýchodní Moravy ve 13. století*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 51, 1997*, s. 4–15.

BARCUC, A.: *Hrabová v éře první republiky (1918–1938)*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 77–115.

BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *Sedm století obce Hrabová 1297–1997*. Ostrava 1997.

BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Československo 1918–1938*. Olomouc 2001.

DVOŘÁK, J.: *Historie městské hromadné dopravy v Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 237–253.

EFMERTO VÁ, M. C.: *České země v letech 1848–1918*. Praha 1998.

EMMERT, F.: *TGM*. Praha 2014.

GROMNICA, J.: *Hrabová v letech 1938–1945*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 116–129.

GURKOVÁ, J.: *1. světová válka 1914–1918. Vzpomínka ke stému výročí ukončení Velké války*. Studénka [2017].

HOSÁK, L.: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 2004².

HOSÁK, L.: *Ostrava a její okolí v husitském revolučním hnutí a za jeho doznívání do počátku 16. století*. In: *Ostrava 3. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, 1966*, s. 41–87.

- HURT, R.: *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku. 1. díl*. Ostrava 1960.
- HUTEČKA, J.: *Muži proti ohni. Motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914–1918*. Praha 2016.
- JANIŠ, D.: *Hrad a město Rožnov v časech středověku*. Rožnov pod Radhoštěm 2011.
- JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu Franka z Hückeswagenu a statky olomouckého biskupství na severovýchodní Moravě*. In: GALUŠKA, L. – KOUŘIL, P. – MITÁČEK, J. (eds.): *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008, s. 195–203.
- KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky. Vznik, budování a zlatá léta republiky 1918–1929*. Praha 2017³.
- KÁRNÍK, Z.: *Idea podunajské monarchie a poměr českých politických stran k Německé říši*. In: *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci, 2000*, s. 13–36.
- KLADIWA, P.: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850–1914. Díl I, vývoj legislativy*. Ostrava 2007.
- KLADIWA, P. – POKLUDOVÁ, A.: *Hans Kudlich (1823–1917). Cesta života a mýtu*. Ostrava 2012.
- KUČERA, R. (ed.): *Muži října 1918. Osudy aktérů vzniku Republiky československé*. Praha 2011.
- KVAČEK, R.: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2013².
- LIŠKA, V.: *Tomáš Garrigue Masaryk. Známý i neznámý*. Praha 2017.
- MÁLKOVÁ, I.: *Hrabovský básník Vilém Závada*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 312–323.
- MICHL, J.: *Legionáři a Československo*. Praha 2009.
- MOJŽÍŠ, M. (ed.): *Československé legie 1914–1920. Katalog k výstavám Československé obce legionářské*. Praha 2017.
- MORAVEC, Z. – ZEŽULA, M.: *Území Ostravy v době nepsané minulosti a na prahu středověku*. In: PRZYBYLOVÁ, B. a kol.: *Ostrava. Historie / kultura / lidé*. Ostrava 2013, s. 13–30.
- NEDOROST, L.: *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha 2006.

ORKÁČOVÁ, M.: *O hrabovských obecních kronikách*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 346–360.

PACNER, K.: *Osudové okamžiky Československa*. Praha 1997.

POKLUDOVÁ, A.: *Sviadnov v letech 1848–1918*. In: ADAMEC, T. a kol.: *Sviadnov*. Sviadnov 2017, s. 31–80.

PRZYBYLOVÁ, B.: *Českoslovenští legionáři. Rodáci a občané Ostravy*. Šenov 2002.

PŘENDÍK, P. – SLEPIČKA, M. – BARCUC, A.: *Ze spolkového života Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 283–311.

PSÍK, R.: *1267 závěť Bruna ze Schauenburku, olomouckého biskupa*. In: PRZYBYLOVÁ, B. (red.): *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 9–15.

RADIMSKÝ, J.: *Berňová registra moravská z první poloviny 16. století*. In: *Časopis Matice moravské* 76, 1957, s. 288–383.

RAPPORT, M.: *Evropa devatenáctého století*. Praha 2011.

ROHLOVÁ, E.: *Středověká Ostrava, 1267–1437*. In: PRZYBYLOVÁ, B. a kol.: *Ostrava. Historie / kultura / lidé*. Ostrava 2013, s. 31–50.

ROIK, J. – MAKOWSKI, M.: *Sága rodu Saint-Genois d'Aneaucourt – pánů na Jaworzu*. Jaworze 2011.

ROSOVÁ, R.: *Dřevěné kostely Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava 2014.

ROSOVÁ, R. – STRAKOŠ, M.: *Jak fénix z popela... Historie a obnova památného dřevěného kostela sv. Kateřiny v Ostravě-Hrabové*. In: Ostrava 29. Sborník příspěvků k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, 2015, s. 293–317.

SAHEB, J.: *Dějiny Paskova*. Paskov 2017.

SAHEB, J.: *Hrabová součástí paskovského panství v letech 1538–1850*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 28–62.

SAHEB, J.: *Kauza obležení paskovské tvrze v roce 1484. Beneš a Dobeš Černohorští z Boskovic v zápase o lenní statek Paskov*. In: *Těšínsko* 60, 2017, s. 1–14.

SAHEB, J. – MÜLLER, K.: *Galerie držitelů Paskova*. Paskov 2015.

SEĎA, R.: *Hrabová po 2. světové válce v letech 1945–1989*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 130–146.

SEĎA, R.: *Hrabová po ustanovení obecní samosprávy do roku 1918*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 63–76.

SEĎA, R.: *Kolonie Štídlavec*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 195–216.

SEĎA, R.: *Štídlavec*. In: JEMELKA, M. (ed.): *Ostravské dělnické kolonie III. Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků*. Ostrava 2015, s. 25–65.

SLAVÍK, V. – SLEPIČKA, M. – SLÍVA, M.: *Hrabová v období druhé světové války. Fakta a vzpomínky*. Ostrava-Hrabová 2015.

SLEPIČKA, J.: *Hrabová po roce 1989*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 147–171.

SLEPIČKA, J.: *Místní jména v Hrabové*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 361–397.

SLEPIČKA, M.: *Další významní hrabovští rodáci a osobnosti*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 324–339.

SLEPIČKA, M.: *K historii a dřevěné lidové architektuře kostela sv. Kateřiny Alexandrijské*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 172–194.

SLEPIČKA, M.: *Kostel svatě Kateřiny Alexandrijské v Ostravě-Hrabové*. Ostrava 2015.

SLEPIČKA, M.: *Olišanský Petr. Úředník, legionář, účastník odboje*. In: DOKOUPIL, L. (red.): *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava 2018 (v tisku).

SLEPIČKA, M.: *Památkové objekty a drobná sakrální architektura*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky*

a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost. Ostrava 2017, s. 217–236.

SLEPIČKA, M.: *Z nejstarších dějin Hrabové do roku 1538*. In: SLEPIČKA, M. (ed.): *Historie obce Hrabová. Dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Ostrava 2017, s. 11–27.

SLEPIČKA, M.: *Z počátků a středověkých dějin obce Hrabová do roku 1538. K 750. výročí první zmínky o dnešním městském obvodu statutárního města Ostravy*. In: *Vlastivědný věstník moravský* 70, 2018, s. 33–39.

STIBOR, J. a kol. *Dějiny Krmelína*. Brušperk 1997.

ŠEDIVÝ, I.: *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha 2014².

TENORA, J. – FOLTYNOVSKÝ, J.: *Bl. Jan Sarkander. Jeho život, doba a blahoslavení*. Olomouc 1920.

VÁCHA, D.: *Bratrstvo. Všední a dramatické dny československých legií v Rusku 1914–1918*. Praha 2015.

VINEN, R.: *Evropa dvacátého století*. Praha 2007.

WOLNY, G.: *Kirchliche Topographie von Mähren, I. Abtheilung, Olmützer Erzdiocese, III. Band*. Brünn 1859.

ZOUHAR, J.: *O Masarykovi*. [Brno] 2009.

Vysokoškolské kvalifikační práce, rukopisy

BARTONÍK, B.: *Paskovské panství*. Brno 1962.

SLEPIČKA, M.: *Hrabovský lazaret v letech 1914–1915*. Poster. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. Ostrava 2016.

STANĚK, R.: *První světová válka a první poválečná léta v životě obce Hrabová*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Olomouc 2013.

ZELINOVÁ, V.: *Kostel sv. Kateřiny Alexandrijské – památka lidové architektury a její obnova po destrukci požárem*. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. Ostrava 2012.

Denní tisk, informační zpravodaje

OLŠANSKÝ, J.: *V bitvě u Zborova bojovali i muži z Hrabové*. In: *Hrabovské listy*, 2017, 6, s. 19.

SLEPIČKA, M.: *Památník na hřbitově se bude opravovat.* In: Hrabovské listy, 2018, 4, s. 17.

ŽIŽKA, P.: „*Odtržení od Ostravy-Jihu byla správná cesta,*“ říká Bohumil Rundt. In: Hrabovské listy, 2017, 3, s. 5.

Orální historie

Rozhovor s panem MUDr. Jaroslavem Olšanským, Ostrava-Hrabová, 11. listopadu 2017.

Rozhovor s paní Jaroslavou Adámkovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018.

Rozhovor s paní Marií Rozehnalovou, Ostrava-Hrabová, 5. srpna 2018.

Internetové stránky

[http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&lo-ad=858.](http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&lo-ad=858)

[http://ostrava-hrabova.cz/assets/File.ashx?id_org=81220&id_dokumenty=7843.](http://ostrava-hrabova.cz/assets/File.ashx?id_org=81220&id_dokumenty=7843)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14028125.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14028125)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14043297.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14043297)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14044297.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14044297)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14059381.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14059381)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14071024.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14071024)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14073740.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14073740)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14086411.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14086411)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14086412.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14086412)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14088633.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14088633)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14091517.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14091517)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14096072.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14096072)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14100794.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14100794)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14103029.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14103029)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14108299.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14108299)

[http://www.vuapraha.cz/soldier/14111982.](http://www.vuapraha.cz/soldier/14111982)

<http://www.vuapraha.cz/soldier/14117918>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14122567>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14133941>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14300262>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14302728>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14305820>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14329993>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14331425>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14334211>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14366088>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14374416>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14374418>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14374506>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14380091>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14381010>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14381027>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14395917>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14406072>.
<http://www.vuapraha.cz/soldier/14415118>.
<https://www.hrabova.info/2014/10/29/duchovni-spravci/>.
<https://www.hrabova.info/2014/12/25/frantisek-malina-valecny-milnik/>.
<https://www.hrabova.info/2015/01/16/zverejneni-lanovych-rejst-riku-online/>.
<https://www.hrabova.info/2015/11/24/hrabovsti-vojaci-v-prvni-svetove-valce/>.
<https://www.spektrumroznovska.cz/historici-rozbili-mytus-o-ro-ku-1267>.
https://zlin.idnes.cz/roznov-pod-radhostem-chybne-vyroci-zaloze-ni-f38-/zlin-zpravy.aspx?c=A170306_2310283_zlin-zpravy_ras.

Seznam vyobrazení

přední obálka – *Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek nastoupený před náčelníkem rakousko-uherského generálního štábu Franzem Conradem von Hötzendorfem* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 198.

zadní obálka – Hrabová u Moravské Ostravy, třicátá léta 20. století – soukromá sbírka paní Marie Stárkové.

frontispis – *Vojáci československých legií v Rusku v zákopech u Zborova v létě 1917* – [https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Příslušníci_7_roty_ve_Zborovských_zákopech.gif](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Příslušníci_7_roty_ve_Zborovských_zákopech.gif) (29. 5. 2018).

1. *Hrabovský dřevěný kostel sv. Kateřiny Alexandrijské od jihovýchodu, přelom 19. a 20. století* – Úřad městského obvodu Hrabová.

2. *Budova fary a obecné školy v Hrabové při pouti, přelom 19. a 20. století* – Úřad městského obvodu Hrabová.

3. *Hrabovský starosta Antonín Adámek ve své kanceláři v domě č. p. 31 v neděli odpoledne, 1914–1918* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 171.

4. *Členové Sboru dobrovolných hasičů v Hrabové starající se o lazaret pro zraněné vojáky, 1915* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 175.

5. *Antonín Adámek (vlevo) při pozorování v Hrabové, kolem poloviny 20. století* – soukromá sbírka paní Marie Rozehnalové.

6. *Antonín Adámek na svačině v Petržalce, po polovině 20. století* – soukromá sbírka paní Marie Rozehnalové.

7. *Hrabovský farář Josef Řezáč, dvacátá léta 20. století* – soukromá sbírka paní Marie Stárkové.

8. *Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek při službě v rakousko-uherské armádě, 1917* – soukromá sbírka paní Marie Rozehnalové.

9. *Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek (uprostřed) s vojáky před čekárnou na nádraží, 1914–1918* – soukromá sbírka paní Marie Rozehnalové.

10. *MUDr. Vojtěch Bartoník, 1935* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 216.

11. *Josef Kudělka, 1937* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 210.

12. *Římskokatolický kněz František Nováček, dvacátá léta 20. století* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 211.

13. *Josef Nováček, 1937* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 214.

14. *Nadporučík Ludvík Staněk ve vojenské uniformě rakousko-uherské armády, 1917* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 211.

15. *František Laník, 1937* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 215.

16. *Petr Olšanský během služby v československých legiích v Rusku, 1916–1920* – soukromá sbírka rodiny Petra Olšanského.

17. *Podporučík Karel Pustka jako dobrovolník 1. pluku 1. srbské dobrovolné divize, 1916* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 216.

18. *Karel Pustka jako kapitán československých legií v Rusku, 1934* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 217.

19. *Vojenský lékař MUDr. Josef Adámek při vyšetřování vojáků na italské frontě, březen 1918* – soukromá sbírka paní Marie Rozehnalové.

20. *Slavnostní výsadba Lípy svobody, 4. května 1919* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 246.

21. *Hrabovský starosta Vincenc Žáček, 1919–1920* – statutární město Ostrava, Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, pag. 246.

Rejstřík jmenný a místní

A

- Adámek
Antonín ml. (odbojář), 65
Antonín st. (starosta), 37–45, 47, 54, 59, 61, 63–66, 111, 115, 116, 119
Božena (roz. Švrčinová), 63
František, 63, 68
Johana (roz. Carbolová), 68
Josef (lékař), 68–71, 106
Josef, 66
Andrássy Gyula, 109

B

- Bakota (voják), 79, 82
Balušek Karel, 123
Bartoník
Bohuslav, 38, 71
František, 29, 30, 31, 43, 47, 71, 115
Josefka (roz. Havránková), 71
Vojtěch, 71–72
Belgie, 39
Beneš Edvard, 106, 108, 111
Berestečko (Ukrajina), 87
von Bismarck Otto, 34
Blahut Alfons, 79
Bosna a Hercegovina, 35
Brno, 93, 94, 112
Řečkovice, 94
Bruno ze Schauenburku viz S

- Bruntálský z Vrbna
Václav, 19
Břenek Antonín, 84
Bučač (Ukrajina), 95
Budín
František ml., 79
František st., 28
Buchal Jan, 125, 126
Bulharsko, 35, 40
Bystrošice, 76

C

- Carbol Robert, 85, 104
Cedlar z Hofu
Anna, 19
Kryštof, 19
Compiègne (Francie), 105

Č

- Čerch Robert, 79
Černá Hora, 40
Černík Inocenc, 120
Černohorský z Boskovic
Beneš ml., 13
Dobeš, 13
Černý
Marie, 32
Ludvík, 37, 50
Rudolf, 38, 47, 82
Český Těšín, 91

D

Děčín

Libverda, 70

Dědek František, 79

Dědice, 15

Dětřich I. (biskup), 11

Dluhoš František, 82, 85, 10

Drozd Josef, 69

Držonka Rudolf, 29, 32, 64

Dubí, 70

Dubna (Rusko), 100

Dubrovník (Chorvatsko), 89

Duda Inocenc, 79

Dudek Josef, 79

Duhan

Jan, 84

Ludvík, 120, 123

Dvorský Felix, 56

E

d'Este

František Ferdinand, 35,

39

Žofie (roz. Chotková), 39

F

Ferdinand II., 19

Ferdinand V. (I.) Dobrotivý,

25, 26

Ferdinand Foch (maršál), 105

Fischamend (Rakousko), 74

Fírek Jan, 80

Fíža (voják), 80

Foligno Padula (Itálie), 91

Folta František, 82

Francie, 34, 35, 39, 40, 62, 85,

90, 95, 107, 109

František I. (rakouský císař),
23

František Josef I., 27, 69

Frýdecký Ludvík, 82

Frýdek-Místek, 85, 86

Místek, 63, 116

Fulkovius Martin, 19

G

Gajdošek Miroslav, 124

Gideon von Laudon Ernst, 23

Gerolt Petr, 82

Graf Jindřich, 70

Gruž (Chorvatsko), 89

H

Havel Václav, 126

Hejč František, 80, 85–86,
103

Hlislík Ludvík, 86, 103

Hlosta Teodor, 82, 86, 104

Holena (Cholewa) Jíra, 16

Holeš Rudolf, 87, 104

Horáková Milada, 125

Horní Datyně, 85

Hotový Antonín, 46

Hrabová, 8–129

Huber František, 80

Hubík Josef, 28

Hulín Ignác Vincenc, 80, 82

Hus Jan (mistr), 89

Hynek František, 82

Ch

Chalupník (místopředseda
okr. hosp. rady), 112

Chlupatý
Jan, 37, 47, 59
Karel, 28, 29
Marie, 64
Chodura Felix, 80
Choleva Cyril, 80
Cholewa Melichar, 21

I

Itálie, 34, 35, 40, 62, 79, 81–
87, 90, 91, 99–102, 107,
109

J

Japonsko, 34, 40, 93, 109
Jaroš Andělín, 80
Jelenik (Slovinsko), 91
z Jemelna
Barbora, 13
Jeseník, 70
Jirásek Alois, 117
Jiřík (konšel), 14

K

z Kadaně
Ladislav, 14
Kaloč
Josef, 82
František, 38, 47, 49, 119
Kaluža Jan, 28
Karel I. (císař), 60, 109
Klečka Štěpán, 87, 103
Klofáč Václav, 117
Kojetín, 66
Kolář Karel, 82
Kolomyja (Ukrajina), 69

Krakov (polsko), 64, 69, 77,
97
Kramář Karel, 111, 116, 117
Krasník (Polsko), 50
Krásná, 86
Krmelín, 13
Kroček
Alois, 53, 80
Josef, 53
Křelov (Olomouc), 76
Kudělka
František, 82, 87–88, 103
Josef (ml.) 73–74
Josef (st.) 73
Kudlich Hans, 26
Kundratice, 70
Kyjev (Ukrajina), 92, 95, 97,
99
Kýr Rudolf, 80

L

Laník
František, 83, 88–90, 97,
103
Jindřich, 88
Laryš Miroslav, 125
Lička
František, 38
Karel, 80
Marián, 28
Valentin, 83
Lyčka Otakar, 125

M

Malina
František, 74–75, 80
Ludvík, 74

Marie (roz. Tománková),
74
Maluchová Aloisie, 50
Maňásek Josef, 83
Martinák Antonín, 80
Masaryk Tomáš Garrigue
(prezident Osvooboditel),
106–109, 111, 116, 117
Mauthausen (Německo), 65,
124
Měšek I. Těšínský, 11
Mikenda Karel, 83
Milotice, 93
Mitrovský z Mitrovic a
Nemyšle
Josef, 22, 23
Míček (sedlák), 97
Monastarčik (Ukrajina), 92
Morávka, 63
Most
Souš, 77
Mutina, 80
Alfons, 83, 90, 104
Eduard, 83
Florian, 80
František, 28, 83
Jan, 49, 51
Josef (starosta), 27, 28
Josef (voják), 83, 90–91,
104
Rudolf, 80, 83
Mynář
Antonín, 80
Viktor, 80

N

Nad' Rostislav, 129
Nestěrov Petr Nikolajevič, 74
Neusser

Karel, 28
Ludvík, 83, 91, 104
Němčanský Bohumil, 56
Němec
Milada, 50
Štěpán, 37, 45, 49, 50
Německo, 34, 35, 39, 40, 62,
105, 115, 123, 124
Nováček
František, 75–77
Josef ml., 76–77
Josef st., 47, 75, 77
Novosádek Antonín, 83
Novosibirsk (Rusko), 89

O

Oděsa (Ukrajina), 97
Olomouc, 13, 66, 75, 76
Kláštevní Hradisko, 76
Neředín, 67
Olšanský
Arnoštka (roz. Buchtová),
93
Božena (roz. Dvořáčková),
93
Mariana (roz. Hranická),
91
Petr (Alexej), 83, 91–94,
103
Viktorin, 91
Omsk (Rusko), 85
Opava, 78
z Oppersdorfu,
František Josef, 21
Orlová, 72
Ostrava, 8, 112, 121, 125, 127
Hrabová, 8–129
Hrabůvka, 12, 13, 33, 46,
62

Kunčice, 80, 101
Moravská Ostrava, 8, 10,
43, 55, 59, 69, 72, 74, 75,
77, 88, 89, 91, 97, 98, 112,
113, 115, 116, 123
Nová Bělá, 13, 23
Přívoz, 86, 112
Vítkovice, 64
Výškovice, 126
Zábřeh, 73, 74, 111, 126
Osvětim (Polsko), 91, 94

P

Pajorek
 Josef, 37, 81
 František, 29
Paříž (Francie), 107
Paskov, 11, 12, 13, 14, 18, 22,
 24, 70
Pavel z Miličina, 12
Pavlorek Viktor, 95, 104
z Pernštejna,
 Jan, 15
Pech Bedřich, 81
Pešat Bartoloměj, 83
Petr
 Evžen, 83, 95, 103
 František, 47, 81
 Josef, 81
 Rudolf, 83
Piskoř Jan, 38, 45, 49
Pírko Jan, 66
Polovina (Michajlovka,
 Rusko), 81, 101
Polsko, 79–81, 117
Popelář (voják), 83
Povážská Bystrica
 (Slovensko), 94

Praha, 38, 69, 89, 93, 109–
 111, 113
Praveček Jan, 95, 103
Princip Gavriilo, 39
Prostějov, 89, 97
Přemyšl (Polsko), 77
Přerov, 22, 63, 97
Příbor, 73
Příbram, 77, 73
Pula (Chorvatsko), 78
Pustka
 František, 96
 Karel, 83, 96–98, 103

R

Rakousko, 23, 34
Rašín Alois, 110
Raška
 Emílie, 50, 12
 Jan, 47
z Riesenburku
 Mikuláš, 12
Robert I. (biskup), 9
Rokůsek Antonín, 123
von Rosenthal Fridrich, 74,
 75
Rožnov pod Radhoštěm, 9
Ruda nad Moravou, 76
Rudolf II., 18
Rundt Bohumil, 127–129
Rusko, 34, 35, 39, 40, 62, 80–
 88, 91, 93, 96, 97, 99, 100–
 103, 105, 107, 108

Ř

Řeha
 Arnošt, 113
 František, 41, 112, 113

Vladislav, 113
Řezář Josef, 49, 50, 52, 66–67,
113

S

ze Saint-Genois
d'Anneaucourt
Filip Ludvík, 23, 24
Mořic, 24
Salomon
Alois, 83, 99, 104
Karel, 81
Sandoměř (Polsko), 81
Sarajevo, 35, 39
Selo (Slovinsko), 90
Semej (Rusko), 89
ze Schauenburku
Bruno 8, 9, 10
Schmeidler (hejtman Mor.
Ostr.), 54
Skála z Doubravky a Hradiště
Jan, 15
Slatinice (Olomouc), 67
Slavík, 81
Augustin, 81
Leopold, 83, 99, 104
Slovensko, 77, 93, 100
Sobota Jan, 37
Socha Jan, 129
Soukup František, 110
Srbsko, 39, 40
Staněk František, 69, 115,
117
Staněk
Ludvík ml., 77–78
Ludvík st., 29–32, 36, 37,
47, 64, 77
Stanislav I. Thurzo, 13, 15
Stanislav II. Pavlovský, 16

Stanke František, 22, 52
Stavinoha
Alois, 81
Josef, 81
Stárek
Albín, 100, 104
Jaroslav, 125
Stiller Josef, 24
von Stolberg-Stolberg
Günther (Vintř), 36, 43,
44, 64
Stříbrný Jiří, 110
Studénka
Butovice, 63
Sulmona (Itálie), 86, 90, 99
Svrček Alois, 84, 100, 104
Syrakovský z Pěrkova,
Čtibor, 16, 18
Hynek, 18

Š

Šodek
Bohdan, 81
Robert, 84, 100–101, 104
Šrobár Vavro, 110
Štefánik Milan Rastislav, 107
Šternberk, 102
Štramberk, 129
Švehla Antonín, 110
Švýcarsko, 107

T

Telinger Karel, 125
Taranto (Itálie), 81
Ternopil (Tarnopol), 97
Teplice, 70
Těšín (Cieszyn), 91
Tichopád Alois, 81

Tichý (RTDr.), 38
Tománek Arnošt, 81
Tománková Hermína, 50
Tomáš z Hrabové, 11
Tomášek František, 117
Trávníček Igor, 129
Třeboň, 77, 78
Tunis, 34
Turecko, 35
Tvarůžek
 Adolf, 84
 Josef, 81

Ť

Ťumeň (Rusko), 89

U

Ukrajina, 54, 97
Urban (poddaný), 13
USA (Spojené státy
americké), 40, 51, 85, 109

V

Valašské Klobouky, 66
Vašut
 Jan, 81
 Rudolf, 84, 101, 104
Vavruška Jaroslav, 124
Václavovice, 86
Vichek z Hrabové, 11
Vídeň (Rakousko), 25, 69, 77,
 81, 117
Velká Británie, 34, 35, 39, 40,
 109
Velký
 Emil, 81
 Josef, 28

Verdun (Francie) 48, 73
Vladivostok (Rusko), 89, 93
Vogt Jan, 31, 37, 38, 47, 51, 61
Vojtěch, 18
Vojtovič Josef, 123
Vranová Lhota, 66
Vratimov, 41, 95, 117, 122
Vrchoslavice (Kojetín), 66, 67
Vsetín, 94

W

Wilson Woodrow, 108–110
z Wolfenberku, 12
 Jan ml., 13
 Jan st., 12
 Jošt st., 12
 Markvart, 12
 Mikuláš, 12, 13
 Václav, 12

Y

Ypres (Belgie), 48

Z

Zaleszczyki (Ukrajina), 99
Závada
 Albín, 81, 101, 104
 Josef, 102, 104
 Josef, 102, 104
 Karel, 38, 81
 Vilém (básník), 67
Zborov (Ukrajina), 93
Zlatoust (Rusko), 97
Zmuda Karel, 81

Ž

Žabeň, 13, 91

Žáček

Bohdan, 120

Jan, 21

Kašpar, 21

Vincenc (Čeněk), 64, 120,

123

Železník (Slovensko), 77

Ženeva (Švýcarsko), 107, 111

Žernůvka (Brno), 93

ze Žerotína

Bartoloměj, 14

Jan ml., 14

Žitný Ignác, 28

Žovkva (Ukrajina), 74

Žraut

Anna, 50

Josef, 84

Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919

Publikace se věnuje historii ostravského městského obvodu Hrabová v období první světové války a vzniku samostatného Československa v letech 1914–1919 v širším kontextu starších i soudobých dějin obce. Hrabová byla až do 19. století poměrně chudou zemědělskou příměstskou obcí. Na přelomu 19. a 20. století se ale začala modernizovat a aktivizoval se její politický i kulturní život.

Úspěšný atentát na rakousko-uherského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu dne 28. června 1914 se stal záminkou pro rozpoutání první světové války, která zasáhla Hrabovou v době úřadování starosty Antonína Adámka na konci července roku 1914. Následně se každodenní život v Hrabové zásadně změnil, protože se každý obyvatel musel podřídit nové válečné správě a hospodářství. Došlo k utlumení občanských a politických práv, neprobíhaly volby, zavládla cenzura a skončila činnost všech spolků. Po vyhlášení všeobecné mobilizace muselo odejít bojovat na frontu asi 150 hrabovských mužů, další obyvatelé byli nuceni pracovat v továrnách, které se specializovaly na výrobu válečné techniky. Následovaly četné rekvizice koní, dobytka a kovů na válečné účely. V Hrabové byla ustanovena Válečná komise i Válečný pomocný výbor starající se společně se starostou Adámkem o zásobování obyvatelstva.

Od srpna 1914 do března roku 1915 v obci pod vedením učitele Štěpána Němce fungoval lazaret Červeného kříže určený pro zraněné rakousko-uherské vojáky. V budovách hrabovské tzv. Nové školy a římskokatolické fary se v něm za pomoci místního sboru dobrovolných hasičů léčilo 57 vojáků. V letech 1916 a 1918 proběhly rekvizice dvou zvonů z hrabovského

dřevěného kostela sv. Kateřiny Alexandrijské. Přibližně od roku 1916 na obyvatele dolehl nedostatek potravin a koncem války přidělový systém na veškeré zboží kvůli neúspěchům na bojištích a vyčerpání obyvatel přestal fungovat.

Publikace v samostatných heslech také zachycuje osudy padlých a zajatých hrabovských vojáků i vězněných občanů během první světové války. V bojích na frontách padlo během první světové války 43 hrabovských občanů – vojáků rakousko-uherské armády a československých legií v Rusku. Kniha také přináší podrobné informace o každém z 26 hrabovských příslušníků československých legií v Rusku, Itálii a Francii, kteří se v zahraničí i po návratu domů nepřímo podíleli na vzniku nového československého státu.

Po rozpadu Rakouska-Uherska a vyhlášení Československa 28. října 1918 přijali hrabovští občané tuto zprávu následující den ráno. Přes počáteční existenční obavy starších lidí přijala mládež a po ní drtivá většina obyvatel zprávu o vyhlášení samostatnosti s nadšením a z obce byly vzápětí odstraněny symboly starého rakousko-uherského státu. Dne 31. října 1918 se v Hrabové uskutečnil oslavný průvod občanů a všech spolků zakončený slavnostními projevy. V závěru listopadu 1918 tlumočil obecní výbor naprostou oddanost Hrabové nové Československé republice a v prosinci roku 1918 byli za čestné občany obce přijati Tomáš Garrigue Masaryk, Karel Kramář, František Staněk, Václav Klofáč a Alois Jirásek. Rok 1919 potvrdil demokratické směřování republiky a v nových hrabovských komunálních volbách zvítězili zástupci sociální demokracie.

Hrabova at the time of World War I and formation of independent Czechoslovakia 1914-1919

The publication focuses on the history of the Ostrava district of Hrabová in the period of the First World War and the formation of independent Czechoslovakia in 1914-1919, both in the wider context of the elderly and contemporary history of the village. Hrabová was a relatively poor agricultural suburban village until the 19th century. At the turn of the 19th and 20th centuries the village began to be modernized and its cultural life activated.

The successful assassination of the Austro-Hungarian successor to the throne of Franz Ferdinand d'Este in Sarajevo on 28 June 1914 became a pretext for the outbreak of the First World War. Hrabová was struck by the war during the mayoralty of Antonín Adámek at the end of July 1914. In subsequent years daily life in Hrabová changed fundamentally, because every inhabitant had to submit to the new war administration and economy. Civil and political rights were strangled, elections were not held, censorship began, all clubs closed their activities. About 150 men from Hrabová were sent to the front line after the declaring of general mobilization, other inhabitants were forced to work in factories specialized in the production of war technology. There followed numerous requisitions of horses, livestock and metals for war purposes. In Hrabová, the War Commission and the War Assistance Committee were established, together with Mayor Adámek, to supply the population.

The Red Cross Lazaret designated for wounded Austro-Hungarian soldiers worked in the village under leadership of

the teacher Štěpán Němec from August 1914 to March 1915. 57 soldiers were treated with the help of a local brigade of volunteer firemen in the buildings of the so-called New School and the Roman Catholic parishes in Hrabová. Requisitions of two bells from the wooden church of Catherine of Alexandria took place in the years 1916 and 1918. Approximately from 1916, the population suffered from a shortage of food and the rationing system for all goods ceased to work due to failures on battlefields and the exhaustion of the population.

The publication also captures the fate of the fallen and captured soldiers of Hrabová and imprisoned inhabitants during the First World War. 43 inhabitants – soldiers of the Austro-Hungarian Army and Czechoslovak legions in Russia fell during the First World War in battles at the front. The book also provides detailed information on each of the 26 members of Czechoslovak legions in Russia, Italy and France from Hrabová, who also indirectly contributed to the emergence of a new Czechoslovak state abroad.

After the break-up of Austria-Hungary and the announcement of Czechoslovakia on 28 October 1918, the citizens of Hrabová received this report the following morning.

The youth and the overwhelming majority of the population received a message of self-declaration with enthusiasm in spite of the initial existential concerns of the elderly people. The symbols of the old Austro-Hungarian state were removed from the village immediately. A celebratory procession of citizens and all associations took place in Hrabová on October 31, 1918, it was ended with festive speeches. The municipal committee interpreted the complete loyalty of Hrabová to the new Czechoslovak Republic at the end of November 1918. Tomáš Garrigue Masaryk, Karel Kramář, František Staněk, Václav Klobučák and Alois Jirásek were declared the freemen of Hrabová in December 1918. The year 1919 confirmed the democratic direction of the republic, and the representatives of the Social Democrats won the new municipal elections in Hrabová.

O autorovi

Mgr. Martin Slepíčka (* 1993 Ostrava) po maturitě na Matičním gymnáziu v Ostravě absolvoval s vyznamenáním roku 2016 bakalářskou prací *Ikonografie církevních otců v českém středověkém umění 13.–15. století* na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě studijní obory Dějiny umění a památková péče a Historie (Bc.). V roce 2018 absolvoval s vyznamenáním obhajobou magisterské diplomové práce *Ikonografie sv. Jeronýma v českém středověkém umění* na FF OU studijní obor Kulturní dějiny (Mgr.). Mezi hlavní oblasti jeho odborného zájmu patří umění a kulturní dějiny středověku, křesťanská ikonografie a kulturní dějiny severovýchodní Moravy a českého Slezska. V roce 2015 publikoval monografii *Kostel svatě Kateřiny Alexandrijské v Ostravě-Hrabové* a získal ocenění rektora Ostravské univerzity v Ostravě prof. MUDr. Jana Laty, CSc., za významnou vědeckou aktivitu. O dva roky později se stal editorem kolektivní monografie *Historie obce Hrabová: dějiny, památky a osobnosti Hrabové od 13. století po současnost*. Aktivně se zúčastňuje vědeckých konferencí, grantových projektů (*Realita a skutečnost ve středověku, Normy a hodnoty ve středověké společnosti*) a z oblastí badatelského zájmu dosud publikoval již přes 15 odborných prací v recenzovaných časopisech, kolektivních monografiích, sbornících aj. V roce 2016 byl v ostravském městském obvodu Hrabová, kde se věnuje popularizaci historie formou popularizačních článků, knih, výstav, přednáškami apod., jmenován předsedou Komise letopisecké Rady městského obvodu Hrabová. V současné době je studentem doktorského studijního oboru Kulturní dějiny realizovaného na Filozofické fakultě Ostravské univerzity a podílí se na vědecké činnosti Katedry historie FF OU a Centra pro studium středověké společnosti a kultury – VIVARIUM FF OU.

Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919

Martin Slepíčka

Úvodní slovo starosty:

Igor Trávníček, starosta městského obvodu Hrabová

Autor: Mgr. Martin Slepíčka

Překlad shrnutí do anglického jazyka:

Mgr. Sylva Zientková

Jazyková úprava: Mgr. Jiří Slepíčka

Vydalo statutární město Ostrava – městský obvod Hrabová, Bažanova 174/4, 720 00, Ostrava-Hrabová, Česká republika, v Ostravě roku 2018 jako svou 4. publikaci u příležitosti 100. výročí vzniku samostatného československého státu

První vydání, náklad: 300 ks, 154 stran

Grafická úprava a tisk: KLEINWÄCHTER holding s.r.o, Čajkovského 1511, 738 01, Frýdek-Místek, Česká republika

ISBN 978-80-907100-6-1

„Byl jsem čtyřikrát zvolen presidentem naší republiky; snad mi to dává legitimaci, abych Vás poprosil a celý národ československý i spoluobčany národností ostatních, abyste při správě státu pamatovali na to, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily. Sám jsem si toho byl vždycky vědom.“

Tomáš Garrigue Masaryk

Publikace historika Martina Slepíčky se věnuje dějinám Hrabové v období první světové války a vzniku samostatného Československa do prvních komunálních voleb v červnu roku 1919. Kniha podrobně v širším kontextu mezinárodní situace a dějin Hrabové zachycuje nejen základní politické dějiny, ale i každodenní život obyvatel Hrabové, hospodářskou situaci a osudy hrabovských vojáků v rakousko-uherské armádě a československých legiích v Rusku, Itálii a Francii. Je s podivem, kolik těžkostí museli naši předkové snést, aby na konci bojů vznikla nová demokratická republika, k níž se dodnes hrdě hlásíme. Přejme si, abychom jejich odkaz dovedli naplňovat i v současnosti.

